

Gençliğe Yönelik
Temel Dinî Bilgiler
İTİKAT

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI
**DIYANET İŞLERİ
BAŞKANLIĞI**

Genel Yayın No : 2648
Meslekî Kitaplar : 235

GENÇLİĞE YÖNELİK TEMEL DİNİ BİLGİLER – İTİKAT

Yayın Yönetmeni : Cafer Tayyar DOYMAZ
Yayın Koordinatörü : Önder ÖZKAN

Proje : Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Proje Yöneticisi : Sedide AKBULUT
Proje Koordinatörü : Muammer ŞAHİN
Editör : Dr. Mehmet Şükrü KILIÇ
Yazar : Doç. Dr. Hikmet YAĞLI MAVİL
Katkıda Bulunanlar : Firdevs KISIM
Fuat ŞAKA

İnceleme : Din İşleri Yüksek Kurulu

Baskı Takip :

Grafik Tasarım : Arketip Ajans | Emrah ANDİŞ
arketipajans@gmail.com | 0 542 318 1938

Baskı :

Eser Yayın Kurulu Kararı:

ISBN :
Sertifika No :

İletişim : Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı
No: 147/A 06800 Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 294 43 93 / Faks: (0312) 294 42 57
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr
www.diyamet.gov.tr

Dağıtım ve Satış : Döner Sermaye Daire Başkanlığı
Tel: 0 (312) 295 71 53-56 / Faks: 0 (312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

ÖN SÖZ

Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a, salât ve selam O'nun biricik habibi Peygamber Efendimiz Muhammed Mustafa (sas) üzerine olsun.

İnsan diğer yaratılmışlardan farklıdır. Kâinata var olan canlı cansız her şey kendi yaratılışına uygun olarak Allah'ı zikrediyorken insan, bilgisi, fikri ve hissiyatı ile Rabbini zikretmeyi başaran yegâne canlıdır.

İnsan öğrenir. Öğrendikçe yaklaşır; yaklaştıkça gözünü ve gönlünü perdeleyen engellerden kurtulur; ilahi hakikatlerle tanışır.

İnsan keşfeder. Keşfettikçe akılların çok üstünde bir ilimle dizayn edilmiş bu ilahi düzene hayran olur. Hayran oldukça saygısı, edebî ve bağlılığı artar.

İnsan değiştirir ve dönüştürür. Değiştirdikçe hataları terk etmeyi; dönüştürdükçe daha iyiye ve daha güzele doğru yol almayı öğrenir. Öğrendikçe hem kendini hem yeryüzünü imar eder.

İlmin ve irfanın yoğurduğu insan, bütün çaresizliklerinden, yalnızlıklarından kurtulur; sığındığı o ilahi kapı, anlam arayışlarının asıl cevabıdır. O, kalbindeki huzursuzluklardan, aklını kemiren sorulardan ve ruhunu kavuran yalnızlık duygusundan Rabbinin dostluğu, İslam'ın ruhunu tatmin eden inceliği ve kulluğun haysiyeti ile kurtulur.

İnsanın sorguladığı, keşfettiği, öğrendiği en önemli çağlardan biri de gençlik dönemidir. Günümüzde, bilgi kirliliği ve farklı ideolojilerin etkisiyle, İslam dini hakkında yanlış bilgiler ve önyargılar maalesef yaygındır. Bu durum, özellikle de gençler için kafa karışıklığı oluşturmaktadır. Gençlerin sağlıklı bir dini kimlik geliştirebilmeleri ve manevi değerlerle donatılmaları için temel dinî bilgilerin öğretilmesi büyük önem taşımaktadır.

İslam, hayatımızın her alanını kapsayan ve bize doğru bir şekilde yaşamayı öğreten bir hayat rehberidir. Bu bağlamda; İtikat, bireyin inanç temellerini sağlamlaştırarak Allah'a olan bağlılığını kuvvetlendirir ve dini kimliğini şekillendirir. İbadet, bu inancın pratiğe dökülmesi olup, kişinin manevi huzura ulaşmasını ve Allah ile sürekli bir bağlantı hâlinde olmasını sağlar. Siyer, Hz. Muhammed'in hayatını, ahlakını ve örnek davranışlarını gençlere tanıtarak onların hayatlarında doğru rol modelleri seçmelerine yardımcı olur. Ahlak eğitimi ise, gençlerin erdemli, dürüst ve sorumluluk sahibi bireyler olarak topluma kazandırılmalarını sağlar. Bu dört temel başlık, gençlerin manevi gelişimlerini desteklerken, aynı zamanda onların sosyal hayatta daha etkili ve uyumlu bireyler olmalarına katkıda bulunmaktadır.

Kıymetli gençler!

Elinizdeki kitap kendine doğru yola çıkmış, hakikati arayan, öğrenmek, keşfetmek ve değiştirmek isteyen gence yol arkadaşı olmak için kaleme alınmıştır. 4 kitaptan oluşan, Gençliğe Yönelik Temel Dinî Bilgiler Serisi hem gencin ihtiyaç duyacağı temel dinî bilgileri ona anlaşılabilir bir üslupla öğretmeyi hem de bu bilgilerin işaret ettiği hikmetleri ve manevi güzellikleri bir nebze de olsa paylaşmayı hedeflemektedir.

Elinizde bulunan Gençliğe Yönelik Temel Dini Bilgiler İtikat kitabı "Allah'ın varlığını nasıl bilebilirim?" "Peygamberlere neden ihtiyaç var?" "Kaderimiz önceden yazıldıysa neden sorumluyum?" "Cennet ve cehennem gerçekten var mı?" sorularının yanı sıra genel olarak varoluşsal sorulara, şüphelere ve güncel inanç problemlerine cevap vererek delillere dayalı bir inanç sistemi kurmaya yardımcı olmayı hedeflemektedir.

Bu çalışmanın faydalı olması ve gençlerimizin manevi yolculuklarına katkı sunabilmesi en büyük temennimizdir. Gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü

İÇİNDEKİLER

ANLAM ARAYIŞINA SES:

KELİME-İ TEVHİD VE KELİME-İ ŞEHÂDET 7

EVRENDEKİ DÜZENİN ANLAMI:

BİR OLAN ALLAH 27

İSİM VE SIFATLARI İLE

ALLAH'I TANIMAK.....39

GÖRÜNMEYEN RAHMET TAŞIYICILARI

MELEKLER.....53

ALLAH'TAN İNSANLIĞA SESLENİŞ:

KİTAPLAR..... 81

HAK MÜCADELESİNİN ÖNCÜLERİ:

PEYGAMBERLER 103

DÜNYADA ŞEKİLLENEN VE DÜNYAYI ŞEKİLENDİREN HAYAT:

ÂHİRET 119

ALLAH'IN DEĞİŞMEZ ÖLÇÜSÜ:

KAZA VE KADER.....137

”İşte bu Allah sizin rabbinizdir. O’ndan
başka tanrı yoktur. O her şeyin
yaratıcısıdır. Öyleyse O’na kulluk edin, O
her şeye vekildir (Güvenilip dayanılacak
tek varlık O’dur).”

(En’âm 6/102)

ÜNİTE 1:
ANLAM ARAYIŞINA SES:
KELİME-İ TEVHİD VE
KELİME-İ ŞEHÂDET

İÇİNDEKİLER

Evrendeki Konumum

Niçin İnaniyorum

Özgürüm İnaniyorum

Anlıyorum İnaniyorum

8

14

21

22

Evrendeki Konumum

Evreni kusursuz bir düzen içerisinde yaratan Yüce Rabbimiz, dünyayı canlıların yaşayabileceği şekilde tasarlamış, insanı da diğer varlıklarla uyumlu olacak biçimde var etmiştir. Allah'ın yarattığı bu mükemmel sistem içerisinde her varlık kendi amacı doğrultusunda bu düzene bir katkı sunar. Örneğin güneşin merkezde yer aldığı sistemde gezegenler ve uydular, güneşin sahip olduğu çekim kuvvetinin etkisiyle onun etrafında hassas bir denge içerisinde dönüp durur. Dünya'nın kendi eksenini etrafındaki dönüşünü yirmi dört saatte tamamlamasıyla gece ve gündüz, güneş etrafındaki dönüşünü üç yüz altmış beş gün altı saatte tamamlamasıyla da mevsimler oluşur. Gündüz, insanın çalışıp rızasını araması için, gece de insanın istirahat etmesi amacıyla yaratılmıştır.

Nitekim bu düzen Kur'ân-ı Kerim'de şu şekilde anlatılır:

Gece de onlar için açık bir kanıttır. Gündüzü ondan çekip alırsanız da karanlıkta kalırlar. Güneş kendisine ait yerleşik bir düzene göre (yörüngesinde) akıp gider. Bu, çok güçlü ve her şeyi bilen Allah'ın takdirdir. Ay için de menziller belirlenmiştir; sonunda o, hurma salkımının (ağaçta kalan) yılanmış sapı gibi olur. Ne güneşin aya yetişip çatması uygundur ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzüp gider!

Bu sistem içerisinde insanın yaşayabileceği tek yer, dünyamızdır. İnsanın yaşayabilmesi için gerekli su, ışık, besin, oksijen ve dengeli ısı gibi zorunlu gereksinimler sadece dünyamızda bulunur. Böylece dünya, insan başta olmak üzere tüm canlıların güven içerisinde yaşamını sürdürebileceği en uygun yerdir. Dünya insanlarıyla, bitkileriyle, hayvanlarıyla, dağları ve denizleriyle canlı ve cansız bütün varlıkların ortak evidir. Nitekim yağmurlar yeryüzüne rahmet getirir, güneş dünyamızı ısıtır ve aydınlatır. Mevsimlerle birlikte insanoğlu çeşit çeşit nimetlerden istifade eder. Hayvanların etinden ve sütünden faydalanılır. Bitkiler fotosentez sayesinde insan için oksijen üretirken karbondioksiti tüketerek havayı temizler. Varlığıyla insanların sağlığına katkıda bulunur. Sonuç olarak gece-gündüz, güneş ve ay, yeryüzündeki denizler, ırmaklar, dağlar, bunların hepsi insan hayatına kolaylık sağlamak amacıyla bir düzen içerisinde yaratılmıştır. Bütün varlık ve olaylar, Rabbimizin varlığını, birliğini ve hikmetini kanıtlayan en önemli delillerdir. Bu durum, bizlere kâinatı yaratan, yaşam için gerekli koşulları oluşturan iradî bir varlığın yüceliğini göstermektedir.

1 Yâsin 36/37-40.

Kâinata yaratılan her varlık, bu şekilde görevini yerine getirirken kendisine akıl ve irade verilen insanoğlunun da başıboş davranması elbette düşünülemez. Bu mükemmel çevre ve kusursuz tabiat içerisinde yaşayan insanın da gözetmesi gereken birtakım sorumlulukları söz konusudur.

Yüce Rabbimiz insanlığa gönderdiği son kitap Kur'ân-ı Kerîm'de belli bir zihnî olgunluğa erişen insanların bakışlarını tabiata ve göğe çevirmesini ister. Zira aklını kullanan kimseler için yerin ve göğün yaratılışında, gece ile gündüzün hiç şaşmadan ardı ardına gelişinde, insanın anne karnında başlayıp dünya hayatına gelmesiyle devam eden yolculuğunda pek çok ibretler bulunduğunu belirtir. Cenâb-ı Hakk bu konuda şöyle der: **“Şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanlara yarar sağlayacak şeylerle denizde seyreden gemilerde, Allah'ın gökyüzünden indirip kendisiyle ölmüş toprağı dirilttiği yağmurda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgarları ve gökle yer arasındaki emre amade bulutları evirip çevirmesinde elbette düşünen bir topluluk için deliller vardır”**.² O halde insanın bütün yaratılmışlara ibret nazarıyla bakarak delilleri ve işaretleri görmesi, bunun akabinde doğru bir inancı benimsemesi gerekir.

DÜŞÜNELİM... BULALIM...

Allah hiçbir şeye muhtaç olmadığı halde kâinatı ve insanı niçin yarattı?

² Bakara 2/164.

Öncelikle, "ihtiyaç" kelimesinin farklı bağlamlarda kullanıldığını belirtmek gerekir. Örneğin, bir ressamın resim yapmaya olan ihtiyacı ile yemek yemeye olan ihtiyacı arasında önemli bir fark vardır. Her iki durumda da "ihtiyaç" kelimesi kullanılsa da anlamları farklıdır.

Yemek yeme ihtiyacı, temel bir zarureti ifade ederken, bir ressamın resim çizmeye olan ihtiyacı, sanatını icra etme arzusudur. Bu arzu, zorunluluk değil; sanatına duyduğu sevginin bir yansımasıdır. Dolayısıyla, kişi kendini bir sanat eseri olarak gördüğünde, Allah'ın onu yaratmasının özel bir merhamet tecellisi olduğunu kavrayabilir.

Sonuç olarak, Allah, insanı herhangi bir ihtiyaç sebebiyle yaratmamıştır; zira O her türlü eksiklikten münezzehtir. Dolayısıyla Rabbimiz insanı en mükemmel şekilde yaratmış ve ona özel bir merhamet göstermiştir.

Evren ve varlıklar üzerine düşünen insanlar için insanoğlunun yaratılışında da büyük ibretler vardır. Hz. Âdem yaratılan ilk insan ve ilk peygamberdir. **"İlani Rabbın meleklere muhakkak ben yeryüzünde bir halife yaratacağım demişti."**³ **"O, insanı ateşte pişirmiş toprak kaplar gibi kurutulmuş çamurdan yarattı"**⁴ vb. âyetlerde Hz. Âdem'in diğer insanlardan farklı olarak olağanüstü yaratılışı anlatılır. Bu âyetlere göre Hz. Âdem topraktan ve insanlığı ilk atası olarak yaratılmıştır.

Yüce Rabbimiz Hz. Âdem'le birlikte insanların atası olsunlar diye Hz. Havva'yı yaratmış, sonrasında yeryüzünü inşa ve imar etmek üzere her ikisini dünyaya göndermiştir. Dolayısıyla hayatın devamı için kadın ve erkek olarak yaratılmanın Allah'ın bir kanunu olduğu, erkek ve kadının birbirini tamamlamak ve dünya hayatında birbirlerine yardımcı olmak üzere yaratıldıkları unutulmamalıdır. Rabbimiz **"Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır"**⁵ buyurmaktadır.

Tüm dinler, evrenin oluşumunu ve insanın yaratılışını yüce bir varlığın etkisiyle ilişkilendirirken, daha sonra ortaya çıkan materyalist⁶ akımlar bu fikirden uzaklaşarak her olguyu zorunlu sebep-sonuç ilişkileri çerçevesinde açıklamaya çalışmışlardır.

3 Bakara 2/30.

4 Rahmân 55/14.

5 Rûm 30/21.

6 Var olan her şeyin maddeden ibaret olduğunu, maddeden bağımsız fizik ötesi bir alanın (metafizik) bulunmadığını, bilinç, duygu, düşünce vb. unsurların maddeden kaynaklandığını, olup biten her şeyin sadece maddî sebeplerle açıklanabileceğini, sonuç olarak tabiat üstü bir gücün mevcut olmadığını ileri süren, özünde tanrıtanımağ öğretile bütününe verilen addır. Materyalist de bu inanca sahip kişidir.

Örneğin, Evrim teorisi (Darwinizm) yaşamın rastlantısal bir süreç sonucunda meydana geldiğini savunarak, bu evrenin bir yaratıcıya ihtiyacı olmadığını ileri sürmektedir. Ancak, kâinatta gözlemlenen olaylar, evrim teorisinin belirsizlik ve bilinmezlik doğrduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, üreme yeteneği bulunmayan bir yaşam formundan, üreme yeteneğine sahip ilk canlının nasıl türediği ve bu ilk canlıdan farklı üreme biçimlerinin nasıl geliştiği soruları net bir şekilde yanıtlanamamaktadır. Üremenin maddi bir temele dayalı doğal süreçlerle gerçekleşebileceğine dair ikna edici bir açıklama henüz ortaya konulmamıştır; zira yaşam, yalnızca kimyasal tepkimelerden ibaret değildir. Ayrıca, hücreler de bilgi depolama, işleme ve kopyalama sistemleri olarak karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu tür bir organizasyonun cansız maddeler tarafından oluşturulması veya kimyasal tepkimelerle meydana gelmesi, açıklanması güç bir varsayım olarak değerlendirilmektedir. Birçok bilim insanı, gezegenimizde yaşamın nasıl ve hangi koşullar altında başladığını tam olarak bilemediklerini, ilk genetik mekanizmanın nasıl oluştuğunu da henüz çözemediklerini belirtmekte, bu nedenle yaşamın kaynağını materyalist bir perspektifle keşfetmenin imkânsız bir ütopya olduğunu ifade etmektedir. Sonuç olarak, Darwinizm'in bir senaryo ve varsayım olduğu anlaşılmaktadır.

İnsan türünün varlığını evrimsel süreçle açıklamak için, öncelikle cansızdan canlıya nasıl geçiş yapıldığını anlamamız gerekmektedir. Bu bilgi, geçerli teoriler geliştirebilmek adına bir zorunluluktur. Hidrojenden uranyuma kadar evrende bulunan 100'ün üzerinde elementin bir araya gelmesi, insanın tek bir organının bile üretilebilmesi için yeterli değildir. Dolayısıyla evrim, duruma özgü bir senaryo olmaktan öteye geçemez. Bilimsel yaklaşım, belirli şartların değişmemesi durumunda sonuçların da değişmemesini öngörür. Bu anlamda, eğer koşullar sabit kaldığı süreçte sonuçlar da sabit kalıyorsa, burada gerçekten bilimsel bir temelden bahsedilebilir.

DÜŞÜNELİM...BİLELİM...

Bu dünyaya gelmek irademiz dışında gerçekleşmesine rağmen, neden hesaba çekiliyoruz?

En büyük kötülük, var olmamak; en büyük güzellik ise var olmaktır. Allah Teâlâ'nın insanı yokluktan var etmesi, O'nun insana dair özel bir rahmetinin tezahürüdür. Bu nedenle, insanın yokken var edildiği için şükretmesi gerekmektedir. Allah, büyük bir nimet sunarak insanı yaratmıştır; dolayısıyla varlığının farkında olan insan, bu nimeti takdir eder. Aynı zamanda, insanın ölümlü olduğunu ve hayatın sadece bu dünyadan ibaret olmadığını unutmamak gerekir. Eğer yaşadığımız tüm hayatları yalnızca bu dünya ile sınırlı sayarsak, aklımızdaki soruların yanıtlarını da bu hayatta aramak zorunda kalırız. Bu bağlamda, böyle bir soru sormak, kendi içinde sorunlu bir durumu işaret eder.

Allah'ın varlığı şüpheye yer bırakmayacak şekilde açık olsa da Antikçağ Yunan filozoflarından günümüze değin yaratılışı inkâr eden ve insanoğlunun varoluşunu başka kaynaklara bağlayan birçok din karşıtı akım ortaya çıkmıştır. Örneğin bunlar içerisinde **Ateizm** Tanrı'nın varlığını kabul etmediği gibi insan zihninin doğuştan Tanrı kavramına sahip olmadığını iddia etmektedir. Tanrı fikrini reddettiği için de âhiret, nübüvvet ve vahyi kabul etmez. **Materyalizm**, Tanrı inancı başta olmak üzere, yaratılış, melekler ve âhiret gibi inanç esaslarının bir yanılsmadan ibaret olduğunu savunmuştur. Bu görüşü benimseyenlere göre evren yaratıcı bir ilah tarafından değil ezeli maddeden tesadüflere bağlı olarak meydana gelmiştir. Onlara göre sonsuz olan bu madde yaratılmadığı gibi hiçbir zaman da yok olmayacaktır. **Deizm** Tanrı'nın varlığını ve âlemin ilk sebebi olduğunu kabul etmekle birlikte akla dayalı bir tabii din anlayışı çerçevesinde Allah'ın peygamberler gönderdiğini inkâr etmiştir. **Agnostisizm** de insan aklının Tanrı ve evren hakkındaki mutlak gerçeği bilemeyeceğini iddia etmek suretiyle yaratıcıyı reddetmiştir. **Pozitivizm** ise insanlık tarihini üç evreye ayırır. Mitoloji ve metafizik çağını geride bırakan insanlık artık deney ve gözlem çağına girmiş, dine de ihtiyaç kalmamıştır. Beş duyu ile idrak edilen tabiatın dışında, insanın kavrayabileceği bir gerçek yoktur.

İslâm âlimleri bu tür itirazlara cevap vermek için Allah'ın varlığını ispatlayan deliller ortaya koymuşlardır. Bu delillerin bazıı kâinattaki her şeyin yaratılmasından hareket ederken bazıı da kâinatın var oluşunda ve devamında bütün yaratıklarda gözlemlenen ahenk ve düzenden yola çıkar. Kur'ân'da kâinattaki her şeyin Allah tarafından yaratıldığı ve Allah'ın her şeyin yaratıcısı olduğundan bahsedilir.⁷ Nitekim bugün bilim adamlarının büyük çoğunluğu evrenin 13,8 milyar yıl önce büyük bir patlama ile var olmaya başladığını kabul etmektedir. Bilim bize evrenin yaratıldığını, zamanda bir başlangıcının olduğunu ve bir sona doğru gittiğini kanıtlamak-

7 Meryem 19/67; Zümer 39/6.

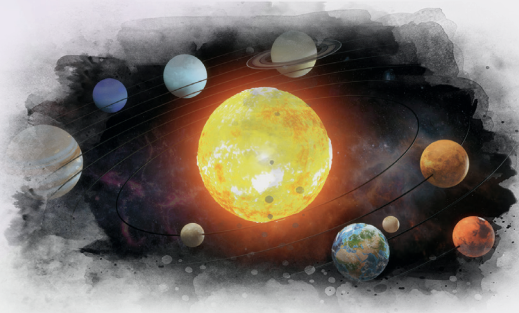
tadır. Evren içerisindeki en akıllı canlı olan insanın bile kendi beyninin sırlarını keşfetmekte dahi yetersiz kaldığı düşünüldüğünde evrenin kendi başına var olabilecek şekilde bir akla ve iradeye sahip olamayacağı sonucuna varılmaktadır.

Hayranlık uyandıran yapısı ile bu âlem, tesadüfen var olamayacağına göre bir yaratıcının varlığına işaret eder. Örneğin şiddetli esen rüzgârın etkisiyle uçak fabrikası içerisindeki malzemeler bir araya gelerek tesadüfen nasıl uçak olamazsa bu kadar hassas denge içerisinde yaratılan ve mükemmellik barındıran evrenimizin tek başına ve tesadüfen var olması da imkânsızdır. Çünkü karşımızda kaos halinde olan ve kendi başına düzenini devam ettiren bir evren yoktur. O halde Yaratıcı evreni yoktan var etmiş, evreni canlıların yaşayacağı şekilde tasarlamıştır.

Yaratılışın başlaması için ilim, irade ve kudret sıfatlarına sahip yaratıcıya ihtiyaç vardır. Kur'ân'da Allah'ın iradesi ve yaratma kudreti olmadan hiçbir varlığın yoktan var olamayacağı şu şekilde ifade edilir: **“Gökleri ve yeri yaratan Allah'ın, onların benzerini yaratmaya gücü yetmez mi? Evet yeter. O, hakkıyla yaratandır, hakkıyla bilendir. Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri o şeye ancak “Ol!” demektir. O da hemen olurur.”**⁸ Bu sebeple insanın zihninde Allah'ın aklen ve mantıken var olması gerektiğinden daha güçlü bir düşünce olamaz.

Kur'ân, âlemin yaratıcısının Allah olduğunu ısrarla vurguladığı gibi yaratılmışlarda hiç bozulmadan devam eden düzenin de Allah'ın varlığına bir delil olduğunu bildirir. Bu konuda Rabbimiz şöyle der:

“Biz gökleri, yeri ve bunlar arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık. Eğer bir eğlence edinmek isteseydik, onu kendi katımızdan edinirdik, bunu asla yapmayız.”⁹

Bu âyet, evren ve içindekilerinin yaratılışının bir düzen ve plan içerisinde gerçekleştiğine, var olan her şeyin bir amaca hizmet ettiğine ve dolaylı olarak insanların bu amacı keşfetmeye çalışması gerektiğine işaret eder. Ardından da Allah'ı insanlara benzer bir varlık olarak düşünen putperestlere karşı, O'nun

8 Yâsîn 36/81-82.

9 Enbiyâ 21/16-17.

oyun ve eğlenceyle uğraşma, boş ve anlamsız işler yapma gibi beşerî özelliklerden uzak olduğu vurgulanır.

Gözlerimizi kamaştıran âlem karşısında Allah'ın varlığını reddetmek mümkün değildir. Bu sebeple Kur'an'da yerlerin ve göğün yaratıcısının Allah olduğu açıkça belirtilirken, Allah'ın varlığı hakkında hâlâ şüphe duyulması ise anlaşılabilir bir durum olarak bahsedilmiştir.¹⁰ Pozitivizmin iddiasına gelince, deney ve gözlemlerle elde edilen veriler önemli bir bilgi kaynağı olmakla birlikte, tek başına yeterli değildir. Peygamberlerin Allah'tan alıp bize bildirdiği haber de doğru bilginin kaynağıdır. Zaten imana konu olan hususlar bilimsel olarak kanıtlanmış olsaydı, iman etmenin anlamı kalmazdı. Ayrıca pozitivistler bilimin ilerlemesiyle dinlere ihtiyacın kalmayacağını ileri sürmüşlerdir. Ancak günümüzde teknolojinin ulaştığı seviyeye rağmen dinlere olan ilgi hiçbir zaman azalmamıştır. **Çünkü insanın içindeki manevi boşluğu, Rabbine karşı olan bağlılığı doldurur.** Bu durum bize Allah'a inanma eğiliminin bütün insanlarda var olduğunu ve bu duyguyu insana veren bir yaratıcının bulunduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Pozitivistler "Ben sizin Tanrı dediğiniz şeyi görmüyorum, o halde yoktur" iddiasında bulunurken mümin ise "Ben O'nu görmüyorum, ama O'nun varlığına ve sıfatlarına işaret eden eserlerini görüyorum, o halde Allah vardır" demektedir.

Niçin İnanıyorum

İnsanoğlu eski zamanlardan beri nereden geldiğini, niçin yaratıldığını ve nereye gitmekte olduğunu merak etmekte, evren ve metafizik âlemle ilgili sorgulamalar yapmaktadır. İnsanın anlam arayışıyla ilgili bu tür sorularına en güzel ve mantıklı cevapları **din** verir. Allah Teâlâ Kur'an'da cinlerin ve insanların ancak kendisine ibadet etmek için yaratıldığını¹¹ bu dünyanın imtihan olduğunu,¹² âhiret yurdunun ölümsüz ve gerçek hayat olduğunu,¹³ bu sebeple dünya

nimetlerinin insanı aldatmaması ve amacından uzaklaştırmaması gerektiğini bildirir. İman ettim diyen hiç kimse imtihan edilmeden bırakılmayacak; canları, malları ile sınanacak ve sabredenler kazanacaktır.¹⁴ Dolayısıyla insanın hayatını anlamlandırma çabasına en çok **din** yardımcı olur.

¹⁰ İbrâhîm 14/10.

¹¹ Zâriyat 51/56.

¹² Bakara 2/155.

¹³ Ankebût 29/64.

¹⁴ Ankebût 29/2; Bakara 2/155.

Din nedir?

Din, Allah Teâlâ tarafından konulan, insanların yeryüzündeki yaşayışlarını düzenleyerek onları hem bu dünyada hem de ahirette mutluluğa kavuşturan, insanları kendi iradeleriyle hayırlı ve güzel işlere yönelten, peygamberler aracılığıyla insanlara ulaştırılan ilahî kanundur.

Bu tanımda dikkat çeken bazı önemli hususları şöyle sıralamak mümkündür:

- Din Allah tarafından belirlenir. Onun dışında hiç kimsenin dinî hüküm koyma yetkisi yoktur.
- Din Allah ile kulluk arasında hiçbir aracı kabul etmez.
- Din insanların yeryüzündeki yaşayışlarını düzenler ve insan hayatının her alanını kuşatır.
- Din insanların hem bu dünyada hem de âhirette mutluluğunu hedefler, her iki dünyada mutlu olmanın yollarını öğretir.
- Dinde zorlama yoktur. İnsanlar kendi hür iradeleriyle **inanıp inanmama noktasında** tercihte bulunur ve buna göre de Allah katında karşılık bulurlar.
- Din dogmatik değildir, yani inananlardan herhangi bir fikir ve inancın sorgulanmadan körü körüne inanılmasını istemez.
- Din ebedî kurtuluş için korku ve ümit arasında yaşamayı tavsiye eder. Mümin amellerinin karşılığında cennete gideceğinden emin olmaz, ancak cennete gideceğinin ümidiyle yaşar.

İnsan beden ve ruh ile yaratılan bir varlıktır. Bedenin fiziksel ihtiyaçları olduğu gibi ruhun da ihtiyaçları vardır. Bedenin yemek, içmek ve uyumak gibi birtakım fiziksel ihtiyaçları bulunurken insanın ruhu da Allah'a inanma eğilimiyle yaratıldığı için dine ihtiyaç duyar. Bu sebeple kalpler ancak yaratıcısına inanıp Allah'ı anmakla huzur bulur.¹⁵ Ruhun bu ihtiyacı inançla giderilmezse ruh başka arayışlara yönelir ve insanı felakete sürükleyebilir. Bu sebeple inanma duygusu insan ve toplumlar için zorunlu bir ihtiyaçtır. Bu fitrî ihtiyaçtan dolayı tarih içerisinde insanlar din kurumunun etrafında toplanmış, bazen hak dine inandıkları gibi zaman zaman da haktan uzaklaşarak kendilerinin ortaya attıkları bir dine yönemişlerdir.

¹⁵ Ra'd 13/28.

- Allah katında din İslâm'dır.¹⁶ Rabbimiz Kur'ân'da İslâm dini için **hak din** ifadesini şu şekilde kullanmıştır: **"O, Allah'a ortak koşanlar hoşlanmasalar bile dinini, bütün dinlere üstün kılmak için, peygamberini hidayetle ve hak dinle gönderendir."**¹⁷ Bu sebeple İslâm'dan başka din arayanların dinlerinin kabul edilmeyeceği ve âhirette hüsrana uğrayacağı bildirilmiştir.¹⁸ Din ilk defa Hz. Âdem ile başlamış Hz. Muhammed (sas) ile kemâle ermiştir. Cenâb-ı Hakk, Hz. Âdem'le birlikte insanlara doğru ile yanlış göstermiş, insanların doğru yolu bulmaları için birtakım sorumluluklar yüklemiştir. Bu sebeple insanlık tarihinin başlangıcında hak din vardır. Batıl dinler ise sonradan ortaya çıkmıştır.

İslâm dini tevhit ve fıtrat dinidir, yaşanılabilir, akla önem verir, aşırıktan uzaktır, sevgi ve barışı gözetir, güzel ahlaki hedefler.

Kusursuz biçimde yaratılan ve milyonlarca yıldır düzenini devam ettiren âlem, bir yaratıcının varlığına delil olduğu gibi insanların içindeki inanma eğilimi de Allah'ın varlığının önemli bir delilidir. Nitekim insanoğlu akılselim üzere hareket ettiğinde kendi doğasında var olan inanma eğilimine uygun olarak tek yaratıcı fikrine ulaşabilir. Rabbimiz Kur'ân-ı Kerim'de insanların yaratıldığı sırada ruhlara "Ben sizin Rabbiniz değil miyim" şeklinde hitap ettiğini, onların da "elbette, öylesin"¹⁹ diyerek cevap verdiklerini belirtir.

İnsanların yaratılmadan önce Allah ile yaptıkları bu sözleşmeye "elest bezmi" denir. Bezm Farsçada "sohbet meclisi" anlamına gelirken, "elest" Arapça da "ben değil miyim" demektir. Elest bezmi, Rabbimiz ile ruhlar arasında gerçekleşen bu sözleşmenin adıdır. Yani insanlar, yaratılmadan önce yaratıcının varlığını kabul etmişlerdir. Pek çok tefsir âlimine göre elest bezmiyle kastedilen **fıtrat**tır. "Yaratılış, tabiat ve huy" anlamına gelen fıtrat, insanın Rabbinin tanıyacak şekilde yaratıldığını ifade eder. Şayet insan bir şeye inanma eğilimiyle yaratılmasaydı hiçbir şey onu inanma konusunda ikna edemezdi. Buna göre her insana yaratılıştan Rabbinin tanıma ve bilme duygusu verilmiştir.

DÜŞÜNELİM...BİLELİM...

Sen de zaman zaman "Elest bezmi'nde rabbime verdiğim sözü neden hatırlamıyorum" diye soruyor musun?

¹⁶ Âl-i İmrân 3/19.

¹⁷ Tevbe 9/33.

¹⁸ Âl-i İmrân 3/85.

¹⁹ A'raf 7/172.

İnsan, anne rahmindeyken bedenine ruh üflenir. Bu ruh, beden hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığı gibi, kendisinin bir ruh olduğunu, akıl, hafıza, hayal gibi yetilerle donatıldığını da bilmez. Doğduğunda dünyayı tanımaz, çocukluk evresinden geçer, büyür ve sonunda düşünən, sorgulayan bir varlık hâline gelir. Ancak bebeklik dönemini ve anne rahmindeki süreci hatırlayamaz. Buna rağmen, "Neden misak-ı ezeliyi²⁰ hatırlamıyorum?" diye sorar.

Bu soruya iki yönlü yaklaşmak gerekir. İlk olarak, Rabbimiz bizi bu dünyada birçok şeyle sınırlamıştır ve bu sınırlar insanlar için engel oluşturmaz, aksine onların yararınadır. Örneğin, gözümüz her şeyi göremez; eğer atomların hareketini ya da her yerdeki mikroorganizmaları görebilseydik, dengemizi kaybeder, bu dünyada yaşamamız çok zorlaşırdı. Benzer şekilde, hafızamıza da sınırlar konulmuştur. Bebeklik dönemimizi, rahimdeki aşamaları ve hatta misak gibi önemli olayları hatırlamayız. Eğer misakı hatırlayabilseydik, herkes zorunlu olarak Allah'a inanır ve bu durum imtihanın anlamını ortadan kaldırırdı.

Hz. Peygamber (sas) her doğan çocuğun İslâm fıtratıyla doğduğunu, sonrasında ise anne ve babasının onu Yahudi, Hristiyan veya Mecusi yaptığını belirtmiştir.²¹ Demek ki, her çocuk fıtrat üzere doğar, ancak farklı inanışlara mensup aile ve çevresinin yönlendirmesiyle bu fıtratından uzaklaşır. **Fıtrat**, Allah'ın ilk yaratılış sırasında insanın tabiatına yerleştirdiği yaratıcısını bilme eğilimi, gerçeğe meyiletme duygusudur. Öyleyse hak dini tanıma ve anlama kabiliyeti Allah tarafından insan fıtratına yerleştirilmiştir. Modern psikoloji sahasında yapılan çalışmalar günlük hayatta Allah'ı inkâr eden insanların sığınacağı kimse kalmadığı en zor durumlarında Rabbine sığındıklarını ve yaratıcısına dua etme eğilimi içerisinde olduklarını göstermektedir. Bu psikolojik hal, kişinin her zaman gerçeği bulmasına yardımcı olmaktadır.

Bugünkü sosyal bilimler alanında yapılmış çalışmalar, insanın boş bir zihinle dünyaya gelmediğini ve her insanın doğasında inanma eğiliminin bulunduğunu göstermektedir. Nitekim insanlık tarihi, yeryüzünde ırkları ve görüşleri farklı olmasına rağmen nerede yaşarlarsa yaşasınlar, bütün insanların ve milletlerin bir tanrıya taptıklarını ortaya koymaktadır. Toplumlarda her zaman bir din ve tanrı fikrine rastlanılmıştır. Bütün insanlar büyük bir felaketle karşılaştıkları zaman ağaç veya toprağa sığınmak yerine kendilerinden yüce bir varlığa sığınma ihtiyacı hissetmişlerdir.

20 Antlaşma, sözleşme demektir. Cenab-ı Hakk'ın "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" sualine, ruhların; "Evet, sen bizim Rabbimizsin" diye cevap verdikleri antlaşmayı ifade etmektedir.

21 Buhârî, Cenâiz, 79, 92; Müslim, Kader, 22-25.

İnsanın bir yaratıcıya sığınma ihtiyacı bir hastalık sebebiyle değil, insanın yaratılıştan gelen özlemini dile getirir. Örneğin Şanlıurfa il sınırları içerisinde bulunan ve insanlık tarihi açısından büyük önem arz eden Göbekli Tepe arkeolojik alanında yapılan keşifler, 12 bin yıl önce insanların bir ibadet merkezine yakın olma isteği ile yerleşik hayata geçtiklerini ve bir tapınak inşa ettiklerini kanıtlamıştır. Göçebe hayattan ibadet etmek maksadıyla yerleşik hayata geçen bu insanlar, daha sonraları tarım yapmaya başlamışlardır.

İnsan hangi toplumda ve hangi ortamda yaşarsa yaşasın, önyargılarından kurtulduğu zaman özgür bir şekilde ruhu, akli ve tecrübeleri doğrultusunda Allah'ı bulma yeteneğine sahiptir. Ancak insanlar bazı dönemlerde çoğunlukla sosyo-kültürel olayların etkisiyle inancından saparak ya gerçek ilahı reddetmiş ya da birden fazla tanrıya tapmışlardır. Böyle dönemlerde ise Rabbimiz doğru yola ulaşmaları için insanları yalnız bırakmamış ve onlara peygamberler aracılığıyla yardım etmiştir.

DÜŞÜNELİM...BİLELİM...

Allah'ı bilmek ile Allah'ı tanımak farklı şey midir?

Aklen Allah'ı bilmek ile O'nu hakkıyla tanımak farklı şeylerdir. İnsan, akıl yürüterek veya evrendeki olaylardan hareketle Allah'ın varlığını anlayabilir; ancak O'nu tam anlamıyla tanıyamaz. Çünkü Allah'ı tanıtan Kur'an-ı Kerim'dir. Allah'ı tanımak, daha derin ve içsel bir yolculuğu ifade eder. Bu, kişinin manevi bir süreç yaşaması, ibadetlerini samimiyetle yerine getirmesi ve hayatında Allah'ın varlığını hissetmesiyle mümkün olur. Dua, zikir ve ibadetler, bu tanıma sürecini derinleştirir. Allah ile kurulan bu bağ, bireyin hayatında huzur, sabır ve güven duygusu oluşturur.

Batıda, özellikle 18. yüzyıldan itibaren teknolojik ilerleme ve bilimsel keşiflerin meydana getirdiği özgüven ve başarı duygusu, insanların dine olan ilgisini azaltmış gibi görünse de insanoğlunun inanma ihtiyacı hiçbir zaman yok olmamıştır. Çünkü insanın Rabbine inanma eğilimi insanın fitratında vardır. Bu eğilim var olduğu sürece din kurumu toplumdaki önemini hiçbir zaman yitirmeyecektir.

Evrendeki her şey Allah'ın varlığına işaret ettiği için insanın yaratıcısını bilmeme konusunda herhangi bir mazereti olamaz. Nitekim Hz. İbrahim, insanın selim fitrat üzere yaratıldığının en güzel delilidir. Putlara tapan ve müşrik bir toplum içerisinde yaşayan Hz. İbrahim, henüz çocukken babasının putları yonttuğuna ve halkının bu putlara taptığına tanıklık etmiştir. Ancak insanların hiçbir şey duymayan ve görmeyen bu putlara tapmasına bir anlam verememiş, içerisinde yaşadığı toplumun inancına katılmamıştır. Sırasıyla yıldız, ay ve güneşin Tanrı olmayacağını anlamış ve gerçekten tapılmaya değer tek varlığın sadece Allah olduğuna kanaat getirmiştir. Kur'an onun hakikati bularak Allah'ın varlığına ulaştığını şu şekilde anlatır:

"Gecenin karanlığı basınca bir yıldız gördü. 'İşte Rabbim budur' dedi. Yıldız batınca da 'Ben böyle batanları sevmem' dedi. Ayı doğarken görünce 'Rabbim budur' dedi. O da batınca 'Rabbim bana doğru yolu göstermezse elbette yolunu şaşırmış kimselerden olurum' dedi. Güneşi doğarken görünce, 'Rabbim budur; zira bu daha büyük' dedi. O da batınca dedi ki: 'Ey kavmim! ben, sizin (Allah'a) ortak koştuğunuz şeylerden uzağım. Ben, O'nun birliğine inanarak yüzümü, gökleri ve yeri yoktan yaratana çevirdim ve ben müşriklerden değilim.'"²²

22 En'âm 6/76-79.

Hız. İbrahim Rabb zannettiğı bu varlıkların yok olup gittiğini görünce onların yaratıcı değıl, yaratıcının birer eseri olduğına dair akıl yürütmüş ve böylece putperest kavminin inançlarını çürütmüştür. Hız. İbrahim'in bu akıl yürütmesi asırlarca insanlara güzel bir örnek olmuş ve onlara yol göstermiştir. Diğer taraftan Hız. İbrahim'in bu akıl yürütmesi ateistlerin iddia ettiğı gibi Tanrı inancının doğal olaylar karşısındaki korkudan ve şaşkınlıktan kaynaklanmadığını göstermektedir. Onun gibi düşünen insanlar herhangi bir nesneden korktuğı için değıl, tam tersine onların korkulacak ve tapılacak birer varlık olmadıklarına hükmedip Allah'ın varlığına ulaşmışlardır.

Yüce bir varlığa inanma inancı insanlığın ilk gününden beri vardır. Dolayısıyla Kur'an'da zikredilen bu olay, insanoğlunun önyargılarından arındırılmış bir zihinle Rabbini bilebileceğı fikrini destekler. Burada Hız. İbrahim insanın bozulmamış fıtratını ve zihnini temsil eder. Bu durumun peygamber olduğı için Hız. İbrahim'e mahsus bir durum olduğunu düşünmek doğru değıldir. **Nitekim Allah'ın varlığına ulaşma yeteneğı Rabbimiz tarafından bütün insanlara doğuştan verilmiş bir yetenektir.**

DÜŞÜNELİM...BULALIM...

İnsan, evrendeki delillerden hareketle Allah'ın varlığına nasıl ulaşabilir?

İnsan kendi varoluşunu ve içinde bulunduğı evreni gözlemleyerek, akıl yürütme ve bağlantılar kurma yeteneğıne sahiptir. Bu süreç sonucunda, her şeyin yaratıcısı ve her şeyi bilen ilim ve hikmet sahibi olan Allah'ın varlığını kabul eder. Allah'ı tüm boyutlarıyla tam anlamıyla algılayamayacak olsa da kendi varlığı ve evrendeki deliller üzerinden O'nun varlığını, birliğini ve yüceliğini bilmesi ve tanıması mümkündür. Bu durum, insan için sonradan oluşmuş bir olgu değıl, yaratılışında özüne yerleştirilen fıtrî bir duygudur.

Özgürüm İnaniyorum

İnsanoğlunu diğer canlılardan ayıran en önemli özellik onun **akıl ve irade** sahibi bir varlık olmasıdır. Dünya hayatının bizim için bir imtihan olması da sahip olduğumuz akıl ve irade sebebiyledir. Çünkü irade insana alternatifler içerisinden birini tercih etme hakkı sunan, dolayısıyla insanın fiillerinde hür ve özgür olduğunu ifade eden

bir sıfattır. Özgürlük irade ile gerçekleştiğinden iradenin olmadığı yerde imtihandan bahsetmek doğru değildir. Bu sebeple Rabbimiz **“Biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik. Hepsi de onu yüklenmekten kaçındı ve ondan korktu. İnsan ise onu yükledi”**²³ buyurmak suretiyle insanın iradeye dayalı yükümlülüğünün olduğuna ve bu yönüyle diğer canlılardan ayrıldığına işaret eder. O halde insan taşıdığı bu emanetin farkında olmalı ve hayatı boyunca kendisine verilen emanetin hakkını yerine getirmeye çalışmalıdır.

ARAŞTIRALIM...BULALIM...

Yukarıdaki ayette bahsedilen emanetten kasıt nedir? Araştırmız.

Allah'ın yarattıkları içerisinde melekler iradeleri olmadığı için hiç kötülük işleyemezler. Cinlerden kabul edilen şeytan da hiç iyilik işlemez. Varlık açısından bu ikisinin arasında yaratılan insan ise iradesiyle iyiyi ve kötüyü seçme kabiliyetine sahiptir. **İnsan iradesini kötülüğe yönelttiği zaman şeytandan daha aşağı olabilirken iradesini iyiliğe yönelttiği zaman da melekten daha üstün olabilmektedir.** Bu bağlamda peygamberler insanlar üzerinde zorlayıcı değil, uyarıcıdır. O halde inanan insan inanca konu olan esasları görmediği halde Rabbinin sözüne güvenip bunların gerçekleşeceğine inanır. Sonra da iradesiyle hayrı tercih eder. İnsanı güçlü ve Rabbi katında değerli kılan insandaki bu hayra yönelme duygusudur. Kur'ân'da müminlerin özellikleri anlatılırken en çok gayb âlemine inanma özelliğinin zikredilmesi bu açıdan önemlidir.

Anlıyorum İnanıyorum

Allah Teâlâ, Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e (sas) gelinceye kadar insanlığı doğru yola iletmek için peygamberler aracılığıyla dinler göndermiştir. Bütün dinlerde değişmeyen başlıca esaslar **akide** veya **iman esasları** olarak anılır. İnanç esasları bütün peygamberlerde ve toplumlarda değişmeden sabit kalmış, herhangi bir değişikliğe uğramamıştır. Her dinde değişmeyen ve herkesin inanması gereken bu inanç esasları amentü esasında zikredilmiş olup Kur'ân'ın çeşitli yerlerinde ifade edilmiştir.

Amentü esası nedir?

Amentü, kelime anlamı olarak inanmak demektir. İslam'a göre insan, bilmek ve inanmak için yaratılmıştır. Kendi varlığını, yaratıcısını, niçin yaratıldığını sorgular. Allah Teâlâ insanın bu arayışına, gönderdiği nebiler ve indirdiği kutsal kitaplar aracılığıyla cevap verir. Allah'a,

²³ Ahzâb 33/72.

meleklerle, kitaplara iman gibi Kur'ân-ı Kerim ve Peygamberimiz'in (sas) hadislerinde söylediği temel inanç değerleri İslam âlimleri tarafından Amentü duasında bir araya getirilir. Amentü duası şu şekildedir:

Âmentü billâhi ve melâiketihî ve kütübihî ve rusûlihî ve'l-yevmi'l-âhiri ve bi'l-kaderi hayrihî ve şerrihî mine'llâhi teâlâ; ve'l-ba'sü ba'de'l-mevti hakk. Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve resûlüh

"Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna iman ettim. Ölümden sonra diriliş gerçektir. Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in (sas) onun kulu ve elçisi olduğuna şehadet ederim."

Müslüman olmanın temel şartı olan bu esaslar Allah'ın varlığı ve birliğine, meleklerle, kitaplara, peygamberlere, âhirete, kaza ve kadere inanmaktan oluşur. İslâm'ın inanç esasları diğer inanç sistemlerinden farklı olarak sade ve anlaşılır bir muhtevaya sahiptir, kendisinde hiçbir kapalılık yoktur. Bugün Hristiyan inanç sisteminin temelini oluşturan teslis inancı, anlaşılmaz bir şekilde bir ilahın üç ezeli unsurdan oluştuğunu ve Hz. İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğunu kabul eder. Hristiyan geleneğinde bile tartışmalı olan bu prensip inananlar tarafından asla sorgulanamaz. İslâm inancı ise **kelime-i tevhid** ve **kelime-i şehâdet** ile ifade edilir ve bu ilke akılla çelişmez. İman esaslarının da ilki olan Allah'a iman, Allah'ın varlığının yanında bir olduğunu da kabul etmeyi gerektirir.

Kelime-i Tevhid: Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah (Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur, Hz. Muhammed Allah'ın elçisidir).

Kelime-i Şehâdet: Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve resûlüh (Allah'tan başka ilah olmadığına ve Hz. Muhammed'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim).

Kelime-i tevhid ve kelime-i şehâdet iman esaslarının özünü ifade eden iki önemli tabirdir. Kelime-i tevhid, altı iman esasının en önemlisini oluşturan Allah'ın varlığı ve birliği ile alakalıyken kelime-i şehâdet ise eşhedü (ben şehâdet ederim) fiiliyle Hz. Muhammed'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna tanıklığı ifade eder. Peygamber Efendimizin (sas) peygamber olduğunu ka-

bul etmek, onun Allah'tan emir ve haberler getirdiğini tüm içtenlikle benimsemek demektir. Bu sebeple kelime-i şehâdet kişinin İslâm'a girmesinin ilk aşamasıdır. Bu söz aynı zamanda tüm kapıları açan bir anahtar gibidir. Nitekim Hz. Yunus balığın karnına hapsolunca **"Lâ ilâhe illâ ente subhâneke innî küntü mine'z-zâlimîn** (Senden başka ilah yoktur, Seni tenzih ederim. Şüphesiz ben kendime yazık edenlerden oldum) sözünü söyleyerek duası kabul olmuş ve bu duasıyla balığın karnından kurtulmuştur.²⁴ Peygamber Efendimiz de **"Kimin son sözü la ilâhe illallah olursa o kişi cennete gider"**²⁵ buyurmuştur. Müslümanlar her daim bu sözü tekrar eder ve son nefesinde Allah'ın birliğine ve Hz. Muhammed'in O'nun elçisi olduğuna şahitlik ederek bu dünyaya gözlerini kapamayı ümit eder.

Tevhid kelimesi, zihnî ve kalbî bir amel iken, şehâdet kelimesi ise dil ve ikrar yoluyla gerçekleşen bir fiildir. Bunu telaffuz eden kişi İslâm ümmetinden sayılır ve Müslümanların elde ettiği hakları elde eder. Şahitliğin zıddı ise küfürdür. Bu öneminden dolayı Hz. Peygamber Efendimiz kalbinde arpa miktarı iman olduğu halde "La ilâhe illallah" sözünü söyleyen kimsenin cennete gireceğini müjdelemiştir.²⁶ Bu da bize kelime-i tevhid inanan kimsenin mümin olduğunu ve bu kimsenin ebedî olarak cehennemde kalmayacağını gösterir. Çünkü tevhid İslâm'ın özüdür. Bundan dolayı her doğan çocuğun kulağına kelime-i tevhid ve şehâdeti içeren ezan ve kamet okunur. Böylece çocukların hayatı boyunca bu ilkeyi unutmaması ve hayatını bu istikamet üzere devam ettirmesi arzulanır.

Diğer taraftan kelime-i şehâdetde Hz. Muhammed'in de (sas) bir insan olduğu vurgulanır ve Müslümanlardan Hristiyanların Hz. İsa'ya yaptığı gibi onu tanrılaştırmamaları istenir. Allah Teâlâ, insanlığı doğru yola sevk etmek için ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'den son peygamber olan Hz. Muhammed'e gelinceye kadar insanlar içerisinde bazı kullarını peygamber olarak seçmiş, iletmek istediklerini peygamberler aracılığıyla insanlara bildirmiştir. Ancak insanlar, kendi içlerinden seçilen bu peygamberlerin Allah'ın birer elçileri olduklarını unutarak, onları Tanrılık makamına yükseltmişler ve onlara tanrısal nitelikler atfetmişlerdir. Allah Teâlâ ayette Hristiyanların yaptıkları ile ilgili şöyle bilgi verir: Allah, **"Ey Meryem oğlu İsa! İnsanlara sen mi 'Allah'ın dışında beni ve annemi birer tanrı kabul edin' dedin?" buyurduğu zaman o şu cevabı verir: "Hâşâ! Seni tenzih ederim. Hakkım olmayan şeyi söylemek bana yakışmaz. Hem ben söyleseydim şüphesiz sen onu bilirdin. Sen benim içimdekini bilirsin, ama ben senin zâtında olanı bilmem. Gizlileri tam olarak bilen yalnız sensin."** Ben onlara ancak senin bana emrettiklerini söyledim; Benim de rabbim sizin de rabbiniz olan Allah'a kulluk edin' dedim. İçlerinde bulunduğum sürece onların yaptıklarına tanık idim.Fakat sen beni vefat ettirdikten sonra onların halini bilip gören sadece sensin. Sen her şeye şahitsin."²⁷

²⁴ Enbiyâ 21/87.

²⁵ Ebû Dâvûd, Cenâiz, 20.

²⁶ Tirmizî, Cehennem 8.

²⁷ Mâide 5/116-117.

Çoğu dinlerin aslının değiştirilmesinin sebebi de peygamberlerin ilahlık makamına çıkartılacak şekilde yüceltilmesidir. Câhiliyye döneminde müşrik Araplar tek tanrıya inanmakla birlikte Allah ile kendileri arasında aracılık yaptığına inandıkları putlara tapıyorlardı. Bu sebeple İslâm dini tevhide ayrı bir önem göstermiş, Hz. Muhammed'in önce Allah'ın kulu, sonrasında O'nun elçisi olduğunu vurgulamıştır. Müslümanlar Allah'ın her daim kendilerinden haberdar olduklarını, insana şah damarından daha yakın bulunduğunu bilir ve hiçbir zaman Allah ile kendileri arasına başka aracı varlık koymazlar.

ÜNİTE İLE İLGİLİ SORU ve CEVAPLAR:

1. Allah Beni Neden Yarattı?

Cevap İçin Bakınız:

2. Allah Beni ve Dünyayı Yarattı, Şimdi Yaratma Bitti mi?

Cevap İçin Bakınız:

3. İnanmak Zorunda mıyım?

Cevap İçin Bakınız:

4. Allah Kâinatı ve İnsanları Niçin Yarattı?

Cevap İçin Bakınız:

“Yedi göğü birbiriyle tam bir uygunluk
içinde yaratan O’dur. Rahmânın
yaratışında hiçbir uyumsuzluk
göremezsin. Gözünü çevir de bir bak, bir
bozukluk görebiliyor musun?”

(Mülk 67/3)

ÜNİTE 2: EVRENDEKİ DÜZENİN ANLAMI: BİR OLAN ALLAH

İÇİNDEKİLER

Güvenin Kaynağı: Allah'ın Varlığı

Güvenin Kaynağı: Allah'ın Varlığı

13,8 milyar yıl yaşında olduğu tahmin edilen evrenimizin içerisinde güneş sistemi, güneş sisteminin içerisinde dünya, dünyanın içerisinde de insanlar bir nokta kadardır. Güneş sisteminin kütle çekim kuvvetiyle beraber gezegenler ve uyduları düzenli olarak dönmeye devam ederler. Dünya kendi etrafında dönerken aynı zamanda güneşin etrafında da döner, gece ve gündüzle birlikte mevsimler oluşur. Milyonlarca yıldır bir an olsun bozulmadan devam eden bu düzen, onun bir yaratıcısının olduğunu gösterir. Çünkü evrenin tesadüfen var olduğu bir an düşünülse bile bir yaratıcısı olmadan kural ve nizamının hiç aksamadan devam ediyor olması mümkün değildir. O halde düzenin bulunduğu her yerde bir kural, kuralın bulunduğu yerde ise bir kural koyan vardır.

Kâinatın sahip olduğu bu düzen, bir yaratıcısının olduğunu ispatlamakla birlikte aynı zamanda bu yaratıcının tek olduğuna da işaret eder. Çünkü bir yerin düzenli yönetilebilmesi için nasıl tek bir yöneticinin varlığı gerekiyorsa âlemdaki düzenin devam etmesi için de sadece bir ilahın olması zorunludur. Nitekim varlık âleminde birden fazla ilah olsaydı, yaratma ve yönetme konularında mutlaka aralarında anlaşmazlıklar doğar, iradeleri bir noktadan sonra çatışmaya başlardı.

Câhiliyye döneminde Araplar, Allah'ın evreni yarattıktan sonra yönetiminde kendisine ortaklar edindiğini iddia ediyorlardı. Yüce Rabbimiz göndermiş olduğu ayetlerde onların bu anlayışlarını reddetmekte ve evrenin ancak tek bir ilah tarafından yönetildiği takdirde düzenin var olacağını vurgulamaktadır. Aşağıdaki âyetten anladığımız üzere evrendeki düzenin varlığı ilahın tek olması şartına bağlıdır.

"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka tanrılar bulunsaydı kesinlikle yerin göğün düzeni bozulurdu. Demek ki arşın rabbi olan Allah, onların yakıştırdıkları sıfatlardan münezzehtir."²⁸

Günümüzde Politeizm (çok tanrıya inanma) gibi fikir akımları evreni yaratan ve yöneten birden fazla tanrılar olduğunu kabul etmektedir. Oysa dinimiz bunu şiddetle reddeder. Tek bir Allah'a inanma şeklinde ifade edilen tevhid, ihlas sûresinde karşılığını şu şekilde bulur: **"De ki O Allah'tır, bir tektir. Allah Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır, O hiçbir şeye muhtaç değildir.) Ondan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir). Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir."**

²⁸ Enbiyâ 21/22.

Zihnimizde yerin ve göklerin birbirine her yönden eşit iki ilah tarafından idare edildiğini düşünelim. Bu durumda ikisinin bir şeyi isteme noktasında ortaya bazı ihtimaller çıkacaktır. Ya aynı anda her iki ilahın dediği olur ki, bu aklen imkânsızdır. Çünkü bir şey aynı anda hem var hem yok olamaz. Veya iki ilahın da dediği gerçekleşmez. Bu durumda ikisinin dediği olmayacağı için iki ilah istediğini gerçekleştirmede güçsüz kalacak ve ikisi de ilah olamayacaktır. Son olarak da ilahlardan birinin istediği gerçekleşecek diğerinin isteği gerçekleşmeyecektir. İsteği gerçekleşmeyen güçsüz kalacak diğeri de ona eşit olduğu için ilah olamayacaktır. O halde evrenin iki yaratıcısının olması imkânsızdır.

Peygamberlerin mucize göstermesi de Allah'tan başka ilahlar olmadığını kanıtlayan önemli bir delildir. Çünkü bütün peygamberler insanları Allah'ın varlığı ve birliğine inanmaya davet etmiştir. Allah Teâlâ peygamberlerin söylediklerinin doğru olduğunu kanıtlamak için onları mucize ile desteklemiştir. Şayet Allah'tan başka ilahlar olsaydı bir ilah diğer ilahın gönderdiği peygamberin mucize göstermesine mutlaka engel olurdu.

Diğer taraftan bugün içerisinde yaşadığımız dünyada meydana gelen bazı olumsuzluklar Allah'a inanmayan kimselerin ileri sürdüğü gibi kâinatın kendisinden değil, insanın tabiata ve doğaya karşı umursamaz müdahalesinden kaynaklanır. Dört buçuk milyar yıl önce yaratılan dünyamız, özellikle son yüzyıl içerisinde hiç daha önce olmadığı kadar insanın hoyratça davranışıyla karşı karşıya kalmıştır. Gerek doğaya ve gerekse bütün canlılara en büyük kötülüğü yapan insanın kendisidir. İnsanoğlunun bitmez tükenmez hırsları sebebiyle savaşlar çıkmakta, kimyasal atıklar ve zirai ilaçlarla emanet olarak verilen tabiat doğal dengesini günden güne kaybetmektedir. İnsanların doğaya bıraktığı ve yıllarca yok olmayan atıklar karalara zarar verdiği gibi denizlerdeki canlıların da ölümüne yol açmaktadır. Deniz canlıları dolandıkları veya yuttukları plastik atıklar sebebiyle can vermektedir. Bütün bu olumsuzluklar neticesinde küresel ısınmayla birlikte iklimler değişip su kaynakları yok olma tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. Kur'an'daki **"İnsanların kendi işledikleri (kötülükler) sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıkmıştır. Dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı (kötü) sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır"**²⁹ âyeti, bu anlamda insanlar için bir uyarı niteliğindedir. Dünyada meydana gelen olumsuz değişiklikler insanların kendi yaptıklarının bir sonucudur. Oysa Allah'ın yarattığı dağlar, ırmaklar, denizler ve ormanlar doğru kullanıldığı takdirde nesiller boyu insanların ihtiyacını karşılayabilecek zenginliğe sahiptir. İnsanoğlu tabiattaki diğer canlıların yaşam alanına müdahale etmemeli, onlarla uyumlu yaşamayı öğrenmelidir.

Hz. Peygamber Efendimiz Uhud dağı hakkında **"Biz Uhud'u severiz. Uhud da bizi sever"**³⁰ sözünü söyleyerek bu mekâna muhabbetini dile getirmiş ve burayı hayırla yâd etmiştir. Yine bir gün Medine'de mescide yeni minber yapıldığı zaman Hz. Muhammed'in (sas) daha önce hutbe okurken yaslandığı hurma kütüğü üzüntüsünden inlemeye başlamış, o da bunun üzerine elleriyle kütüğü severek teselli etmiştir. Allah Resulünün bu davranışı tabiatın bir dili olduğunu, cansız da olsa tabiata sevgi duymamız gerektiğini göstermektedir.

29 Rûm 30/41.

30 Buhârî, Cihâd, 71; Müslim, Hacc, 504.

İnanç Bakımından İnsanlar

İman, yapısı itibarıyla tam bir teslimiyet, kararlılık ve emin olma halidir. İnanılacak hususlar Kur'ân âyetlerinde açıkça belirtildiği için ihtimal taşımazlar. Bu sebeple Müslümanlar, iman ettiği hususların varlığından asla şüphe etmez.

İmanın bazı özellikleri vardır. Bunlardan ilki **gaybî** oluşudur. Varlıklar gayb ve şâhit âlem olmak üzere ikiye ayrılır. Sözlükte "gizli kalmak, gözden kaybolmak" gibi manalara gelen gayb, akıl ve duyu organlarıyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanıdır. Şahit âlem ise duyular yoluyla bilgi elde edebildiğimiz görünen varlık alanıdır. Örneğin bilimde objeler vardır ve bu objeler dünyamızda var olan beş duyu ile algılanabilen nesnelerdir. Allah ve melekler ise önümüzde duran ve duyularımızla kavrayabildiğimiz, bilimsel araçlarla test edebildiğimiz varlıklar değildir. Öyle olsaydı buna iman diyemezdik.

Dünyadaki nesnelere, kişilere veya sembolere tapamayız. Çünkü bunlar sonradan yaratılmış varlıklardır ve kendilerine ait bir güçleri yoktur. Allah'ı zaman ve mekâna bağlı bir varlık gibi düşünemeyiz. O, bizim gibi bir varlık değildir ki bir yerde olsun veya bir şekli bulunsun. Bu sebeple "Allah nerede?" ya da "Allah'ı görebilir miyiz?" gibi sorular, Allah'ın yüceliğini kavrayamayan bir bakış açısıyla sorulmuş olur.

Allah'ı gözlerimizle göremeyiz; çünkü O madde değildir, yaratılmışlar gibi sınırlı değildir. Ancak Allah'ın varlığını ve birliğini gösteren pek çok delil vardır. Mesela gökyüzündeki yıldızların düzeni, yeryüzündeki canlıların kusursuz yaratılışı, her canlının ihtiyacına göre verilen rızık, insanın içinde taşıdığı merhamet duygusu ve iyiyi kötünden ayıran vicdanı hep bu delillerdendir.

Bir çiçeğin güzelliği, bir bebeğin doğumu, yağmurun zamanında yağması ya da kalbimizin hiç durmadan atması bile Allah'ın varlığını ve kudretini gösteren işaretlerdir. Tıpkı rûzgârı göremeyip etkisini hissetmemiz gibi, Allah'ı da görmeden O'nun varlığını, eserlerinden ve yarattıklarından anlayabiliriz.

ARAŞTIRALIM...BULALIM...

Allah'ın zaman ve mekândan münezzehtir olması ne anlama gelir?

Allah'ın zaman ve mekândan münezzehtir oluşu, O'nun varlığının hiçbir şekilde zaman ve mekânla sınırlandırılmaması demektir. Zira zaman ve mekân mahlûk yani "yaratılmıştır". Allah ise yaratıcıdır. Dolayısıyla O, yaratılmışlara has özelliklerden münezzehtir yani uzaktır. Biraz daha açarak ifade etmek gerekirse yaratılmış olan varlıklar bir zaman ve mekânda var olurlar. Zaman, varlıklardaki hareketliliğin birimsel olarak ifade edilmesi olup varlıktan ayrı bir şey değildir. Sonuçta bu da mahlûk yani yaratılmış bir şeydir. Allah ise her şeyi var eden yaratan"dır (el-En'âm, 6/102). "O gökleri ve yeri yaratandır..." (Fâtır, 45/1). O hâlde Allah, her çeşit zaman ve mekân sınırlandırmalarından uzaktır.

İmanın esasları bilimsel bir konu olmaktan ziyade inançla ilgili bir durumdur. Dolayısıyla insanlar gaybî bilgileri ancak vahiy yoluyla bilebilirler. Bu bağlamda Kur'ân'ın hemen ikinci sûresinin başında müminlerin özellikleri anlatılırken görmedikleri halde gayba inandıklarından övgüyle bahsedilmektedir.³¹

İmanın diğer bir özelliği ise iman eden kimsenin **beyne'l-havf ve'r-recâ**³² şeklinde de ifade edilen korku ile ümit arasında olmasıdır. Nitekim Müslümanın imanında kararlı olması onun bu

³¹ Bakara 2/3.

³² Recâ: Kulun Allah'ın rahmetine güvenerek ümit içinde olması demektir. Havf: İnsanın Allah katındaki durumu hakkında hissettiği korku ve kaygıları ifade eden bir kavramdır.

halde olmasına bir engel teşkil etmez. Çünkü bu durum Müslümanın Rabbi karşısında içinde bulunması gereken psikolojik hali ifade eder. Müslüman akıbeti hakkında ümitsizliğe düşmemeli, Allah'ın rahmetine güvenerek de amellerini terk etmemelidir. Böyle bir psikolojiye sahip insan cennete gireceğinden emin olmaz, ancak Allah'ın rahmetiyle cennete gireceğini ümit eder.

Tarihin en eski dönemlerinden beri insanlar farklı inanışlara sahip olmuştur. Zamana göre küfrün isimleri ve çeşitleri değişse bile inanç bakımından insanları mümin, münafık ve kâfir olmak üzere üç gruba ayırmak mümkündür.

Mümin

İman sözlükte karşındakine güven vermek, güven duymak, bir kişiyi söylediği sözde gönülden tasdik etmek (onaylamak) ve gönülden benimsemek gibi anlamlara gelir. Ayrıca iman insanda korkunun kaybolarak güvenin yerleşmesi anlamını içermektedir. Bu anlamlarıyla iman korku ve inkârın zıttıdır. Allah'ın isimlerinden biri olarak "mü'min", O'nun kullarını zulümden ve azaptan emin kılan, güven veren anlamına gelir. İstılahta ise Hz. Peygamber Efendimizin Allah Teâlâ'dan alıp insanlara ulaştırdığı kesinlik kazanan hususları gönülden kabul eden kimseye mümin denilir. Mümin, Amentü esasında zikredilen iman esaslarını gönülden benimsediği gibi hiçbirinden şüphe duymaz. Çünkü iman ile şüphe bir arada bulunamaz.

İnsan diğer canlılar gibi yalnızca yiyip içmekten ibaret olan biyolojik bir varlık değildir. İnsanın hayatında onu diğer canlılardan farklı kılan inanç ve bağlanma duygusu vardır. İşte bu duygu insanın hayatını anlamlı kılar. Tarih boyunca bütün insanlarda bu özellik hep var olagelmıştır. İnanmak ve bağlanmak insanın yaratılışında vardır. İnsanı mutlu kılan, güven içinde hayatını devam ettirmesine yardımcı olan inançtır. İnsanlar iman sayesinde hayatlarını belirsizlikten ve endişelerden kurtarıp anlamlı hale getirebilir. Çünkü inanç, insanın bütün söz ve davranışlarının bir gün hesabını vereceği bilincini oluşturur ve inanan insan bunu hiçbir zaman aklından çıkarmaz.

İman **karşındakine güven vermek** anlamında kullanıldığında, mümin, kendisine güvenilen ve karşındakine güven veren dürüst insan anlamına gelir. Bu bağlamda mümin verdiği sözde duran, emanet edildiğinde emaneti ehline teslim eden ve konuştuğu zaman doğru sözlü güvenilir kimse demektir. Müslüman, elinden ve dilinden hiç kimsenin zarar görmediği kişidir.³³ Bu tür bireyler iç dünyalarında huzur duydukları gibi her zaman karşındakine güven ve huzur hissettirir. Bu bireylerden oluşan toplumların da temeli **güven** ve **adalet**e dayanır.

³³ Tirmizi, İmân, 12.

DÜŞÜNELİM...BİLELİM...

Toplumdaki güven ve adaletin, insanların inançlarıyla nasıl bir ilişkisi vardır?

Kur'ân'da Allah'a, peygamberlerine ve âhiret gününe inanan ve güzel ameller işleyen kimselerin kurtuluşa ereceği belirtilmekte³⁴ ve müminlerin pek çok vasıfları anlatılmaktadır. Hatta Kur'ân'da müminlerin özelliklerinden bahseden **Mü'minûn** adında bir sûre bulunmaktadır. Buna göre Müminler asla Allah'a şirk koşmazlar, Allah'a, peygamberlerine, kitaplarına, meleklerine, âhiret gününün gerçekleşeceğine inanırlar. Sadece Allah'a dayanıp güvenirler, canları ve mallarıyla çabalarlar, insanlar arasında adaletle hükmederler, yetim hakkı yemezler, varlıkta ve yoklukta infak ederler, yalan şahitlik yapmazlar, iyiyi emreder ve kötülükten sakındırırlar. İffetlerini korur, namaz kılıp zekât verirler, öfkesine hâkim olup sabrederler, güvenilir insanlardır, etraflarına da güven telkin ederler. Yüce Rabbimiz dünya hayatında bu gibi vasıflara sahip olan müminlerin âhirette en güzel mükâfatla karşılığını alacağını bildirmektedir.

Peygamber Efendimiz de bir hadisinde mümini şöyle tanımlamıştır:

"Üç özellik vardır ki, bunlar kimde bulunursa o imanın tadını almış demektir:

Allah ve Resulünü herkesten fazla sevmek,

Sevdiğini Allah için sevmek,

Allah kendisini küfür bataklığından kurtardıktan sonra tekrar küfre dönmeyi, ateşe atılmak gibi tehlikeli görmek"³⁵

Allah ve resulünün herkesten daha fazla sevilmesi, imanda sevginin esas olduğunu gösterir. İmanın anlamlarından biri "güven duymak" olduğuna göre insanın bir şeye güvenmesi için önce onu sevmesi gerekir. Yunus Emre de Allah'a olan sevgisini şu cümlesiyle anlatır:

Yaratılanı severim Yaradan'dan ötürü.

Resûl-i Ekrem (sas) müminlerini birbirini sevmekte, birbirine acımakta ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzetmiştir. Vücudun bir parçası hasta olduğunda, diğer organların

³⁴ Bakara 2/2-5.

³⁵ Müslim, İmân, 67.

da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulduğunu belirterek³⁶ müminlerin kardeş olduğunu unutmamalarını öğütlemiştir. Nitekim şu hadiste müminlerin birbirini sevmesinin imanı olgunlaştıran bir özellik olduğu vurgulanmıştır:

“...Beni yaşatma ve öldürme kudretine sahip olan Allah’a yemin ederim ki, iman etmedikçe Cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de mümin olamazsınız. Bunu sağlayacak şeyi size haber vereyim mi? Aranızda selamı çoğaltın.”³⁷

Münafık

Münafık sözlükte “tarla faresinin yuvasına girmesi ve olduğundan başka türlü görünmek” anlamında “nifak” masterından türemiş bir isimdir. Tarla faresinin tehlike anında birden fazla deliğe girip kaçmasından hareketle münafığın da dinin bir kapısından girip başka bir kapıya kaçması anlamında çift şahsiyetli kişi olduğu için bu ismi aldığı kabul edilir. Nitekim Peygamber Efendimizin “Münafık, iki sürü arasında dolaşan yabancı bir koyun gibidir, bazen bir sürüye, bazen de öteki sürüye gider”³⁸ şeklindeki sözü, münafıklardaki ikiyüzlü olma sıfatına işaret etmektedir. Bu bağlamda Hz. Peygamber Efendimizin Allah Teâlâ’dan getirdiği kesin olarak bilinen hususlara kalben inanmadığı halde küfrünü gizleyerek kendini inanıyormuş gibi gösteren kimselere münafık denir.

Kur’ân’da münafıkların özelliklerinden bahseden Münâfikûn adında bir sûre bulunmaktadır. Bu sûrede münafıkların yalancı ve cimri oldukları, yalan yere yemin ettikleri, ikiyüzlü oldukları, kötülükü yaymak için uğraştıkları, ihtiyaç sahiplerine yardım etmedikleri, sadaka vermedikleri, cömert olmadıkları, Müslümanları sevmedikleri, toplumda meydana gelen zafiyetleri kargaşa çıkarmak için fırsat bildikleri, içten içe müminlerle alay ettikleri gibi özelliklerinden bahsedilir ve müminlerin bu vasıflardan uzak durması öğütlenir.

Hiz. Peygamber Efendimiz de (sas) münafığın üç özelliği olduğunu haber vermiştir:

Konuştığı zaman yalan söylemek,

Sözünde durmamak,

Emanete hıyanet etmek³⁹

³⁶ Müslim, Birr, 18.

³⁷ Tirmizî, Kıyâme, 56.

³⁸ Müslim, Sıfatı Münâfikîn, 17.

³⁹ Buhârî, İmân, 24; Müslim, İmân”, 107-108.

İlgili âyet ve hadisleri incelediğimiz zaman münafıklardaki en belirgin özelliğin yalan söylemek olduğu dikkati çekmektedir. Bu özelliklerinden dolayı münafıkların cehennemin en aşağı tabakasında olacakları bildirilmiştir.⁴⁰

Münafık kimseler huzur bulamadığı gibi karşısındakine de asla güven vermez. Bu tür insanlardan oluşan toplumlar asla uzun ömürlü olamazlar. Münafıklarla mücadele etmek için de Müslümanların ihlaslı, gayretli ve bilinçli olması gerekir. Samimi ve gayretli bireylerin olduğu bu tür toplumlarda münafıkların hiçbir etkisi olmayacaktır.

Kâfir

Küfür sözlükte "örmek, gizlemek ve nankörlük etmek" anlamına gelir. Hz. Peygamber Efendimizin Allah'tan aldığı kesin olarak bilinen hususları kalben tasdik etmeyip inkâr eden kimseye kâfir denir. Kâfir Allah'a, peygamberlerine, kitaplarına, meleklerine ve öldükten sonra dirilmenin gerçekleşeceğine inanmaz. Günümüzde ateizm ve deizm gibi inkârcı akımlar da küfrün farklı biçimlerini temsil etmektedir. Böyle kimselere Allah'ı bilme yeteneği olarak adlandırılan fitratını köreltip örttüğü için kâfir denilmiştir. Bir insanın kalbinde iman ile küfür asla bir arada bulunmaz.

İslâm inançlarının dışında bazı söz ve davranışların da insanı küfre götüreceği belirtilmiştir. Örneğin Kur'an'ın tamamının veya bir kısmının vahiy kaynaklı olmadığını benimsemek, peygamberlerden bazılarını kabul edip bazılarını kabul etmemek, Allah'ın rahmetinden ümidi kesmek, dinden olduğu kanıtlanmış itikâdî, ahlakî ve amelî hükümleri reddetmek, Kur'an'ın hükümlerini inkâr etme niteliği taşıyan sözler sarf etmek gibi söz ve davranışlar da küfrün alametleridir. Kur'an'da kâfirlerin cehenneme gideceği ve orada ebedî olarak kalacakları açıkça belirtilmiştir.⁴¹

Âhirette kâfirlerin durumu şöyle anlatılır: "İnkâr edenler grup grup cehenneme sevk edilirler. Cehenneme vardıklarında oranın kapıları açılır ve cehennem bekçileri onlara şöyle derler: 'Size içinizden, Rabbinizin âyetlerini size okuyan ve bu gününüze kavuşacağınıza dair sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?' Onlar da 'Evet geldi' derler. Fakat inkârcılar hakkında azap sözü gerçekleşmiştir"⁴² Bir başka âyette ise kâfirlerin asla affedilmeyeceği şu şekilde belirtilir: "Onlar için ister bağışlanma dile ister dileme (fark etmez.) Onlar için yetmiş kez bağışlanma dilesen de Allah onları asla affetmeyecektir. Bu, onların Allah ve Resûlünü inkâr etmiş olmaları sebebiyledir. Allah, fâsık topluluğu doğru yola iletmez."⁴³

⁴⁰ Nisâ 4/145.

⁴¹ Bakara 2/24, Ra'd 13/35, Fetih 48/13.

⁴² Zümer 39/71.

⁴³ Tevbe 9/80.

İnkarcılığın farklı biçimlerinden birisi de şirkittir. Müşrik kâinatı yaratan ve yöneten yüce Allah'ın zatında, sıfatlarında ve fiillerinde eşi ve benzeri olduğunu kabul eden kimseye verilen isimdir. Yüce Rabbimiz tevhidin önemini vurgulamak için kendisine şirk koşulmasını asla bağışlamayacağını, bunun dışındaki bütün günahları affedebileceğini şu şekilde belirtmiştir: "Şüphesiz Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları, dilediği kimseler için bağışlar. Allah'a ortak koşan, kuşkusuz, derin bir sapıklığa düşmüştür."⁴⁴ Rabbimiz şirk koşan kimseye cenneti haram kılmıştır.⁴⁵ Çünkü Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar gelen bütün peygamberler ümmetlerinden tek bir Allah'a inanmalarını istemiş, tevhidin yerleşmesi için mücadele etmişlerdir. Bu bağlamda tevhit bütün dinlerin ortak noktasıdır.

Hz. Lokman da oğluna "Yavrum! Allah'a ortak koşma! Çünkü ortak koşmak elbette büyük bir zulümdür"⁴⁶ şeklinde öğüt vererek insanların şirkten uzak durması gerektiğini belirtmiştir.

44 Nisâ 4/116.

45 Mâide 5/72.

46 Lokman 31/13.

ÜNİTE İLE İLGİLİ SORU ve CEVAPLAR:

1. Allah'ı Neden Göremeyiz?

Cevap İçin Bakınız:

2. Allah'ın Varlığı Akıl ile Tespit Edilebilir mi?

Cevap İçin Bakınız:

3. Bizi Allah'ın (cc) Varlığına ve Birliğine Ulaştıran Aklî Delilleri

Cevap İçin Bakınız:

4. Mümin Kimdir, Müslüman Kimdir?

Cevap İçin Bakınız:

5. Münafık Kime Denir?

Cevap İçin Bakınız:

”

“0, kendisinden başka tanrı olmayan Allah’tır; egemenliğin mutlak sahibidir, her türlü eksiklik-ten uzaktır, esenlik verendir, güven sağlayan ve kendisine güvenilendir, görüp gözeten ve yöne-tendir, üstündür, iradesine sınır yoktur, büyüklükte eşi olmayandır. Allah onların yakıştırdıkları ortaklardan tamamıyla münezzehtir. 0, takdir ettiği gibi yaratan, canlıları örneği olmadan var eden, biçim ve özellik veren Allah’tır. En güzel isimler 0’nundur. Göklerdekiler ve yerdekiler hep 0’nu tesbih ederler. 0 üstündür, hikmet sahibidir.”

”

(Haşr 59/23-24)

ÜNİTE 3: İSİM VE SIFATLARI İLE ALLAH'I TANIMAK

İÇİNDEKİLER

Sınırlı Olandan Sınırsız Olana: İnsan-Allah İlişkisi

40

Sınırlı Olandan Sınırsız Olana: İnsan-Allah İlişkisi

İnsanoğlu kendi varlığı ile birlikte eşsiz güzellikle yaratılan ve düzeni ahenk içerisinde devam eden evrenin sahibini tanımaya ve bu yüce varlık hakkında bilgi sahibi olmaya çabalar. Allah'ı tanımanın ve Allah-âlem ilişkisini açıklamanın yegâne yolu ise O'nun isim ve sıfatlarını bilmekle gerçekleşir. Çünkü Rabbimiz beş duyu algısının ötesinde olduğu için zâtıyla değil, isimleri ve sıfatları ile bilinir.

İslâm'ın inanç esaslarının ilki ve en temeli Allah'a iman etmektir. Allah'a inanan kişi, O'nun peygamberlerine ve peygamberlerin getirdikleri haberlere iman eder. Kur'ân-ı Kerim'in en önemli hedefi de Allah'ın varlığını, birliğini, sıfatlarını ve âlemle ilişkisini ortaya koymaktır. Bu amaçla Kur'ân'da Allah Teâlâ'nın zâtını ve zâtına ait özelliklerini anlatan isimleri zikredilir.

İslâm dininde, Allah'ın zâtı ve niteliği üzerinde düşünmemek gerektiği vurgulanır; zira insan, bu konuları anlamakta yetersizdir. Çünkü bir yön ve mekânda bulunmayan, şekli olmayan, cisim olmaması sebebiyle zâtı gereği dünyada görülemeyen Yüce Yaratıcının varlığı, "madde" ve "enerji" türünden olmadığı için duyularla algılanamadığı gibi deney ve gözlemlerle de ölçülemez. Bu sebeple Allah'ın var olduğunu söyler, fakat varlığını yaratılmışlara benzeterek açıklayamayız. Bu bağlamda Kur'ân-ı Kerim'de Yüce Allah fiziki olarak tasvir edilmez, ancak isim ve sıfatlarla anlatılır. Örneğin Firavun Hz. Musa'ya **"Ey Musa! Sizin Rabbiniz kimdir"** şeklinde soru yöneltince Hz. Musa **"Bizim Rabbiniz her şeye yaratılış özelliklerini veren, sonra da onlara yol gösterendir"**⁴⁷ cevabını vererek Allah'ı sıfatlarıyla tanıtmıştır. Müşrikler de Allah'ı fizikî şekilde tasvir ettikleri için yaratıcı **"Senin kudret ve izzet sahibi Rabbin onların yakıştırdığı bütün vasıflardan yücedir"**⁴⁸ şeklinde karşılık vermiştir.

Müslümanın hayatı boyunca en çok tekrar ettiği besmelede "Allah'ın ismi ile" başlıyorum demesi, Allah'ı anmanın emredildiği âyetlerde de **"Rabbini ismini tesbîh et"**⁴⁹ (O'nun ismini her türlü eksik ve noksanlıktan uzak tut) şeklinde isme işaret edilmesi, Rabbimizin bilinmesinde isim ve sıfatlarının önemini ortaya koymaktadır. Böylece insanlar yaratıcısını isim ve sıfatlarıyla bilmekte, zihninde isimlerle bir Allah inancı oluşturabilmektedir. Rabbine karşı hakkıyla ibadet edebilmek, sahih bir imana ulaşmak ve O'na dua etmek için de Allah'ı güzel isimleriyle zikrederiz.

47 Tâhâ 20/49-50.

48 Saffât 37/180.

49 A'lâ 87/1.

İnsan, Rabbini zâtıyla değil, ancak isim ve sıfatlarıyla sınırlı ölçüde kavrayabilir. Böylelikle Allah'ın isimleri şahit âlemin bir parçası olan insanın ezeli ve ebedî olan Rabbiyle iletişim kurma aracı olarak kabul edilmektedir.

Bunun yanı sıra Allah lafzı dışındaki her bir isim O'nun zatının bir özelliğini ifade eder. İnsanın ismi ise sadece şahsına işaret eden bir lafızdan ibarettir ve insan isminin taşıdığı anlamın tersi niteliklere de sahip olabilmektedir. Mesela Âdil ismini birisinin her zaman adaletli davranmayıp bu ismin işaret ettiği anlamın tam tersi niteliklere sahip olması mümkündür. Oysa Allah'ın her bir ismi aynı zamanda O'nun bir sıfatıdır ve sıfatlar da O'nda en kemâl derecede bulunmaktadır. Örneğin âlîm ve habîr gibi isimler, Allah'ın isimleri olmanın yanı sıra aynı zamanda O'nun "her şeyi bilen", "her şeyden haberdar" olduğunu ifade eden sıfatlarıdır. Bu sebeple Allah'ın isimleri, insanların isimlerinden farklı olarak hem isim hem de sıfat özelliği taşır.

ARAŞTIRALIM...BULALIM...

İslam düşüncesinde Allah'ın isim ve sıfatlarının anlaşılmasının önemi nedir?

Günümüzde **Deizm** olarak isimlendirilen fikir akımı, Tanrı'nın varlığını kabul etmekle birlikte Allah'ın âlemi yarattıktan sonra bir daha müdahalesine gerek kalmadığını savunmaktadır. Âleme müdahale ise peygamberler göndermek ve yaratmak yoluyla iki şekilde gerçekleşir. Dolayısıyla deistler akla dayalı tabii bir din anlayışını savundukları için Allah'ın peygamberler gönderdiğini kabul etmez. Oysa İslâm düşüncesine göre Allah Teâlâ yarattığı âlemle bağıni hiçbir şekilde koparmadığı gibi yarattığı her canlıdan da haberdardır. Nitekim Kur'an'da zikredilen "**Gaybın anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah'ın bilgisi dâhilinde, Levh-i Mahfuz'da) olmasın**"⁵⁰ âyeti, bunun apaçık delilidir. İşte bu noktada Allah'ın isim ve sıfatları büyük önem arz eder. Çünkü insana şah damarından daha yakın olan Rab-bimiz⁵¹ isim ve sıfatlarıyla her zaman ve her yerde insanın yanındadır, onun koruyucusu ve yol göstericisidir, canlılarla sürekli iletişim halindedir. O rezzâk ismiyle varlıkları rızıklandırır. Topraktaki karıncadan, denizin derinliklerindeki balıklara kadar tüm canlıların karnını doyuran Allah'tır. Allah ilim, hikmet ve lütfuyla âleme her an müdahalede bulunur.

50 En'âm 6/59.

51 Kâf 50/16.

Allah'ın İsimleri (Esmâ-i Hüsnâ)

İsmi'nin çoğulu "esmâ" ile "güzel, en güzel" anlamındaki "hüsna" kelimesinden oluşan **esmâ-i hüsnâ** (el-esmâ'ül-hüsna) kavramı, Allah'ın isimlerini ifade etmek için kullanılan bir tamlama'dır. Cenâb-ı Hakk Kur'ân-ı Kerim'in dört yerinde kendi isimleri için "esmâ-i hüsnâ" kavramını zikretmiştir. Bu nedenle, İslâm âlimleri, tamlamada yer alan "hüsna" sıfatının yalnızca estetik güzelliğinden ibaret olmayıp, mutlak anlamda bir güzellik ve mükemmellik ifadesi olduğuna dikkat çekmişlerdir.

Bu bağlamda Kur'ân-ı Kerim'de Allah'ın isimlerine büyük önem verilir. Nitekim **"De ki: (Rabbini) ister Allah diye çağırın ister Rahman diye çağırın. Hangisiyle çağırırsanız çağırın, nihayet en güzel isimler O'nundur"**⁵² ve **"En güzel isimler Allah'ındır; O halde bu güzel isimlerle O'na dua edin"**⁵³ şeklinde ifade edildiği üzere, Allah Teâlâ kendisine ait güzel isimlerin olduğunu ve kendisine bu yüce isimlerle dua edilmesi gerektiğini bildirmiştir. Allah'ın isimlerinin birden fazla olması, isimlerin delâlet ettiği zâtın birden çok olmasını gerektirmez. Zira tüm isimler bir tek zâta işaret eder. Bunlardan bazıları Allah'ın zâtî niteliklerini anlatırken, bazıları sıfatlarını, diğer bazıları da fiillerini bize tanıtır. Hadislerde de Allah'ın 99 isminin olduğu, bu isimleri ezberleyenlerin ve zikredenlerin cennete gireceği haber verilmiştir.⁵⁴ Buradan hareketle Müslümanlar Allah'ın isimlerine ayrı bir önem göstermişler, eser ve şerhlerde bu sayıyı doksan dokuz olarak zikretmeye dikkat etmişlerdir. Diğer taraftan Allah'a nisbet edilen doksan dokuz isim, O'nun sadece bu isimlerle sınırlandırıldığını göstermemektedir. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de hadislerde zikredilenlerin dışında Allah'ın başka isimleri de bulunmaktadır. Örneğin Âlimü'l-gaybi ve's-şehâdeh, Ahsenü'l-hâlikîn, Ahkemü'l-hâkimîn, Bedî'ü's-semâvâtî ve'l-arz, Fa'âlün limâ yurîd, Nûru's-semâvâtî ve'l-arz gibi isimleri örnek olarak zikretmek mümkündür.

Neticede esmâ-i hüsnâda önemli olan isimlerin sayısı değil, bu isimlerin Allah'ın yüceliğine işaret etmesidir. Peygamber Efendimizin bir duasında "Senin kimseye bildirmeyip kendine sakladığın isimlerinle sana yalvarıyorum" dediği göz önüne alınırsa Rabbimizin isimlerinin sonsuz sayıda olduğunu söylemek mümkündür.

52 İsrâ 17/110.

53 Araf 7/180.

54 Buhârî, Tevhîd, 12; Müslim, Zikr, 5, 6; Tirmizî, Da'avât, 82.

Allah'ın Sıfatları

Kur'ân ve sünnette yer alan Allah'ın güzel isimlerinin işaret ettiği yetkin nitelikler, İslâm âlimleri tarafından Allah'ın selbî/zâtî ve sübutî sıfatları şeklinde iki kısımda incelenmiştir.

Selbî /Zâtî Sıfatlar

Selbî sıfatlar, Allah'ın varlığını (vücûd) ve varlığından ayrı düşünölemeyen zâtî özelliklerini anlatır. Allah'ı zatına lâıyk olmayan niteliklerden ve yaratılmışlara benzemekten tenzih etmeyi gerektiren sıfatlardır. Selbî sıfat O'nun ne olmadığını ifade eder ve tenzihî olarak da anılır. Bu sıfatlar kemalin zıddını teşkil edip Allah'ı her türlü acizlik, eksiklik ve yaratılmışlık özelliklerinden tenzih eder.

Vücûd

Sözlökte "var olmak" anlamına gelen vücûd sıfatı, Allah Teâlâ'nın var olduğunu, varlığının gerçek olduğunu, yokluğunun ise düşünölemeyeceğini bildirir. Allah'ın varlığı olmadan diğer sıfatlardan bahsedilemeyeceği için vücûd sıfatı en temel sıfattır.

Kıdem

"Varlığının üzerinden uzun zaman geçmek" anlamına gelen kıdem, Allah'ın varlığının bir başlangıcının bulunmadığını ifade eder. Zaman açısından ne kadar geriye gidilirse gidilsin Allah'ın olmadığı bir zaman dilimi düşünölemez. Yokluk hiçbir zaman Allah'ın varlığını öncelemez ve Allah'ın var olmadığı bir an olsun tasavvur edilemez. Kur'ân'da Allah'ın başlangıcının olmaması "evvel" ismiyle ifade edilir.

"O, ilk ve sondur. Zâhir ve Bâtın'dır.
O, her şeyi hakkıyla bilendir."⁵⁵

55 Hadid 57/3.

Bekâ

Sözlükte “devam etmek, sürüp gitmek” anlamına gelen bekâ, Yüce Allah’ın varlığının sonu olmadığını, hiçbir zaman yok olmayacağını ve ebedî olduğunu anlatan bir sıfattır. Kur’ân’daki şu âyet Allah’ın dışında hiçbir şeyin bâki olmadığını ifade eder:

“Sen Allah ile beraber başka bir ilâha ibadet etme. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O’nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O’nundur ve kesinlikle O’na döndürüleceksiniz.”⁵⁶

Vahdâniyyet

Sözlükte “bir” ve “tek olmak” anlamındaki “vahd” kökünden türeyen vahdâniyyet, Allah Teâlâ’nın zâtında, sıfatlarında ve fiillerinde yegâne ve tek olduğunu, ortağı bulunmadığını ifade eder. İslâm’ın özü sayılan kelime-i şehâdet ve kelime-i tevhid Allah’tan başka ilah olmadığı esasını içerir. Vahdâniyyetin zıddı taaddüd (birden fazla olmak) ve şirk, Allah hakkında imkân-sızdır. Allah’ın tek olduğunu bildiren çok sayıda âyet vardır. Örneğin;

“Eğer yerde ve gökte Allah’tan başka ilâhlar olsaydı, kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu. Demek ki, Arş’in Rabbi Allah, onların nitelemelerinden uzaktır, yücedir.”⁵⁷

**“De ki O Allah birdir”⁵⁸
“Muhakkak ki sizin ilahınız birdir.”⁵⁹**

⁵⁶ Kasas 28/88.

⁵⁷ Enbiyâ 21/22.

⁵⁸ İhlâs 112/1.

⁵⁹ Saffât 37/4.

Muhâlefetün li'l-Havâdis

Muhâlefetün li'l-havâdis sözlükte “bir şeyin bir şeye aykırı olması” anlamına gelen muhâlefet ile “sonradan yaratılmış olan” anlamında hâdis’in çoğulu havâdis kelimesinin birleşiminden meydana gelmiştir. Bu sıfat Allah’ın hem zât hem de sıfatları bakımından sonradan yaratılmış hiçbir varlığa benzemediğini anlatır.

İslâm âlimleri Kur’ân’da yer alan **“O’nun benzeri hiçbir şey yoktur”**⁶⁰ âyetinden hareket ederek Allah’ın asla bir benzerinin olamayacağını, O’nu yaratılmışlara benzeyen bir varlık olarak tasavvur etmenin bu âyete ters düştüğünü sık sık vurgulamışlardır.

Kıyâm bi Nefsihî

Allah’ın varlığının kendi zâtından olması, var olmak için bir başka varlığa ihtiyaç duymaması demektir. Bu sıfat kıyâm bi zâtihî şeklinde de isimlendirilmiştir. Zıddı ise kıyâm bi gayrihîdir ve O’nun hakkında imkânsızdır. Nitekim Allah’ın varlığı kendinden olmasaydı, O’nu var eden başka bir sebebe ihtiyaç duyar, o zaman da Allah yaratılmış olurdu. Bu sıfat Allah’ın varlığının başkasından değil, kendisinden kaynaklanan bir zorunluluk olduğunu ifade etmektedir.

“Ey insanlar! Siz Allah’a muhtaçsınız.
Allah ise her bakımdan sınırsız zengin olandır,
övlmeye hakkıyla lâayk olandır.”⁶¹

Sübûtî Sıfatlar

Sübûtî Sıfatlar, Allah’ın varlığı ile ilgili üstün nitelikleri ifade eder. Yetkinlik ve kemal bildiren bu sıfatlarla Allah’ın vasıflandırılması zorunludur. Yine O’nun yaratıklarıyla ilişkisi ve fiilleri de daha çok bu sıfatlar sayesinde anlaşılır. Bu sıfatlar isimlendirme açısından diğer varlıklardaki sıfatlara benzer. Ancak Allah’ın sıfatları mahiyet açısından insanın sıfatlarından çok farklıdır. Örneğin Allah ezeli bir ilim sıfatı ile her şeyi sınırsız bilirken insanlar sınırlı bir ilimle bilirler.

60 Şurâ 42/11.

61 Fâtır 35/15.

Hayat

Canlı ve diri olmak anlamına gelen "hayat" sıfatı Allah için zorunludur. Hayat sıfatının zıddı ölümdür. Ölüm Allah hakkında imkânsızdır. Çünkü ölümlü olan bir varlığın kâinatı yaratması ve yönetmesi mümkün değildir. Hayat sıfatının bir diğer özelliği diğer sıfatların kaynağı olmasıdır. Nasıl insanın sıfatlara sahip olabilmesi için öncelikli olarak canlı olması gerekiyorsa Allah'ın da hayat sahibi olmadan diğer sıfatlara sahip olması düşünülemez.

"Diri ve her şeyin varlığı kendine bağlı olan Allah'ın huzurunda yüzler (başlar) hicapla eğilmiştir; zulmü yüklenmiş olan ise hüsrana uğramıştır."⁶²

İlim

"Bir şeyin hakikat ve mahiyetini kavrayıp idrak etmek" anlamına gelen ilim, ilahî bir sıfat olarak "Allah'ın gerek duyular âlemine gerekse duyu ötesine ait bütün nesne ve olayları bilmesi" şeklinde tanımlanır. Rabbimiz olmuş ve olacak her şeyi bilir. İlmi yerin altından göklerin üstüne kadar her şeyi kaplar. Yer ve göklerde zerre kadar bir şey Allah'ın bilgisinin dışında kalmaz. Allah'ın ilmi insanların ilminden çok farklıdır. İnsanların bilgisi eksilir artar, sınırlıdır, değişime uğrar, zaman ve mekâna bağlıdır. Oysa Allah'ın bilgisi sonsuzdur, sınırsızdır, eksilmez, artmaz, değişime uğramaz, zamanla ve mekânla sınırlı değildir, O her şeyi ve her olayı görüyormuşçasına bilir. Zıddı olan "bilgisizlik" O'nun için imkânsızdır. Tabiatıta Allah'ın yarattığı fiillerin amaca uygun, ahenkli ve düzenli bir şekilde sürüp gitmesi, O'nun fiillerinin ilim sıfatına dayandığının önemli bir delilidir.

"Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır; onları O'ndan başkası bilmez. O, karada ve denizde ne varsa bilir; O'nun bilgisi dışında bir yaprak bile düşmez. O, yerin karanlıklarındaki tek bir taneyi bile bilir. Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır."⁶³

62 Tâhâ 20/111.

63 En'âm 6/59.

İrade

Sözlükte “istemek ve seçmek” anlamına gelen irade, Allah’ın emirleri, hükümleri ve fiil-lerinde hür olduğunu, zorlama altında bulunmadığını bildiren bir sıfattır. Bu anlamda mürid, rastgele değil, bilinçli olarak eylemde bulunan demektir. Allah’ta irade sıfatının olmaması, ilahî zâtın fiillerini baskı altında ya da bilinçsiz yapması anlamına gelir. Allah’ın dilediği olur, dilemediği olmaz. Yeryüzünde Allah’ın dilemediği hiçbir şey meydana gelmez.

“O, gökleri ve yeri örneksiz yaratandır. Bir işe hükmetti mi ona sadece “ol” der, o da hemen oluverir.”⁶⁴

Kudret

“Gücü yetmek” anlamına gelen kudret, Allah’ın gerçekleşmesi aklen mümkün olan her şeye gücünün yetmesini ifade eden ezeli kemâl bir sıfattır. Kudretin zıddı “fiili gerçekleştireme” anlamındaki acizliktir. İçinde yaşadığımız âlem, kendisini yaratanın sonsuz kudret sahibi olduğuna şahitlik eder. Bu bağlamda kelâm âlimleri kudret sıfatını evrende sürekli biçimde hâkim olan nizam ve âhenkten yola çıkarak ispat etme yöntemini kullanmışlardır. Nitekim kudretten yoksun olan birinin yaratıp yönettiği bir tabiat dengesiz ve düzensiz olur, ayrıca kudretten yoksun bir yaratıcının, bir şeyin hem kendisine hem de zıddına hâkim olup tasarrufta bulunması söz konusu olamaz.

“Gökleri ve yeri yaratan Allah onların benzerini yaratmaya kâdir değil midir? Elbette kâdirdir. O eşsiz yaratıcıdır, her şeyi bilir.”⁶⁵

Semî

Sözlükte “işitmek ve duymak anlamına gelen semî”, “Allah’ın işitilmeye konu teşkil eden her şeyi tam bir yetkinlikle işitmesi” diye tanımlanır. Allah Teâlâ ne kadar gizli olursa olsun her şeyi duyar. Uzaklık, O’nun duymasına engel olmaz. Canlılar belli frekanslar arasında yer

⁶⁴ Bakara 2/117.

⁶⁵ Yâsîn 36/81.

alan ses dalgalarını kulak yardımıyla duyabilirken hiçbir ses Allah'ın işitmesinin dışında kalamaz, O duymak için bir vasıtaya da ihtiyaç duymaz. Dolayısıyla duymamak O'nun hakkında imkânsızdır.

"Rabbim yerdeki ve gökteki her sözü bilir.
O hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."⁶⁶

Basar

Sözlükte görmek anlamında kullanılan basar, Allah'ın görmeye konu olan her şeyi tam bir yetkinlikle gördüğünü ifade eden kemâl bir sıfattır. Basar sıfatının zıddı "körlük"tür. Canlılarda görme olayının meydana gelmesi için ışık ve mesafe gibi bazı fiziki şartların oluşması gerekir. Hâlbuki Allah'ın basar sıfatı, hiçbir şarta ve fiziki duruma bağlı değildir.

"Şüphesiz Allah hakkıyla işiten ve görendir."⁶⁷

Kelâm

Konuşma ve söz söyleme anlamına gelen kelâm, Allah'ın konuşma sıfatına sahip olduğunu ifade eder. Görünen âlemde canlı bir varlık kelâm sıfatıyla nitelendirilmediği takdirde bu sıfatın zıddı olan sükût ve dilsizlikle vasıflandırılır. Nitekim Rabbimiz insanların taptıkları heykellerin konuşamamalarını onların eksiliğine işaret ettiğini şu âyette belirtir: **"Onlar bu heykelin, sözlerine karşılık vermediğini, kendilerinden hiçbir zararı uzaklaştıramayacağını ve onlara hiçbir fayda sağlayamayacağını görmezler mi?"**⁶⁸ Yine Hz. İbrahim insanların taptıkları putların konuşmadığını delil göstererek konuşamayan varlığın ilah olamayacağını belirtmiştir.⁶⁹ Cenâb-ı Hakk ezelde mütekelim olmasaydı, O'nun herhangi bir açıdan söz

⁶⁶ Enbiyâ 21/4.

⁶⁷ Mü'min 40/20.

⁶⁸ Tâhâ 20/89.

⁶⁹ Enbiyâ 21/62-67.

söyleyen, emreden ve nehyeden gibi vasıflarla nitelendirilmemesi gerekirdi. Dolayısıyla Allah Teâlâ ezelden beri kelâm sıfatıyla mütekellimdir.

"Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de rabbi onunla konuştuğunda o, 'Rabbim! Bana görün; sana bakayım' dedi."⁷⁰

Tekvin

Tekvin sözlükte "yaratma" anlamına gelir. Tahlîk, halk, icâd, ihdâs, ihtirâ ve ibdâ tekvinle eş anlamlı isimler olup hepsiyle "yok olanı yokluktan varlığa çıkarmak" şeklinde tek bir anlam kastedilir. Tekvin sıfatı, Cenab-ı Hakk'ın fiillerini ifade der. O'nun yegâne fiili yaratmadır. Yaratma Allah için, bir insanın "ol" demesinden daha kolay bir iştir.

"Allah, bütün canlıları sudan yarattı. İşte bunlardan bir kısmı karnı üzerinde sürünür, kimi iki ayak üzerinde yürür, kimisi dört ayak üzerinde yürür. Allah, dilediğini yaratır. Çünkü Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir."⁷¹

⁷⁰ Arâf 7/143.

⁷¹ Nûr 24/45.

ÜNİTE İLE İLGİLİ SORU ve CEVAPLAR:

1. Allah Neden Bir Tanedir?

Cevap İçin Bakınız:

2. Allah Dünyadaki İşlerin Hepsine Tek Başına Nasıl Yetiştir?

Cevap İçin Bakınız:

3. Allah Yaratılmadıysa Nasıl Var?

Cevap İçin Bakınız:

4. Birden Fazla İlah Olabilir Mi?

Cevap İçin Bakınız:

5. Allah'ın Zâtî ve Sübûtî Sıfatları nelerdir?

Cevap İçin Bakınız:

”

**“Hamd, gökleri ve yeri yoktan var eden,
melekleri ikiye, üçer, dörder kanatlı
elçiler kılan Allah’a mahsustur. O dilediği
kadar fazlasını da yaratır. Allah her şeye
kadirdir.”**

”

(Fâtır 35/1)

ÜNİTE 4:

GÖRÜNMEYEN RAHMET TAŞIYICILARI

MELEKLER

İÇİNDEKİLER

Meleklerle İmanın Anlattıkları

54

Meleklerle İnanmanın Bireyin Hayatına Yansıması

62

Meleklerden Başka Görünmeyen Varlıklar: Cin ve Şeytan

63

Görünmeyen Varlıklarla İlgili Yanlış Anlayışlar

69

Meleklerle İmanın Anlattıkları

İslâm'ın inanç esaslarından birini "meleklerle iman" oluşturur. Melek kelimesi göndermek anlamındaki "m-l-k" kökünden türemiş olup haberci, elçi, güçlü, kuvvetli, tasarrufta bulunan ve yöneten gibi anlamlara gelir. Melek ismi Kur'ân'da on iki yerde tekil olarak yer alırken genellikle "melâike" şeklinde çoğul formuyla zikredilir.

Dinimizde meleklerin varlığına inanmak önemlidir. Çünkü bu şerefli varlıklar ezeli ve ebedi olan, zaman ve mekândan münezze bulunan yaratıcı ile yaratılmış insanlar arasında iletişim kurma görevini üstlenirler. Bu elçiler Allah'tan aldıkları vahyi peygamberlere ulaştırır, Allah'ın izniyle evren ve insanlar üzerinde manevi etkide bulunurlar.

18. yüzyılda Batıda pozitivist düşüncelerin yaygınlaşmasıyla birlikte deneyle ispatlanamayan, gözlem ve tecrübe ile elde edilemeyen bilgilere şüpheyle yaklaşılmaya başlanmıştır. Oysa dinin inanç esaslarının muhtevası, beş duyu organının dışında kalan gaybî (metafizik) meselelerden oluşur. Şayet Allah, âhiret ve melekler gibi inanca konu olan esaslar gözle görülebiliyor olsaydı, bu esaslara iman etmenin bir anlamı kalmaz ve imanın tanımında yer alan "**kalple tasdik**" şartı ortadan kalkardı. Çünkü gözle görülen, kulakla işitilen, yani beş duyu organıyla elde edilen bilgiler insanda zorunlu bilgi oluşturur. Dolayısıyla kalp ile tasdik zorunlu bilgilerde değil, Hz. Peygamber Efendimizin Allah'tan alıp bizlere bildirdiği haberlerde söz konusudur. Buna göre insanlar bazı bilgileri duyu organıyla, bazı bilgileri akılla, bazılarını da haber yoluyla öğrenirler. Özellikle melekler, şeytanlar ve cinler gibi görünemeyen varlıklar hakkındaki bilgi kaynağımız vahiy ve ilahî haberdur.

Akıl meleklerin varlığını imkânsız görmez. Bilim de meleklerin varlığını reddedecek delil getiremez. Duyu organlarıyla elde edemediğimiz bilgileri reddetmek yerine bu konuda vahyin söylediğine kulak veririz. Zira âyetlerde meleklerin de müstakil bir varlık türü olduğundan bahsedilir. Bu sebeple meleklerle inanmayan kimse âyetlerin hükmünü inkâr etmiş sayılır. Diğer taraftan peygamberler Allah'tan aldıkları vahyi peygamberlere ilettikleri için meleklerin varlığını reddetmek, aynı zamanda peygamberleri reddetmek demektir. Bu inkâr da beraberinde kitapları ve ahireti inkâr anlamına gelir. Bu sebeple Kur'ân'da Allah'a imandan hemen sonra meleklerle iman zikredilmiştir.

Meleklerin varlığı hakkında şu âyetleri örnek verebiliriz:

"Allah, melekler ve ilim sahipleri, ondan başka ilâh olmadığına adaletle şahitlik ettiler. O'ndan başka ilâh yoktur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir"⁷²

"Her kim Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikâil'e düşman olursa bilsin ki, Allah da inkâr edenlerin düşmanıdır."⁷³

"Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve âhiret gününü inkâr ederse, derin bir sapıklığa düşmüş olur."⁷⁴

Sağlıklı bir şekilde akıl yürüten kişi, gözle görülmüyor diye meleklerin varlığını reddetmez. Çünkü kâinat sadece görünen varlıklardan ibaret değildir. Evrenimiz fizik ve metafizik olmak üzere bir bütünlük içerisindedir. Evrende bazı şeyleri görebildiğimiz halde bazı şeyleri ise ancak teknolojik aletlerin yardımıyla görebiliriz. Örneğin evrendeki yer çekimi gücünü göremediğimiz halde bıraktığımız nesnelerin aşağıya doğru alçalmasından böyle bir gücün var olduğunu biliriz. Lazerin yaydığı ışık dalga boyu aralığında değilse görülmesi mümkün değildir. Ancak bugün lazer ışıklarıyla ameliyatlar gerçekleştirilir. Elektrğin rengi, kokusu, boyutu ve ağırlığı olmadığı için görülmez. Ancak kabloların içinden geçtiği bilinir. O halde günlük yaşamda göremediğimiz halde pek çok şeyin varlığını kabul ederiz. Yine pozitif bilimlerin ispat edemediği ruh, bilinç, nefis gibi pek çok şeyin varlığını görmediğimiz halde kabul ederiz. Buradan hareketle melekleri gözle göremiyoruz diye inkâr etmek doğru değildir.

72 Âl-i İmrân 3/18.

73 Bakara 2/98.

74 Nisâ 4/136.

DÜŞÜNELİM...BULALIM...

Görmemek, bir şeyin var olmadığı anlamına gelir mi? Vicdan ve akıl da gözle görülemez, ancak varlıkları kabul edilmektedir. Aynı şekilde kişisel duygular ve değer yargıları da fiziksel olarak gözlemlenemez. Bu bağlamda, sevgi, saygı, güven, nefret ve acı gibi duyguların ve değerlerin deney ve gözleme konu olmaması, onların geçerliliğini yitirdiği anlamına mı gelir? Bu çerçevede, meleklerin gözle görülmemesi, onların var olduğunu veya varlıklarının kabul edilmemesi gerektiğini mi gösterir?

Meleklerle iman görünmezler alemine inancın bir parçasıdır.

Ayrıca bugün uzay araştırmalarıyla ilgili gözlemler yapan NASA, paralel evren veya çoklu evren olarak da bilinen alternatif evrenlerin varlığını kanıtlamak için birtakım çalışmalar yürütmektedir. Bu teoriye göre bilinen evrenin dışında başka evrenler de vardır ve bu evren paralel evrenin çok küçük bir kısmıdır. Paralel evrenler birbirine bağlı olsa da farklı boyutlarda olduğu için birbiriyle iletişime geçememektedir. Şu an ihtimal dâhilinde olan bu varsayımlar, evrenin dışında bizim bilmediğimiz, göremediğimiz nice varlığın olabileceğinin apaçık göstergesidir. Nitekim kâinatta "melekler yoktur" denilebilmesi için bütün kâinatın baştan sona bilinmesi ve taranması gerekir. Bilim adamları 18. ve 19. yüzyıldaki keşiflerle birlikte evrendeki pek çok gizemi çözdüğünü zannetmişlerdi. Oysa bugün uzayın derinlikleri keşfedildikçe evrene dair bilmediklerimizin bildiklerimizin çok daha ötesinde olduğu anlaşılmaktadır. O halde meleklerin varlığı tabiat kanunları ve sünnetullah ile çelişmez. Aksine her iki varlık alanı Allah'ın yarattığı unsurlar olarak birbirini tamamlamaktadır.

ARAŞTIRALIM...BULALIM...

Meleklerin varlığı nasıl ispat edilir?

Cevap İçin Bakınız:

Meleklerin Özellikleri

- Melekler var oldukları halde insanlar tarafından görülemezler. Çünkü melekler nurdan yaratılmış nuranî ve ruhanî varlıklardır. Peygamber Efendimiz bir hadiste **"Melekler nurdan, cinler yalın ateşten. Âdem ise size nitelenen şeyden (toprak) yaratıldı"**⁷⁵ buyurmuştur. Bu sebeple melekler yemek-içmek, uyumak, yorulmak ve yaşlanmak gibi fizyolojik özelliklerden uzaktır. Bu özellikleri olmadığı için de kötü davranışlara meyletmezler. Erkeklik ve dişilik gibi cinsiyetleri yoktur, dolayısıyla evlenmezler ve çoğalmazlar.
- Melekler, insanlar yaratılmadan önce yaratılmışlardır. Nitekim Rabbimiz Hz. Âdem'i yarattıktan sonra meleklerden ona secde etmelerini istemiştir.⁷⁶
- Melekler görevleri gereği güçlü, kuvvetli varlıklardır, çok hızlı hareket etme özelliğine sahiptir. Âyette şöyle buyrulur: **"Melekler ve Ruh (Cebrail), oraya miktarı elli bin yıl olan bir günde yükselir."**⁷⁷ Güçlerinin göstergesi olarak da elleri⁷⁸ ve birden fazla kanatları olduğu zikredilir.⁷⁹ Ancak kanatları kuş ve uçaklarda var olan belli bir şekil olarak değil, meleklerin çok hızlı hareket ettiğini belirten ve ne olduğunu bilemediğimiz birer işaret olarak anlamamız gerekir.

Elektriğin kısa süre içinde kilometrelerce mesafeyi kat edip evlere ulaşabildiği, elektriğin kesilmesinin an meselesi olduğu düşünülürse gücü her şeyi kuşatan Allah'ın meleklerinin de bu anlamda uzun mesafeleri kısa zamanda katedtiklerini anlamak zor değildir.

- Meleklerin iradeleri olmadığı için iyi veya kötüyü seçme kabiliyetine sahip değildirler. Onlar Allah'ın emirlerine mutlak şekilde itaat edecek bir tabiatta yaratılmışlardır. Melekler daima Allah'a itaat ederler. Görevli oldukları vazifelerden asla bıkip usanmazlar, kendilerinden asla günah meydana gelmez. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyuruyor.

⁷⁵ Müslim, Zühd, 10; Ahmed b. Hanbel, 6/168.

⁷⁶ Bakara 2/34.

⁷⁷ Meâric 70/4.

⁷⁸ En'âm 6/93.

⁷⁹ Fâtır 35/1.

“Onlar, üstlerindeki Rablerinden korkarlar ve kendilerine ne emredilirse onu yaparlar.”⁸⁰

“Şüphesiz Rabbin katındaki (melek) ler O’na ibadet etmekten büyüklenmezler. O’nu tesbih ederler ve yalnız O’na secde ederler.”⁸¹

- Meleklerin bir kısmı yeryüzünde görevliken bir kısmı da arşta görevlidir: ***“Göklerde ve yerde bulunan canlılar ve melekler büyüklük taslamadan Allah’a secde ederler.”⁸²***

Arş:

Kur’ân ve hadiste ilâhî hükümrânlık ve taht anlamında kullanılan bir terim. Allah katındaki yüce makam.

- Melekler gözle görülmezler, ancak Allah’ın izni ile asıl şekillerinden çıkıp çeşitli kılığa girebilirler. Örneğin bir grup melek Hz. İbrahim’e oğlu olacağını müjdelemek için insan kılığında gelmiş, Hz. İbrahim de onları misafir zannederek yemek hazırlamıştır. Melekler kendilerine ikram edilen yemeği yemeyince Hz. İbrahim onların melek olduğunu anlamıştır.⁸³ Cebrail (a.s.) de Peygamber Efendimize ve Hz. Meryem’e insan şeklinde görünmüştür.⁸⁴

Meleklerin İsimleri ve Görevleri

Kur’ân-ı Kerîm ve hadislerde meleklerin tasvirleri yanında bazılarının görev ve isimleri de belirtilmiştir. Buna göre meleklerin görevleri ve çeşitleri şu şekildedir:

⁸⁰ Nahl 16/50.

⁸¹ A’râf 7/206.

⁸² Nahl 16/49.

⁸³ Hüd 11/69-70.

⁸⁴ Meryem 19/16-17.

Cebrâil: Peygamberlere vahiy getirmekle görevlidir. Bu sebeple **vahiy meleği** olarak da isimlendirilir. Kur'ân-ı Kerîm'de Cebrâil'in zikredilen diğer isimleri Rûhu'l-emîn,⁸⁵ Rûhu'l-kuds,⁸⁶ Rûh,⁸⁷ Cibrîl,⁸⁸ ve Nâmus-ı Ekber'dir.⁸⁹ Kur'ân'da "değerli, güçlü ve Allah katında çok itibarlı bir elçi" olduğu şu şekilde anlatılır: **"Kur'ân şüphesiz arşın sahibi Allah nezdin-**

de itibarlı, çok değerli ve güçlü olan, oradaki meleklerin kendisine itaat edip güven duyduğu bir elçinin getirdiği ilahî sözdür."⁹⁰ Bu sebeple Cebrâil, meleklerin en büyüğü anlamında "meleklerin efendisi" olarak da isimlendirilmiştir.

DÜŞÜNELİM...BULALIM...

"Cibril Hadisi" olarak bilinen rivayetin İslâm dinindeki önemini araştıralım?

Mikâil: Meleklerin büyüklerinden olan Mikâil'in ismi hem Kur'ân-ı Kerîm'de hem de hadislerde geçer. Âyetle Cebrail ve Mikâil'e düşman olanların kâfir olacağı, Allah'ın da bu kimselerin düşmanı olduğu bildirilir.⁹¹ Buradan hareketle onun da Cebrail gibi değerli bir melek olduğu anlaşılır. Bu meleğin görevleri hadislerde anlatılır. Buna göre Mikâil canlıların rızıkları, yağmurların yağması ve bitkilerin gelişmesi gibi doğa olaylarının düzenlenmesinden sorumludur.

İsrâfil: Kur'ân-ı Kerîm'de kıyametin kopması ve ahiret hayatının başlaması sırasında sûra üfleme hadisesinden⁹² ve yeniden dirilişi haber veren bir çağırıcıdan⁹³ bahsedilmiş, hadislerde de sura üflemekle görevli bu meleğin İsrâfil olduğu belirtilmiştir.⁹⁴

85 Şu'arâ 26/193.

86 Bakara 2/87.

87 Meryem 19/17.

88 Bakara 2/97.

89 Buhârî, Enbiyâ, 21.

90 Tekvîr 81/19-21.

91 Bakara 2/98.

92 Neml 27/87; Zümer 39/68.

93 Kâf 50/41; Kamer 54/6.

94 Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn, 200.

Sûr:

Kıyametin kopmasını ve insanların yeniden dirilmesini ifade eden bir Kur'ân terimi.

İsrâfil iki defa sura üfleyecektir. İlk üflediğinde kıyamet kopacak, Dünya hayatı sona erecek ve bütün canlılar hayatını kaybedecektir. İkinci üflediğinde ise ölmüş olan bütün canlılar hesap vermek üzere dirileceklerdir. Bu olay ayetlerde şu şekilde anlatılır:

“Sûra üflenir ve Allah'ın dilediği kimseler dışında göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölür. Sonra bir daha üflenir, bir de ne göresin onlar kalkmış bekliyorlar.”⁹⁵

“Nihayet sura üflenecek. Bir de bakarsın ki onlar kabirlerinden kalkmış, koşarak rablerine gidiyorlar.”⁹⁶

Azrâil: Eceli gelenlerin ruhunu teslim almakla görevli melektir. Kur'ân'da ismi **melekül-mevt** (ölüm meleği) şeklinde geçer: ***“Sizin için görevlendirilen ölüm meleği canınızı alacak, sonra Rabbinize döndürüleceksiniz.”⁹⁷***

Kur'ân'da belirtildiğine göre insanların ruhunu teslim almakla görevli başka melekler de bulunur.⁹⁸ Azrâil bu meleklerin reisi kabul edilir.

“Onlar, meleklerin, “Selâm size; yaptıklarımıza karşılık girin cennete!” diyerek mutluluk içinde ruhlarını teslim alacağı kimselerdir.”⁹⁹

⁹⁵ Zümer 39/68.

⁹⁶ Yâsin 36/51.

⁹⁷ Secde 32/11.

⁹⁸ Nisâ 4/97; Nahl 16/28-29.

⁹⁹ Nahl 16/32.

"Allah, ölüm vakitleri geldiğinde insanları vefat ettirir, ölmeyenleri de uykularında ölmüş gibi yapar. Ölümüne hükmettiklerini tutar, diğerlerini ise belli bir süreye kadar (hayata) salar. Kuşkusuz bunda iyice düşünenler için dersler vardır."¹⁰⁰

TARTIŞALIM...

Azrail aynı anda dünyanın birçok yerinde birden fazla kişinin canını nasıl alabiliyor? Tartışalım.

Bu dört büyük meleğin dışında Kur'an ve hadislerde ismi geçen melekler de vardır:

Kirâmen Kâtibîn: Değerli yazıcılar anlamına gelir. Allah Teâlâ Kur'an'da kıyametin gerçekleşeceğini inkâr edenlere karşı insanları sürekli gözetleyen, her söz ve davranışı kayıt altına alan, yaptıkları her şeyi bilen makbul yazıcılar (kirâmen katibîn) olduğundan bahseder.¹⁰¹ Başka bir âyette ise bu iki meleğin insanın sağında ve solunda oturarak ağzından çıkan her sözü kaydettikleri belirtilir.¹⁰² Bu meleklerle yazılanları kaydetmek suretiyle koruyan anlamında "hafaza melekleri" de denilmiştir.

DÜŞÜNELİM...

Kirâmen Kâtibîn meleklerinin iyi ve kötü amellerimizi kaydettiğini düşünmek, davranışlarımızı nasıl etkiler?

¹⁰⁰ Zümer 39/42.

¹⁰¹ İnfitâr 9-12.

¹⁰² Kâf 50/16-18.

Münker ve Nekir: Sözlükte "tanınmayan ve şiddetli korkulu olan" anlamına gelir. Münker ve Nekir, öldükten sonra kabirde insanları sorguya çekmekle görevli iki meleğin isimidir. Özellikle kabirde kâfir ve müşriklere şiddetli davranıp kalplerine korku salacağından dolayı bu isimle isimlendirilmiştir. Bu iki melek ölen insanlara Hz. Muhammed (sas) hakkın-

da soru yöneltecekler, gerektiğinde mükâfatlandırarak gerektiğinde ise kâfirlere azap uygulamaya başlayacaklardır.¹⁰³

Bu zikredilen meleklerin dışında uluhiyyet makamına yakın bulunan **mukarrebûn** melekleri,¹⁰⁴ cennet ve cehennemdeki işleri yürütmek için görevli **Hazene-i cennet** ve **cehennem** melekleri,¹⁰⁵ arşı taşıyan **Hamele-i arş** melekleri,¹⁰⁶ Bâbil halkını kötülöklere ve sihre karşı uyarmak için gönderilmiş **Hârut** ve **Mârut** isimli melekler,¹⁰⁷ insanın kalbine doğruyu ilham eden melekler,¹⁰⁸ müminler için dua eden melekler,¹⁰⁹ namaz kılanlar Fatihâ sûresini okumayı bitirdikten sonra onlarla birlikte âmin diyen melekler,¹¹⁰ her gün sabah ve ikindi namazlarında müminlerle birlikte olan melekler,¹¹¹ Kur'ân okunurken yeryüzüne inen melekler,¹¹² sokakları dolaşıp zikir meclislerini arayıp bulan melekler¹¹³ ve müminler arasında özellikle âlim olanlara merhamet okuyan melekler¹¹⁴ vardır.

103 Buhârî, Cenâiz, 87; Müslim, Cennet, 17.

104 Nisâ 4/172.

105 Ra'd 13/23-24.

106 Hâkka 69/17.

107 Bakara 2/102.

108 Tirmizî, Tefsîr, 3.

109 Mü'min 40/7.

110 Buhârî, Ezan, 111, 112; Da'avât, 63; Müslim, Salat, 18; Tirmizî, Salat, 71.

111 Buhârî, Mevâkıt, 16; Tevhîd, 33; Müslim, Mesâcid, 37.

112 Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân, 15; Müslim, Mûsâfirûn, 36.

113 Buhârî, Da'avât, 66; Müslim, Zikr, 8; Tirmizî, Da'avât, 130.

114 Tirmizî, İlim, 19.

Meleklerle İnanmanın Bireyin Hayatına Yansıması

Meleklerle İman Eden İnsan...

- Kâinatın Allah tarafından görevlendirilmiş yüce ve gizli güçlerin gözetimi altında bulunduğunu bilir ve Allah'ın kudretine olan hayranlığı artar. Çünkü madde ve cansız varlıklar büyük bir ilahî enerji ve rahmetle kuşatılmıştır.
- Meleklerin varlığına inanan insan, kâinata yalnız olmadığını, Allah'ın görülmeyen varlıkları tarafından korunduğunu bilir. Özellikle yazıcı melekler tarafından kendisinin bütün söz ve davranışlarının kayıt altına alınarak âhiret için somut deliller oluşturulduğunu düşünen insan, her daim bilinçli davranır. Kıyamet günü hesap sırasında her yapıp ettiğinin karşısına çıkacağını hatırlar ve iyi işler yapmaya yönelir. Çünkü yüksek hacimli belleklere depolanan bilgilerin kaybolmaması için ciddi işlemlerin gerektiği düşünülürse insanların da yapıp ettiklerinin kaybolmayacağı, melekler tarafından her zaman kayıt altına alındığı anlaşılabilir.
- Meleklerin varlığına inanan insan, meleklerin daima kendilerine verilen görevleri yerine getirdiklerini ve asla sorumluluklarını ihmal etmediklerini düşünür. İnsan olarak kendisinin de Rab-bine karşı sorumlulukları olduğunu bilir ve bu sorumlulukları yerine getirmede özen gösterir.
- Meleklerin sürekli Allah'a ibadet ettiğini düşünen insan, onlardan ilham alarak kendini ve etrafındaki müminleri iyiliğe teşvik eder ve insanları hayra çağırır.
- Meleklerin varlığına iman eden kimse, meleklerin müminlerin zor zamanlarında yardımına yetişeceğini bilir ve hiçbir zaman umutsuzluğa kapılmaz. Meleklerin varlığından manevî güç alır. Nitekim yeryüzünde zikir meclisleri arayan, namazlarda müminlerin yanına gelen, ilim talep etmek için yola çıkanlara eşlik eden meleklerin var olması, biz göremesek de bu ulvî varlıkların hayırlı işlerde bizimle birlikte olduğunu gösterir. Zira müminlerin sağ ve sol omzundaki meleklerle "es-selamu aleyküm ve rahmetullâh" demek suretiyle namazını bitirmeleri, bizim dünyamızdan onlara açılan bir pencere olmalıdır.

ARAŞTIRALIM...BULALIM...

Meleklerin insana destek olması nasıl anlaşılmalıdır?

Cevap İçin Bakınız:

Meleklerden Başka Görünmeyen Varlıklar: Cin ve Şeytan

Cin kelimesi sözlükte "örtmek ve gizlemek" anlamındaki "cenn" kökünden türeyen bir isim olup tekili cinnî'dir. Bu varlıklar insanlar tarafından görülemedikleri, duyu organlarıyla idrak edilemediği için cin kelimesi ile isimlendirilmiştir. Cinler, melek ve insan dışında üçüncü bir varlık türüdür. Haklarındaki bilgiler sınırlı olsa da Kur'ân'da **Cin Sûresi**'nin bulunmasından hareketle, onların müstakil varlıklar olduklarını tartışmasız kabul ederiz.

Sûrede anlatıldığına göre cinler bir araya gelip Hz. Peygamber Efendimizi Kur'ân okurken dinlemişler ve Kur'ân'ın belagatine hayran kalmışlardır. Bunun sonunda da Allah'a inanıp O'na asla şirk koşmayacakları yönünde karar vermişlerdir. Sûrenin devamında cinlerin Kur'ân âyetlerine inanmalarına rağmen onları adeta tanrı konumuna yükselten Mekkeli müşriklerin gerçekleri görmekten uzak olduklarına dikkat çekilir. Çünkü Araplar arasında Yahudi ve Hristiyanlığın etkisiyle cinlerin insanlar içerisinde oturan ilahlar olduğu, meydana gelen olaylarda etkilerinin bulunduğu düşüncesi yaygınlık kazanmıştı. Bazı müşrikler de cinlerle Allah arasında soy bağının olduğunu iddia ederken¹¹⁵ Arapların çoğu cinlere tapmış ve onlara kulluk etmiştir.¹¹⁶ İslâm dini onların bu konudaki yanlış inanışlarını düzelterek cinlerin de yalın ateşten yaratılmış bir varlık türü olduklarını,¹¹⁷ insanlar gibi yalnızca Allah'a ibadet etmek için yaratıldığını belirtmiştir. Rabbimiz şöyle der:

"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."¹¹⁸

"(O gün Allah, şöyle diyecektir:) "Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size âyetlerimi anlatan ve bu gününüzün gelip çatacağı hakkında sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?" Onlar şöyle diyecekler: "Biz kendi aleyhimize şahitlik ederiz." Dünya hayatı onları aldattı ve kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik ettiler."¹¹⁹

Cinler, birçok kültür ve inanç sisteminde varlığı kabul edilen gaybi varlıklardır. Ancak, bu varlıklarla ilgili toplumda yaygın olan yanlış ifadeler ve inançlar, bireylerin psikolojik ve sosyal yaşamlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

¹¹⁵ Saffât 37/158.

¹¹⁶ Sebe' 34/41.

¹¹⁷ Rahmân 55/15.

¹¹⁸ Zâriyât 51/56.

¹¹⁹ En 'âm 6/130.

Cinlerin ruhsal veya fiziksel hastalıkların kaynağı olduğuna dair inançlar, kişilerin tıbbi ve psikolojik destek arayışını engellemektedir. Bu yanlış inanış, hastalıkların tedavi edilmemesine ve sağlık sorunlarının daha da kötüleşmesine yol açabilmektedir. Ayrıca, cinlerin bireylerin davranışlarını doğrudan kontrol edebileceği düşüncesi, kişisel sorumluluk ve özgür iradenin göz ardı edilmesine neden olabilmektedir. Bu durum, kişilerin kendi eylemlerinin sorumluluğunu almak yerine, davranışlarını başkalarına yüklemelerine neden olabilmektedir ve kişisel gelişimlerini engelleyebilmektedir.

Cinlerin kötülük yapma amacı taşıdığına dair yaygın inanış, kişilerin kendi davranışlarını ve etik seçimlerini sürekli dış etkilere bağlamalarına neden olabilmektedir. Bu da içsel dürtülerin ve etik değerlerin sorgulanmasını engelleyebilmekte ve toplumsal normlardan sapmalara yol açabilmektedir.

Cinlerin Özellikleri

- Cinlerin nerede oturdukları, hayatlarını nasıl geçirdikleri hakkında net bilgilere sahip değiliz. Ancak Kur'an ve hadislerden öğrendiğimiz kadarıyla cinler gözeneklere girebilen ve zehirleyen bir ateşten yaratılmıştır.¹²⁰ Bu da söz konusu ateşin bugün bildiğimizin dışında farklı bir ateş olduğuna işaret eder. Çünkü bugünkü teknolojiye böyle bir ateş türü bilinmemektedir. Cinlerin ufolar veya hastalıklara yol açan mikroplar olduğu şeklinde bazı yorumlar bulunsa da böyle bir anlayış, cinlerin akıllı ve sorumlu varlık olmanın ötesinde sembolik nesneler olduğu anlamına gelir. Bu da Kur'an ve hadislerde cinler hakkında anlatılan ifadelerle ters düşmektedir.
- Cinler insanlar gibi yiyip içebilen, doğup büyüyen ve ölen varlıklardır. Diğer taraftan insanlara göre farklı özelliklere sahiptirler. Örneğin kısa zamanda uzun mesafelere gidebilirler. Çünkü Kur'an'a göre Hz. Süleyman, Sebe melikesi gelmeden önce tahtını kendisine kimin getireceğini sormuş, cinlerden birisi **"Sen makamından kalkmadan önce ben onu huzuruna getirebilirim, çünkü ben bunu yapabilecek güç ve beceriye sahibim"** demiştir.¹²¹ O halde onların bugünkü bilgilerimizle anlaşılması mümkün olmayan bazı güçlere sahip olduğunu söylemek mümkündür.
- İnsanlar cinleri görmediği halde onlar insanları görürler. Kısa zamanda uzak yerlere gidebildikleri, insanları görebildikleri ve uzun yaşadıkları için insanların bilmediği bazı bilgileri bilme imkânına sahiptirler. Hatta cinler meleklerden bilgi çalmaya çalışırlar, ancak gaybı bilemezler. Nitekim Hz. Süleyman'ın emri altında çalışarak işlerinde ona yardımcı olan cinler,¹²² Hz. Süleyman'ın öldüğünü bilememişlerdir. Bu durum âyetle şöyle anlatılır: **"Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimiz zaman, onun ölümünü onlara ancak değne-**

120 Hicr 15/27; Rahmân 55/15.

121 Neml 27/39.

122 Neml 27/39-40.

ğini yemekte olan bir kurtçuk gösterdi. Süleyman'ın cesedi yıkılınca cinler anladılar ki, eğer gaybı bilmiş olsalardı aşağılayıcı azap içinde kalmamış olacaktı."¹²³
O halde cinlerin geleceği bildiklerini iddia edip onlara bel bağlamak kesinlikle yanlıştır.

- Cinler iradeleri olduğu için insanlar gibi sorumludur ve kendilerine hidayet yollarını göstermek için peygamber gönderilmiştir. İnsanlar gibi Allah'a ibadet etmek için yaratılmışlar ve içlerinden iman edenler olduğu gibi Allah'ın emirlerine karşı gelenler de vardır.
- Şeytan da kötü cinlerdendir. Kötü cinler vesvese vermek, kötülüğü telkin etmek suretiyle müminleri etkilemeye çalışırlar. Bu sebeple onların insanlar üzerindeki etkisi daha çok kişinin iç dünyasında hissedilen bir durumdur. Ancak Kur'an okunan yerlere yaklaşmazlar. Dolayısıyla Peygamber Efendimiz cinlerin etkisinden sakınmak için Felâk ve Nâs sûrelerinin, Âyete'l-kürsî'nin ve Bakara sûresinden bazı âyetlerin okunmasını tavsiye etmiştir.¹²⁴ Müslümanlar da bu konuda Hz. Peygamber'in tavsiyelerine uymalı, başka çözüm yollarına başvurmamalıdır. Bunun yanında giyim-kuşamında, kişisel bakım ve temizliğinde ruhsal dengesini bozacak şeylerden kaçınmalıdır.
- Cinler farklılıklarından dolayı fiziksel olarak insanlarla temas kurup iletişime geçemezler. Hz. Peygamber Efendimizin ve Hz. Süleyman'ın cinlerle iletişim halinde olmaları ise peygamber olmalarından dolayıdır.

Hz. Muhammed (sas) hem insanlara hem de cinlere gönderilmiş, bu sebeple de **resulu's-sekaleyn** (insanların ve cinlerin peygamberi) olarak isimlendirilmiştir.

Şeytan

Şeytan kelimesinin uzaklaşmak, haktan ayrılmak, muhalefet etmek anlamındaki "şatn" veya öfkesinden yanıp tutuşmak anlamındaki "şeyt" kökünden türediği kabul edilir. Şeytan kelimesi Kur'an'da seksen sekiz yerde tekil olarak zikredilirken on sekiz yerde de çoğul formunda geçer. Şeytan ateşten yaratılmıştır. Buradan hareketle şeytanın meleklerden olma-

¹²³ Sebe', 34/14.

¹²⁴ Tirmizi, Fezâilü'l-Kur'an, 2, 3.

dığı, isyan eden cinlerden olduğu kabul edilir. Cinler ve şeytanlar beş duyu organıyla idrak edilemediği için onlar hakkındaki bilgi kaynağımız vahiydir. Varlıkları beş duyu ile algılanacak şekilde deney ve gözlemin konusu olamazlar, ancak bilim de bu varlıkların olmadığını kanıtlamaz.

Allah Teâlâ ilk insan Hz. Âdem'i yarattıktan sonra **“İlâhî meleklerle, Âdem'e secde edin” demiştir de İblis hariç bütün melekler hemen secde ettiler. İblis bundan kaçınmış, bü-yüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştu**¹²⁵ âyetinde buyurduğu üzere meleklerle, yarattığı bu insana secde etmelerini emretmiştir. Bütün melekler secde ederken şeytan ise insanın çamurdan kendisinin de ateşten yaratıldığını bahane ederek Allah'ın emrine karşı çıkmıştır. Rabbimiz de şeytanı asiliği sebebiyle cezalandırarak onu kendi katından kovmuş ve rahmetinden uzaklaştırmıştır. Bu aşamadan sonra Allah'tan kötülük için müsaade isteyen şeytan, insanoğlunun düşmanı olmuş, kendisine uyan insanlarla birlikte iyilerin karşısında yer almıştır. Dolayısıyla şeytan kötülüğün sembolüdür.

Allah Teâlâ şeytanların vesvese vererek, farklı hilelerle gerçeği yanlış gibi göstererek insanları aldattığını, bu sebeple de şeytanın hilelerine karşı insanların dikkatli olması gerektiğini belirtir.¹²⁶ Bu bağlamda şeytanın insanlar üzerindeki asıl etkisinin psikolojik olarak gerçekleştiğini düşünmek mümkündür. Zira Nâs sûresinde insanların kalplerine vesvese veren cinlerle birlikte insanlardan da söz edilir. O halde görünmeyen varlıklarda olduğu gibi insanların içerisinde de kötülüğe sevk eden kimseler bulunmaktadır. Biz gençler bu hususta dikkatli olmalı, kendimize arkadaş seçerken hassas davranmalıyız. Nitekim Peygamber Efendimiz iyi arkadaşı güzel koku satan kimseye benzetmiş, yanındaki kişinin koku satın almasa bile yanında durduğu müddetçe güzel kokusundan faydalanacağını bildirmiştir.¹²⁷ Yine Hz. Peygamber Efendimiz şeytanın şerrinden Allah'a sığınmış, Müslümanlara da ondan Allah'a sığınmalarını emretmiştir. Şeytanın kötülüklerinden korunmak için Müslümanlara kelime-i tevhidi çekmelerini, Âyete'l-kürsî ve Haşr sûresinin son üç ayetini okumalarını tavsiye buyurmuştur.¹²⁸

Ve de ki: “Rabbim! Şeytanların gizli kışkırtmalarından sana sığınırım. Onların yanımda bulunmalarından da sana sığınırım rabbim!”¹²⁹

125 Bakara 2/34.

126 A'râf 7/200-201.

127 Müslim, Birr, 146.

128 Müslim, Müsâfirûn, 212; Dârimî, Fezâilü'l-Kur'ân, 14.

129 Mû'minûn 97-98.

Şeytanın hataya düşürdüğü ilk kişi Hz. Âdem ve Hz. Havva'dır. Çünkü ilk insan Âdem ile eşi Havva için cennet yeni bir ortamdı ve orada nasıl davranacaklarını bilmiyorlardı. Onların bu bilgi yetersizliğinin farkında olan İblis, Âdem ile eşini hataya düşürdü. Yalan yere yemin ederek onların Allah tarafından yasaklanan ağaca yaklaşmalarını sağladı ve cennetten çıkarılmalarına sebep oldu. Bu olay âyette şöyle anlatılır: **"Derken şeytan, kendilerinden gizlenmiş olan avret yerlerini onlara açmak için kendilerine vesvese verdi ve dedi ki: "Rabbiniz size bu ağacı ancak, melek olmayasınız, ya da cennette ebedî kalacaklardan olmayasınız" diye yasakladı. Şüphesiz ben size öğüt verenlerdenim" diye de onlara yemin etti.**"¹³⁰ Kıyamete kadar sürecek olan insan hayatı ve iyi ile kötülüğün mücadelesi böylelikle başlamıştır. Buna göre sadece iyilik işleyen melekler, iyiyi ve kötüyü seçme kabiliyetine sahip olan insanlar ve cinler varlıklar içerisindeki yerini almıştır. Şeytan da cin kategorisindedir.

Diğer taraftan **"İman edenler, Allah yolunda savaşırlar. İnkâr edenler de tâgût yolunda savaşırlar. O hâlde, siz şeytanın dostlarına karşı savaşın. Şüphesiz şeytanın hilesi zayıftır"**¹³¹ âyeti gereğince şeytanın gücünün sınırlı olduğu ve insanları kendi yoluna çağırmaktan başka bir etkisinin bulunmadığı unutulmamalıdır. Şeytan dünyada insanları doğru yoldan uzaklaştırırken âhirette onları yaptıkları ile baş başa bırakacak ve kendi suçunun olmadığını söyleyecektir. **"İş bitirilince şeytan da diyecek ki: "Şüphesiz Allah, size gerçek olanı söz verdi. Ben de size söz verdim ama yalancı çıktım. Zaten benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sadece sizi çağırdım, siz de hemen bana geliverdiniz. O hâlde beni kınamayın, kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız. Şüphesiz ben, daha önce sizin, beni Allah'a ortak koşmanızı kabul etmemiştim. Şüphesiz, zalimlere elem dolu bir azap vardır."**¹³² Dolayısıyla şeytanın salih müminler üzerinde hiçbir etkisi yoktur.

"Şüphesiz, (gerçek) kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin olmayacaktır. Vekil olarak Rabbin yeter!"¹³³

130 Arâf 7/20-21.

131 Nisâ 4/76.

132 İbrâhim 14/22.

133 İsrâ 17/65.

Abdullah b. Mes'ûd'dan (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Âdemoğluna şeytan da melek de yaklaşır. Şeytanın yaklaşması, kötülüğe yönlendirmek ve hakkı yalanlatmak şeklindedir. Meleğin yaklaşması ise iyiliğe yönlendirmek ve hakkı doğrulatmak şeklindedir. Kim böyle (meleğin telkinini) hissederse bunun Allah'tan olduğunu bilsin ve Allah'a hamdetsin. Kim de diğerini (şeytanın vesvesesini) hissederse, taşlanmış ve kovulmuş şeytandan Allah'a sığınsın."¹³⁴

ARAŞTIRALIM...TARTIŞALIM...

Şeytan olmasaydı dünya çok güzel bir yer olmaz mıydı?

"Allah Teâlâ şeytanı niçin yaratmıştır, niçin şeytanın kötülük işlemesine müsaade etmektedir, şeytan olmasaydı cennette mi kalacaktık?" gibi sorular, insanoğlunun zihnini meşgul etmektedir. Oysa şeytanın yaratılmasında farklı hikmetler vardır. Örneğin, insan iyi ve kötüyü seçme kabiliyetine sahip bir varlıktır. İnsanın kendi isteğiyle mümin veya kâfir olabilmesi için iyi ve kötüye eşit olarak ulaşma imkânına sahip olması gerekir. Engelleyici bir güç olmadan insanların imanının test edilmesi mümkün değildir. Yani önce insanın iradesinin ardından da iki şey arasında seçim hakkı yapabilecek alternatiflerin bulunması gerekir. Şeytan iki alternatiften kötü olanını temsil eder. Şeytan olmasaydı Allah'a itaat eden müminle asi bir insanın arasını ayırmak mümkün olmaz, insan günah işlemeyen melekler gibi olurdu. O zaman da insan cennette kalır, kâinatın inceliklerini keşfedemezdi. Oysa yeryüzünde halife olmak, yeryüzünü imar etmek, kâinatın hikmetlerini keşfetmek sadece insana bahşedilmiş bir yetenektir.

ARAŞTIRALIM...BULALIM...

Cinler ve şeytanlar insanlara zarar verebilir mi?

Cevap İçin Bakınız:

134 Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'ân, 2.

Görünmeyen Varlıklarla İlgili Yanlış Anlayışlar

Günümüzde gaybî varlıklardan olan cin ve şeytan ile ilgili toplumda yaygın olarak kullanılan yanlış ifadeler ve inanışlar bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

Satanizm (Şeytana Tapıcılık)

"Satan" Arapça "şeytan" kelimesinin İngilizcesidir. Satanizm "Şeytancılık" demek olup Allah yerine şeytanı tanrılaştırma ve ona tapınmaya inanmak üzere kurulu bir fikir akımıdır. Aslında satanizm Hristiyanlık dininde kilisenin gücünü artırmak için uyguladığı baskılara bir başkaldırı hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim satanizmin sembolü Hristiyanlığın sembollerinden biri olan haçın ters halidir. Bu fikir akımını benimseyenler öldükten sonra dirilmeyi inkâr ettikleri için dünyada istenildiği gibi yaşanması gerektiğini savunur, bu sebeple dindeki günah kavramına karşı çıkarlar. Bütün kutsal ve ahlaki değerlere başkaldırırlar. Şeytan uğruna ölmek, gerektiğinde ölümü göze almak gerektiği için satanistler içinde intihar vakaları görmek mümkündür. Halbuki gerçek mutluluk bizi yoktan var eden yaratıcımıza karşı gelmekle değil, O'nu tanıyıp emirlerini yerine getirmekle kazanılır. Çünkü bütün insanların içerisinde inanma ve bağlanma duygusu vardır. Herkes dünya hayatı geçici deyip istediği gibi davransaydı dünyeye mutluluk değil büyük bir kaos hâkim olurdu. Dinler insanların huzursuzluğunu değil, mutluluğunu amaçlayan ve insanlara iki dünyada da mutlu olma yollarını öğreten ilahî sistemlerdir. Bu sebeple din insana mutsuzluk değil tam tersine huzur ve saadet bahşeder.

Çaput Bağlama ve Nazar

Günümüzde daha çok önceki kültür ve medeniyetlerden etkilenilerek devam ettirilen ve halk arasında yaygın olan bâtil inanışlar bulunmaktadır. Bunlardan bazıları kutsal kabul edilen türbe, ağaç ve suların ziyaret edilerek çaput bağlanması, nazardan korunmak için boncuk takılması, bazı nesnelerin uğurlu veya uğursuz kabul edilmesidir. Buna göre şifa bulmak isteyen ya da bir isteği bulunan kişiler türbelere giderek nesneler bırakmakta ve onlardan yardım istemektedir. Bu tür yanlış inanışların arkasında özellikle diğer dinler ve kültürlerin etkisini açıkça görmek mümkündür. Örneğin Şamanizmde kutsal kabul edilen ruhlar insanoğlundan kurban isterler. Çaput bağlamak da kurban yerine geçer. Yine eski dönemlerde insanların gömülü oldukları mezarlarının başına kurban maksadıyla ateş, mum ve meşale yakma geleneği bulunmaktadır. Daha sonra Hristiyanlık inancına aktarılan bu uygulama zamanla Müslümanları da etkilemiştir. Oysa İslâm dininde Allah'tan başka kimseden yardım istenmez ve başka bir varlığa kutsallık atfedilmez. Bu sebeple Hz. Muhammed (sas) İslâm'ın ilk yıllarında Müslümanları şirkten korumak ve Müslümanlar arasında tevhit anlayışını yerleştirmek için kabir ziyaretlerini yasaklamıştır. Kabirlere dair yanlış inanışlardan uzak durulduğuna emin olduktan

sonra ölümü hatırlatması için kabir ziyaretine izin vermiştir. Dolayısıyla İslâm dininde oradaki kişilerden bir şeyler istemek maksadıyla kabir ve türbelerin ziyaret edilmesi ve duaların kabul edilmesi için türbelere bir şeyler bırakılması anlayışı yoktur.

Çocuk isteme, sınavda başarılı olma, bir eş adayı bulma gibi motivasyonlarla gidilen türbelerin veya ağaca çaput bağlamanın başarıya sebep olmayacağı, oysa bunun yerine planlı ve programlı bir çalışmanın, ardından da Allah'a başarı için yapılan duanın çözüm olacağı unutulmamalıdır.

Sözlükte göz atmak, bakış gibi anlamlara gelen **nazar** ise daha çok kıskançlık duygusunun verdiği kötü bakış olarak kabul edilmekte ve günümüzde nazar değmesi olarak ifade edilmektedir. M.Ö. 4000 yıl öncesine dayandığı kabul edilen nazar özellikle Sümerler, Mısır, Babil, Roma, Grek ve Şamanizmin hâkim olduğu kültürlerde görülen yaygın bir uygulamadır. Örneğin Şamanizm'de nazarın etkisinden kurtulmak için insanlar nazar boncuğu, at nalı ve üzerlik otundan yapılan kolyeler gibi nesneler takmaktadır. İslâm'ı seçen bazı toplumlar bu eski inanış ve anlayışları bünyelerinde barındırmaya devam etmişlerdir. Câhiliyye döneminde de Araplar insanların dışında köpek, yılan, tavus, tilki gibi hayvanların da nazarının değiştiğine inanmışlar ve nazardan korunmak için atların boynuna beyaz, çocukların boynuna ise siyah boncuklar, yetişkinlerin bileklerine de düğümlü ipler takmışlardır. **Oysa dinimizde nazardan korunmak için muavvizeteyn (iki koruyucu) olarak kabul edilen Felak ve Nâs sûreleri okunması, "mâşallah" ve "barekallah" ifadelerinin kullanılması tavsiye edilmiştir.**

Kökeni çok eskilere dayanan bir diğer uygulama da bazı nesne ve olaylara uğur ve uğursuzluk yüklenmesidir. Sümerler, Akkadlar, Babiller, sonrasında Yahudilikte ve Hristiyanlıkta bazı şeylerin uğur, bazılarının da uğursuzluk getirdiğine inanılmıştır. Örneğin Hristiyanlıkta Hz. İsa'nın son akşam yemeğinde 13 kişinin bulunmasından hareketle 13 rakamının, Çin ve Japonya'da ise ölüm kelimesine benzetildiği için 4 rakamının uğursuzluk getirdiğine inanılmıştır. Bazı Müslüman toplumlarda rastlanılan baykuşun ötüşünün duyulması, iki bayram arasında nikâh kıyılması, merdiven altından geçilmesi, geceleyin ev süpürülmesi, salı günü temizlik yapılması, akşam vakti sakız çiğnenmesi, geceleyin tırnak kesilmesi, gece vakti dışarıya sıcak su dökülmesi, kapı eşiğinde oturulması ve bazı hayvanların görülmesinin kişiye uğursuzluk getirdiğine dair inanışların hepsi hurafedir. Hâlbuki bazı şeylerin uğurlu veya uğursuz kabul edilmesi anlayışı İslâmiyet'te yoktur. Ayrıca bu tür batıl inanışlar akli bir temele de dayanmamaktadır.

Falcılık ve Kehânet

Toplumda yanlış inanılan hususlardan biri de falcılık ve kehanet gibi doğadaki bazı nesne ve olaylarda geleceğe ait gizli ve gaybî bilgilerin aranmasıdır. İnsanlar her zaman geleceği bilmek, kaderini öğrenmek ister. Geleceği bildiğini iddia eden kâhinler de burçlar, kahve telvesi, bakla, avuç içi, oyun kağıtları ve fal okları gibi malzemeler yardımıyla kişilerin merak duyugusunu çıkar aracı olarak kullanır. İnsanların hem zamanlarını hem de paralarını alırlar.

Câhiliyye döneminde Araplar evlenme, yolculuğa çıkma, savaşa gitme gibi önemli kararlar alacağı zaman "ezlâm" adı verilen fal oklarına müracaat ederdi. Okların ucuna "yap" veya "yapma" gibi yazılar yazıp torbaya koyarlar, birini çekerek çıkan yazıya göre hareket ederlerdi. Tevhide aykırı düştüğü ve nübüvve alternatif teşkil ettiği için İslâm'da kehânet yasaklanmıştır. Çünkü İslâm inancına göre geleceği Allah'tan başka kimse bilemez.

Rabbimiz bu konuda şöyle der:

"Gaybın anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah'ın bilgisi dâhilinde, Levh-i Mahfuz'da) olmasın."¹³⁵

Bu sebeple fal ve kehanet yoluyla bilgi sahibi olunacağını düşünmek çok yanlıştır. Bunların etkisinde kalarak gelecekte haber veren kişinin haber verdiği hususun gerçekleştiğini düşünmek de doğru değildir. Rabbimiz câhiliyye alışkanlığı olan falcılığın ve fal oklarıyla fal tutmanın "şeytan işi pislik" olduğunu şöyle belirtmiştir:

"Ty iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar, fal okları şeytan işi iğrenç şeylerden ibarettir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz."¹³⁶

Sen Ne Dersin?

Fal ve kehanet yoluyla bilgi sahibi olmak ve bu bilgilerin gerçekleşeceğine inanmak, bilimsel ve mantıklı düşünceyle çelişmektedir. Bu konuda sen ne dersin?

Hız. Peygamber Efendimiz de fal ve kehanete inananların vahyi inkâr etmiş olacağını, namazlarının kabul edilmeyeceğini ve cennete giremeyeceklerini bildirmiştir.¹³⁷ Çünkü Rabbimiz kendi istediği peygamberler dışında hiç kimseyi geleceği bilmekle yetkili kılmamıştır.

¹³⁵ En'âm 6/59.

¹³⁶ Mâide 5/90.

¹³⁷ Müslim, Selâm, 25; İbn Mâce, Tahâret, 122.

Günümüzde falcılık ve kehanetin birçok yıkıcı etkisi bulunmaktadır. Örneğin;

- Fal veya kehanet insanı hem psikolojik hem de ruhsal olarak olumsuz etkilemektedir. Fala bakıp geleceği gördüğünü söyleyenler genelde eşler arasında sorunlar olduğu, dışarıdan birisinin büyü yaptırdığı yönünde benzer şeyleri anlatırlar. Onu dinleyen kişi yavaş yavaş bu söylemlere inanır, kıskanıldığını ve kendisine büyü yapıldığını düşünmeye başlar. Ev halkına düşmanca davranışlar sergiler. Gerçekte böyle bir şey olmamasına rağmen fal ve kehanet, aile ve akraba ilişkilerini zayıflatarak geçimsizliğe sebep olur.
- Kişinin gelecekte başına gelecek şeylere inanması tevekkül önler ve tedbirden alıkoyar.
- Fal bakan ve kehanet iddiasında bulunanlar insanların merak duygusunu çıkar aracı olarak kullanır. İnsanların hem vaktini hem de parasını alırlar.
- Geleceği sadece Allah bilir. Fala inanan kimse ise İslâm'ın bu ilkesine aykırı davranmış olur. Çünkü fal baktıran kimse geleceğinde neler olduğunun bilinmesini ister. Diğer taraftan fala bakan kimsenin söylediklerinin hiçbirisi gerçekleşmeyip sadece biri gerçekleşse bile insan onun söylediğinin gerçekleştiğine dair zanna kapılır. Oysa inanan kişi bu tür şeylerle imanını tehlikeye atmamalı, yalnızca Allah'a güvenip dayanmalıdır.

Falcılık ve kehanet, genellikle belirsizlik ve kaygıyı yönetmek için başvurulan yöntemlerdir, ancak bu tür uygulamalar bilimsel bir temele dayanmaz. Geleceği tahmin etmek veya kişisel kararları bu yöntemlere dayandırmak, gerçek bilgi yerine hayal ve varsayımlara dayanır. Bu durum, bireylerin kendi kararlarını ve yaşamlarını olumsuz etkiler, çünkü falcılığın veya kehanetin sunduğu bilgiler genellikle yanlış ve yanıltıcı olur. Maddi ve manevi hayatın temeline zarar veren bu yıkıcı düşünce ve tutumlardan İslâm'ın inanç esasları, mantıklı düşünme ve bilimsel gerçekler ile ancak korunabilir.

Ruh Çağırma

Son zamanlarda insanlar arasında yayılan yanlış inanışlardan biri de modern kâhnlık diyebileceğimiz **ruh çağırma** olayıdır. Ruh çağırma olaylarında genelde alfabe harfleri ve hareket eden fincan yardımıyla madde ötesi varlıklarla irtibat kurulmakta ve bu varlığın ruh olduğu zannedilmektedir. Bunun amacı da ruhlar aracılığıyla gelecek hakkında bilgi edinmek isteğidir. Oysa ruh çağırma olayı kökeni çok daha eskilere dayanan bir inanıştır. Örneğin eski Yunanda, Şamanizm inancında ve Orta Çağda ölen insanların ruhları büyü yolu ile çağırılır ve ruhların gelecekte haber verdiklerine inanılırdı.

Şayet ruh her çağrıldığında dünyaya geliyor olsaydı cennet nimetlerini veya cehennem azabını bir tarafa bırakarak insanların sorularını cevaplandırmak için geliyor olmalıydı. Ruhların ruh çağırma seanslarında geri geldiğini iddia etmek onların bu dünya ile irtibatının devam ettiğini iddia etmektir. Ancak hiçbir âyet ve hadiste ruhların bu dünya ile irtibatının devam ettiğine dair bir bilgi yoktur. Aksine ruhun bilgisinin Allah katında olduğu ve insanlara bu alanın kapalı olduğu âyette şu şekilde bildirilir.

**"Sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: Ruh, Rabbimin
bileceği bir şeydir. Size pek az ilim verilmiştir."**¹³⁸

Diğer taraftan da insan ruhu öldükten sonra başıboş bırakılmamıştır ki, istediği zaman bu dünyaya gelip istediği zaman başka âlemlere gidebilsin. Zaten ruhlar istedikleri zaman bu dünyaya geri gelebilseydi medyumlarla iletişim kurmak yerine hayırlı işler peşinde koşmak isterlerdi. Nitekim Kur'an'da insanların öldükten sonra daha iyi işler yapabilmek umuduyla dünyaya dönmek isteyecekleri, ancak kendilerine asla izin verilmeyeceği şu şekilde ifade edilir: **"Onlardan birine ölüm gelince: 'Rabbim, beni geri çevir, belki yapmayıp noksan bıraktığımı tamamlar, iyi işler işlerim' der. Hayır; bu kendi sözüdür. Tekrar diriltilecekleri güne kadar arkalarında geriye dönmekten onları alkoyan bir engel vardır."**¹³⁹

DÜŞÜNELİM...

Ruh çağırma uygulamalarının kişinin manevi hayatına etkileri nelerdir?

Büyücülük ve Cinler

Günümüzdeki yanlış inanışlardan bir diğeri de sihir ve büyücülüktür. Büyü tabiatüstü güçlerin yardımıyla tabiatı etkileyerek olağan üstü sonuçlar elde etmek demektir. Bazen zarar, bazen fayda zaman zaman da koruma amaçlı yapılan büyülerde ruhlar, cinler, canlı veya ölmüş hayvanlar araç olarak kullanılır. Kur'an'da büyü karşılığında **sihir** kelimesi zikredilir.

İnsanların bir şeyi elde etmesinde kullanılan yöntemlerden biri olan sihir ve büyü'nün tarihi, insanlık tarihinin en eski medeniyetlerine kadar geri gitmektedir. Pek çok uygarlık ve medeniyette büyü'nün izlerine rastlamak mümkündür. Örneğin Eski Mezopotamya ve Mısır'da tılsımlı metinler bulunmuş, özellikle Akkadlar, Bâbilliler ve Asurlularda kötü cinlerden korunmak için büyü müskalar yapılmıştır. Yine Bâbil ülkesinde hüküm süren Keldâniler yıldızlara taparak büyüü yaygın olarak kullanmışlardır. Eski Türkler de büyüye başvurmuşlar, Müslüman olduktan sonra bu inanışlarını devam ettirmişlerdir. İslâm öncesi Câhiliyye döneminde de halk

¹³⁸ İsrâ 17/85.

¹³⁹ Mü'minûn 23/99-100.

içerisinde önemli kabul edilen kâhine başvurmak, onun söyledikleri doğrultusunda hareket etmek gündelik hayatın bir parçası olarak görülmüştür. Araplar önemli işlerinde büyücülük içerisinde değerlendirilebilecek cincilik, kehanet, fal okları, düğüm atmak gibi yöntemlere sıkça başvurmuşlardır. Onlar cinlerin bazen köpek, bazen yılan gibi çeşitli şekillere girerek kılık değiştirdiğini, hastalıklara sebep olduğunu ve kâhinlere ilham verdiğini düşünmüşler ve cinlerden korunmak için de büyü ve tılsımlar yaptırmışlardır. Araplardaki bu inanışlar daha sonra Müslümanlara geçerek bugünkü büyü, cin ve sihir inancının temelini oluşturmuştur. Bu tür uygulamalar Araplar içerisinde de Türkler arasında da tamamen silinememiştir. Hatta büyü günümüzde bile varlığını sürdürmekte ve sanki kısa yoldan insan hayatını kolaylaştıracak bir etmen olarak gösterilmektedir.

İslâm dini büyücülüğü kesin bir dille yasaklamış, büyü yapan ve yaptıranı lanet etmiştir. Çünkü büyücünün her şeyi bildiği, olağanüstü işler başardığı düşüncesi ve bu amaç için Kur’ân âyetlerinin kullanılarak istismar edilmesi İslâm inancına terstir. Kur’ân’da zikredilen **“Süleyman’ın hükümrânlığı hakkında onlar, şeytanların uydurup söylediklerine tâbi oldular. Halbuki Süleyman büyü yapıp kâfir olmadı. Lâkin şeytanlar kâfir oldular”**¹⁴⁰ âyeti, açıkça büyü ve sihrin İslâm’a aykırı olduğunu göstermektedir. Hz. Peygamber Efendimiz de sihir yaptıranın kişinin mahvolmasına sebep olacak yedi büyük günahın biri olduğunu zikretmiştir.

Nitekim bir gün Resûl-i Ekrem, **“Helâk edici yedi şeyden kaçınız!”** buyurmuştur. Sahâbîler, “Yâ Resûlallah! Bu yedi şey nedir?” diye sorunca, **“Allah’a şirk koşturmak, sihir yapmak, hukukun gerektirdiği dışında Allah’ın (zarar vermeyi) yasakladığı bir cana kıymak, faiz yemek, yetim malı yemek, (düşmanla karşılaşınca) savaştan kaçmak, zî-nadan uzak duran ve hiçbir şeyden haberi olmayan mümin kadınlara zina iftirasında bulunmak”**¹⁴¹ cevabını vermiştir.

DÜŞÜNELİM...BULALIM...

Büyü ve cin konularının gerçek olma ihtimali nedir?

İslâm âlimlerinin çoğu sihir ve büyüün yasaklanmış olsa bile insanlar üzerinde etkisinin olduğunu kabul etmektedir. Nitekim Mekkeli Müşriklerin Hz. Muhammed’e (sas) büyü yaparak zarar vermek istemeleri üzerine Felak ve Nâs sûrelerinin indirildiği rivayet edilir. **Muavvizeteyn** (koruyucu) olarak da adlandırılan Felak ve Nâs sûrelerinde düğümlere üfle-yenlerin şerrinden Allah’a sığınılması öğütlenmiştir. Kur’ân ve sünnette ilgili sûreleri okuma-nın ve Allah’a sığınmanın dışında başka bir yöntem öğretilmemiş ve tavsiye edilmemiştir.

¹⁴⁰ Bakara 2/102.

¹⁴¹ Buhârî, Vesâyâ, 23.

O halde Müslümanlar böyle bir durum karşısında farklı arayışlara girmemeli, görünen ve görünmeyen bütün kötülüklerden Rabbine sığınmalı ve sık sık Kur'ân âyetlerini okumalıdır. Çünkü Kur'ân'ın isimlerinden biri "**şifa veren**" anlamında **Şâfi'**dir. Diğer türlü yöntemler insanların hem parasının hem de vaktinin başkaları tarafından suistimal edilmesine yol açar. Nitekim günümüzde büyü yapma veya büyü bozma bahanesiyle yüzlerce insan çok büyük miktar paralar karşılığında dolandırılmaktadır. Maddi kaybın dışında kişinin kendisine büyü yapıldığına inandırılması, birilerinin düşmanca duygular beslediğine ikna edilmesi ve bunun insan ruhunun derinliklerinde yaşattığı ıstırap parayla ölçülemeyecek derecede büyüktür.

DÜŞÜNELİM...

Cin çıkartma gerçek mi? Cin veya şeytan insan bedenine girebilir mi?

Cin çıkarma ve şeytanın insan bedenine girmesi, günümüzde tartışılan konular arasında yer almaktadır; ancak, bu tür durumların sıklıkla yanlış anlaşılmalardan ve aşırı yorumlardan kaynaklandığı göz önünde bulundurulmalıdır. İslam'a göre, cinlerin insanlara zarar verme veya onları etkileme yetenekleri mevcut olabilir, ancak bu etkiler psikolojik ve manevi düzeyde olmakta, cinlerin fiziksel olarak insan bedenine girmesi mümkün değildir. Kur'ân ve hadislerde, cinlerin insanları doğrudan kontrol etme veya bedene girme gibi özelliklerine dair açık bir bilgi bulunmamaktadır. Bunun yerine, dinin öğrettiği esas, insanların kendilerini korumak için Allah'a sığınmaları ve manevi temizliklerini sağlamalarıdır. Bu bağlamda, cin çıkarma ve benzeri uygulamalara yönelik ihtiyatlı bir yaklaşım benimsemek ve gerçek bilgiye dayalı manevi destek almak önem arz etmektedir.

Şimdiye kadar cinlerle alakalı olduğu düşünülen **karabasan** olayının da cinlerle hiçbir alakasının olmadığı bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Beyin uyurken vücut kasları da uyumaktadır. Ancak bazen uykuda beyin uyanırken vücut kasları uyanmamaktadır. Bu durumda uyku felci olarak da isimlendirilen karabasan ortaya çıkar ve insanın bedeni henüz uyanmadığı için kasları geçici olarak hareket edemez, adeta geçici felç durumu yaşar. Bu durum ise birkaç saniye sonra kendiliğinden düzelmektedir.

Sonuç olarak müminlerin sihir veya büyü kapsamında değerlendirilecek her türlü davranıştan özenle kaçınması ve bu tür işlerle meşgul olanlara asla itibar etmemesi, sihirbazların, cinci ve üfürükçülerin tuzağına düşmemesi gerekir. Sihre maruz kaldığını düşünen kişiler psikolojik ve tıbbî destek yanında, Hz. Peygamber'in (sas) öğrettiği dualarla Allah'a sığınmalıdır.

ÜNİTE İLE İLGİLİ SORU ve CEVAPLAR:

1. Meleklerin Görevleri Nelerdir?

Cevap İçin Bakınız:

2. Melekler Neye Benzer?

Cevap İçin Bakınız:

3. Hafaza Melekleri Hakkında Bilgi Verir Misiniz?

Cevap İçin Bakınız:

4. Allah Şeytanı Neden Yarattı?

Cevap İçin Bakınız:

”

*“Ey iman edenler! Allah’a, Peygamberine,
Peygamberine indirdiği kitaba ve
daha önce indirdiği kitaba iman edin.
Kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını,
peygamberlerini ve âhiret gününü inkâr
ederse, derin bir sapıklığa düşmüş olur”*

“

(Nisâ 4/136)

ÜNİTE 5:

ALLAH'TAN İNSANLIĞA SESLENİŞ:

KİTAPLAR

İÇİNDEKİLER

Kitaplara İmanın Anlamı

82

İnsanlık Tarihinde Vahyin Yolculuğu

84

İnsanlığa Sonsuz Mesaj: Kur'ân-ı Kerim

90

Kur'ân'ın Söyledikleri

92

Anlamdan Yaşama: Kur'ân'la Yolculuk

96

Kitaplara İmanın Anlamı

İslâm'ın altı inanç esasından birisi de kitaplara inanmaktır. Yüce Rabbimiz insanlara doğru yolu göstermek için yaratılıştan itibaren peygamberler aracılığıyla kitaplar göndermiştir. Kur'ân'da ilahî kitaplara inanmanın gerekliliği hususunda açık âyetler vardır. Bu sebeple vahiy yoluyla kitapların gönderildiğine inanmak zorunlu bir esastır.

Kur'ân'da bu husus şu şekilde geçer:

"Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve âhiret gününü inkâr ederse, derin bir sapıklığa düşmüş olur."¹⁴²

İnsanoğlu, sahip olduğu düşünme ve irade gücüyle iyi ve kötüyü ayırt edebilecek kabiliyete sahiptir. Bu yönü insanı diğer yaratılmış varlıklardan ayıran önemli bir özelliktir. Allah, bu yetenekleri sayesinde insana dünyayı inşa ve imar etmek gibi büyük bir sorumluluk yüklemiştir. Diğer taraftan insan bu mükemmelliğinin yanında doğasında var olan arzu ve isteklerin etkisiyle aklını her zaman doğrudan yana kullanamaz ve nefesine yenik düşer. Özellikle baskı ve stres altında bulunduğu zamanlarda yaratılışın saflığına uygun olmayan davranışlar sergiler. Bu sebeple insan her zaman Yaratıcısının yardımına ve desteğine muhtaçtır. Yüce Rabbimiz insanoğlunun bu ihtiyacını dikkate alarak ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed'e (sas) kadar peygamberler aracılığıyla kutsal kitaplar göndermiş, insanları vahiyle desteklemiştir. Bu sebeple kitaplar Rabbimizden insanlığa bir sesleniştir.

ARAŞTIRALIM...BULALIM...

İyi ve kötüyü bilebilmek için mutlaka bir kutsal kitap gerekli midir? İnsan akl. iyi ve kötüyü, doğruyu ve yanlış bulamaz mı?

Tarihin eski dönemlerinde olduğu gibi günümüzde de kutsal kitapların varlığını inkâr eden ve haberi bir bilgi kaynağı kabul etmeyen bazı akımlar vardır. Bu görüşü savunanların tek gerekçesi ise iyi ve kötüyü bilmek için aklın tek başına yeterli olduğu, dışarıdan herhangi bir müdahaleye gerek kalmadığı düşüncesidir. Oysa kutsal kitapların gönderilmesinin önemli hikmetleri vardır. İlk olarak insanlar aklıyla iyi ve kötüyü bilebilecek kabiliyette yaratılmış olsa da insanların akıl ve aklını kullanma kapasitesi birbirinden farklıdır. Kimi insan bir şey anlatıldığı zaman kısa sürede kavrayabilirken kimisine ise aynı şeyi birkaç defa anlatmak gerekir. Veya insan akıllı olsa da bazı duyguların etkisinde kalarak aklını yanlış yönde kullanır.

142 Nisâ 4/136.

Dolayısıyla kutsal kitaplar insanların kendi dilleriyle ve her kesimin anlayabileceği şekilde hitap eder, insanları destekler.

İkinci olarak zaman zaman iyi ve kötü kavramı insanların ve toplumların istek ve arzularına göre değişir. Örneğin kurban kesmek ve kan akıtmak bir toplumda kahramanlık örneği olarak karşılanırken başka bir toplumda ise aynı davranış hoş görülmebilir. Veyahut namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek gibi bazı fiiller vardır ki ancak Allah'ın emretmesi veya yasaklaması ile bilinebilir. Bütün insanlar bir araya gelse bu ibadetlerin vaktini ve şeklini ayarlayamaz. Bu konuda kutsal kitaplar neyin iyi ve neyin kötü olduğu hususunda son noktayı koyar. Toplumun bazı uygulamalarını desteklerken bazı uygulamalarını ise yasaklar, bazen de yeni emir ve hükümler getirir. Emirleri yerine getirildiğinde sahibine mükâfatlar vadederken yasakların çiğnenmesi hususunda caydırıcı tedbirler ortaya koyar. Böylece toplumda insanların hem bu dünyada birbiriyle mutlu yaşayabilmeleri, hem de âhirette en güzel şekilde amellerin karşılığının verilmesi için kurallar koyarak insanların yardımına yetişir. Kısa yoldan insanlara doğru yolu gösterir. Çünkü bu konularda deneme yanılma yöntemiyle ilerlemek çok zordur.

Diğer taraftan da kutsal kitaplar sayesinde insanlar zihinlerindeki sorulara anlamlı cevaplar bulur. İnsanoğlu tek başına Yaratıcıyı bilebilse de O'nu hakkıyla tanımak ve O'na karşı sorumluluklarını bilebilmek için ilahî kitapların yardımına ihtiyacı vardır. Kitaplar olmasaydı insanlar nereden geldiği ve nereye gittiği sorusuna cevap bulamaz ya da peygamberlerin sözleri bir süre sonra unutulur ilahî öğretiler tahrif edilirdi. Dolayısıyla toplumlara en güzel rehberliği peygamberler ve Allah'tan insanlara ilettiği mesajların yazılı olduğu kutsal kitaplar yapar. Nitekim kutsal kitaplara tabi olan insanlar toplumları daha ileriye taşıyarak büyük medeniyetler kurmayı başarır.

"Kitaplara iman" esasındaki "kitaplar" isminden Allah'ın emir ve yasaklarını bildirmek için melekler aracılığıyla peygamberlerine indirdiği kutsal metinler kastedilir. Kitapların hepsinin Allah tarafından gönderildiğini ve asılları itibariyle hak olduklarını kabul etmemiz gerekir. Çünkü gönderilen her kitap bir öncekini tasdik eder. Farklı zamanlarda ve farklı dönemlerde indirilen vahiyler birbirini tamamlar. **Bu yönüyle**

kutsal kitaplarda uygulamada birtakım farklılıklar bulunsa da temel inanç konularında vahiy birliği esastır.

Hiz. Âdem'den Hiz. Muhammed'e (sas) kadar Allah tarafından gönderilen kitaplar Allah kelâmı oldukları için hepsi hakır, aralarında farklılık bulunmaz. Birine inanılır diğeri dışarıda bırakılamaz. Rabbimiz insanların ilahî kitaplar arasında ayırım yapmaması gerektiğini şu şekilde

belirtir: “De ki: ‘Allah’a, bize indirilene (Kur’ân’a), İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakup’a ve Yakupoğullarına indirilene, Musa’ya, İsa’ya ve peygamberlere Rablerinden verilene inandık. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz. Biz O’na teslim olanlarız.”¹⁴³

DÜŞÜNELİM...

Allah, ilk insan Hz. Adem’den itibaren tüm insanlara, peygamberler aracılığıyla doğru yolu gösteren kutsal kitaplar göndermiştir. Tarihsel süreçte farklı zaman ve mekânlarda inen vahiyler arasında bir çelişki bulunmamaktadır. Her bir peygambere ayrı vahiylerin gönderilmesi, ya o döneme özgü yeni ihtiyaçlara cevap verme amacı taşır ya da önceki vahiylerle bildirilen inançlardan insanların sapmaları sonucu yapılan yeni bir uyarıdır.

İnsanlık Tarihinde Vahyin Yolculuğu

Sözlükte “hızlı bir şekilde ve gizlice söylemek, işaret etmek, ilham etmek” anlamlarına gelen vahiy, Allah’ın dilediği emir, hüküm ve bilgileri peygamberlerine bildirmesi demektir. Kur’ân’da peygamberler hakkında vahyetme fiili kullanıldığı gibi, bunun dışında ilham etme anlamında Hz. Musa’nın annesine, meleklerle, arılara, yeryüzüne ve göğe de vahyedildiği bildirilmiştir. Peygamberlik kurumu ile vahiy arasında yakın bir ilişki vardır ve vahiy almayan hiçbir peygamber bulunmaz. Çünkü ilahî emir ve yasaklar her peygambere vahiy şeklinde bildirilir. Allah’ın insanlığa vahyetme süreci Hz. Âdem’le başlamış son peygamber Hz. Muhammed (sas) ile son bulmuştur. Bu vahyin yazıya geçirilmiş haline de kitap ismi verilir.

Allah Teâlâ insanlara emir ve hükümlerini şu üç yolla bildirir:

- Arada herhangi bir elçi bulunmadan vahiy yoluyla konuşur ve peygamberin kalbine ilahî kelâm bırakılır.
- Hz. Musa örneğinde olduğu gibi Allah perde arkasından hitap eder, doğrudan doğruya konuşur, mekânda ses yaratıp peygamberine sesi işittirir.
- İlahî hükümleri peygamberine melekler aracılığıyla bildirir. Bu sebeple vahye kelâmullah (Allah’ın kelâmı) denildiği gibi Müslümanlar Kur’ân’a da Allah’ın konuşması anlamında kelâmullah demişlerdir.

143 Âl-i İmrân 3/84.

Dolayısıyla kitaplara iman etmek aynı zamanda peygamberlere ve meleklerle inanmanın zorunlu bir sonucudur.

Rabbimiz her topluma bir peygamber gönderdiğini, hiçbir toplumu yol gösterici peygamberden ve kitaptan mahrum bırakmadığını şu âyetlerde bildirmiştir:

“Şüphesiz biz, seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik. Hiçbir ümmet yoktur ki, aralarında bir uyarıcı gelip geçmiş olmasın.”¹⁴⁴

“Her ümmetin bir peygamberi vardır. Onların peygamberi geldiği (tebliğini yaptığı) zaman, aralarında adaletle hükmedilir ve onlara asla zulmedilmez.”¹⁴⁵

Diğer taraftan Allah tarafından insanlara gönderilen ilahî kitaplar bazı sebeplerden dolayı insan eliyle tahrif edilip asıllarını koruyamamıştır. Bunun üzerine Rabbimiz insanlara tekrar doğru yolu bulmaları için ilahi kitaplar göndermiştir. Gönderilen en son kutsal kitap ise **Kur’ân-ı Kerîm**’dir. Kur’ân aslî şeklini koruyan tek kitaptır. Çünkü diğerlerinden farklı olarak Hz. Peygamber hayatta iken okunup ezberlenmiş, sonrasında yazılı metin haline getirilmiş ve günümüze kadar da sağlam yollarla nakledilmiştir. Kur’ân, hem önceki kitaplarda vahyedilen esasları onaylar, hem de kıyamete kadar geçerli olacak olan hükümler bildirir.

Yüce kitabımız Kur’ân-ı Kerîm’de insanlığa gönderilen toplam peygamber ve kitap sayısı belirtilmemiş, bu kitaplardan sadece dördünün isimleri zikredilmiştir. Ayrıca kutsal metinler toplumun yapısına ve ihtiyaçlarına göre bazen sayfeler, bazen de kitap olarak gönderilmiştir.

Kutsal Kitaplar

Suhuf

Arapça bir kelime olan suhuf, “sahife” kelimesinin çoğuludur. Sahife “yayılmış, açılmış şey, üzerine yazı yazılmış nesne ve kâğıt” gibi anlamlara gelir. Kur’ân’da suhuf kelimesi Allah tarafından önceki peygamberlere gönderilen kutsal metinleri ifade eder. Örneğin;

“İnanmayanlar: ‘Doğru söylediğine dair bize Rabbinden açık bir delil (bir mucize) getir-se ya!’ dediler. Önceki sayfalarda olanların apaçık delili (olan Kur’ân) onlara gelmedi mi?”¹⁴⁶

¹⁴⁴ Fâtır 35/24.

¹⁴⁵ Yunus 10/47.

¹⁴⁶ Tâ-Hâ 20/133.

Dolayısıyla kutsal metinlerin tümüne "suhuf" demek mümkündür. Ancak zamanla daha sınırlı içeriğe sahip olanlara "suhuf", Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'ân gibi daha hacimli ve daha kapsamlı olanlara ise "Kitap" denilmiştir. Sahifelerin gönderildiği toplumlar daha kısıtlı coğrafya ile sınırlı iken kutsal kitaplar ise zamanla insanların sayısının artması ile geniş coğrafyalara yayılan insan topluluklarına gönderilmiştir. Bu sebeple yeni gönderilen kitaplarla birlikte önceki kutsal metinlerin hükümleri ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca sahifeler kronolojik olarak daha erken dönemlerde gönderilmişken kitaplar ise daha sonra indirilmiştir. Kur'ân'da sahifelerin hangi peygamberlere ve kaç sayfa verildiği tam olarak zikredilmemekle birlikte yaygın kanaate göre toplamda 100 sahife gönderilmiştir. Zamanla birlikte bu sahifeler kaybolmuş ve hiçbiri günümüze ulaşmamıştır. Bu sahifeler şu şekildedir:

10 sahife Hz. Âdem

50 sahife Hz. Şit

30 sahife Hz. İdris

10 sahife Hz. İbrahim'e indirilmiştir.

Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Musa ve Hz. İbrahim'e sahifeler verildiğinden bahsedilir. Necm sure-sinde; **"Yoksa Mûsâ'nın ve ahde vefa örneği İbrâhîm'in sahifelerinde bulunan şu husus-lardan haberi yok mu?"**¹⁴⁷ şeklinde geçerken A'lâ suresinde, **"Bunlar önceki kitaplarda. İbrâhîm ve Mûsâ'nın kitaplarında da vardır"**¹⁴⁸ diye geçmektedir.

Tevrat

Allah tarafından indirilen ilk kutsal kitap olan Tevrat, Hz. Musa'ya vahyedilmiştir. Tevrat Yahudilerin kutsal kitabıdır. Hristiyanlara göre Allah Teâlâ ile insanlar arasındaki son anlaşma (Ahd-i cedid) Hz. İsa ile yapılmıştır. Dolayısıyla İncil'den önce gönderilen Tevrat, Allah ile İsrailoğulları arasında gerçekleşen ilk anlaşmadır. Tevrat metinleri de **Eski Anlaşma** anlamına gelen Ahd-i Atik ve Ahd-i Kadim olarak isimlendirilmiştir. Tevrat İbranice bir kelime olup "kanun, şeriat ve öğreti" manalarına gelir. Kur'ân'da Tevrat'ın Allah tarafından hak olarak indirildiğine dair âyetler vardır. Örneğin;

"Şüphesiz Tevrat'ı biz indirdik. İçinde bir hidayet, bir nur vardır. (Allah'a) teslim olmuş nebiler, onunla Yahudilere hüküm verirlerdi. Kendilerini Rabbe adanmış kimseler ile âlimler de öylece hükmederlerdi. Çünkü bunlar Allah'ın kitabını korumakla görevlendirilmişlerdi. Onlar Tevrat'ın hak olduğuna da şahit idiler. Şu hâlde, siz de insan-lardan korkmayın, benden korkun ve âyetlerimi az bir karşılığa değiştirmeyin. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler kâfirlerin ta kendileridir."¹⁴⁹

147 Necm 53/36-37.

148 A'lâ 87/18-19.

149 Mâide 5/44.

Bu sebeple Tevrat'ın asıl haliyle kutsal bir kitap olduğuna inanmak zorunludur. Diğer taraftan İsrailoğulları, Tevrat'ın indirildiği halini koruyamamışlar ve asıl nüshasını kaybetmişlerdir. Dolayısıyla zaman içerisinde din bilgileri tarafından kaleme alınan farklı Tevrat nüshaları ortaya çıkmıştır. Tevrat'ın vahiy şekli, nasıl ve kim tarafından yazıldığı tartışmalı bir husustur. Genel kanaat ise Hz. Musa'ya bir defada levhalar halinde indirildiği ve bu levhaların ahid sandığında bir müddet saklandığı yönündedir. İndirilen levhalar içerisinde ilk olarak taş tabletler üzerine yazılı **"on emir"** bulunmaktadır.

On emir

Hz. Mûsâ'ya Sinâ'da taş tabletler üzerine yazılı olarak verilen ilk ilâhî emirlerdir. Bu on emir bütün kutsal dinlerde var olan insanların Allah'tan başka ilah edinmemeleri, kimseyi öldürmemeleri, zina etmemeleri, hırsızlık yapmamaları, yalan yere şahitlik etmemeleri, anne ve babasına hürmet etmeleri gibi ahlakî öğretilerden oluşmaktadır.

İlahî emirlerin bulunduğu bu taş levhalar ve sandık, inşa edilen Süleyman Mabedinde saklanmış. Ancak uzun süren savaşlar, Yahudilerin Babil'e sürgün edilmesi ve Süleyman Mabedinin yıkılması neticesinde bu levhalar kaybolmuş, bir daha da ondan bahsedilmemiştir. Zamanla Tevrat insanlar arasında unutulmaya yüz tutunca Kral Ezra (Kur'an'da adı geçen, peygamber olup olmadığı tartışmalı olan Hz. Üzeyir) tarafından sözlü yorumlarla birlikte yeniden kaleme alınmıştır. Bu yazım esnasında pek çok değişiklik yapılmış, Babil sürgününün etkisiyle Sümer ve Babil krallığının kanunları ve uygulamaları Tevrat'a dahil edilmiştir. Ancak günümüzde Yahudiler Tevrat'ın bütün harf ve âyetlerinin vahye dayandığını, sahih olduğunu, dolayısıyla onda hiçbir çelişkinin bulunmadığını kabul ederler. Hatta tahrif edilmediğini savunmak için de Tevrat'ın kitap, bab ve harf sayısı ve gizemi üzerinde çalışmalar yapmaktadırlar.

Oysa bugünkü Tevrat metinlerinin Hz. Musa tarafından yazılmadığı ve tahrif edildiğine dair önemli kanıtlar mevcuttur. İlk olarak Kur'an'da Tevrat'ın tahrif edildiği şu şekilde anlatılır:

"Yahudilerden öyleleri var ki, (kelimeleri yerlerinden kaydırıp) tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak 'İşittik, karşı geldik', 'İşit, işitmez olası!' Râ'inâ' derler. Hâlbuki onlar, 'İşittik ve itaat ettik; dinle ve bize bak' deselerdi, bu kendileri için daha hayırlı olurdu. Fakat Allah, küfürleri yüzünden kendilerini lânetlemiştir. Bu yüzden pek az iman ederler."¹⁵⁰

150 Nisâ 4/46.

Tevrat'ın günümüzde biri İbranice, biri Yunanca diğeri de Sâmirice olmak üzere birbirinden farklı üç nüshası vardır. Üç nüshanın içerisinde çelişkili bilgiler ve kronolojik hatalar bulunmaktadır. Örneğin Hz. Âdem'den Nuh tufanına kadar geçen zaman İbranice nüshada 1650 yıl iken, Yunanca nüshada 2260 yıl, Samiri nüshada ise 1307 yıldır. Tevrat'ta kutsal kitaplara yakışmayan ifadelerin bulunması da Tevrat'ın asıl metninin tahrif edildiğinin açık göstergesidir. Örneğin Allah'ın yeryüzünü yarattığı ve sonrasında üzülerek pişman olduğundan bahsedilir (Tekvin, 6:6). Yine Tanrı Yahova, Mısır'dan ayrılırken Yahudilere komşularının ve misafirlerinin eşyalarını alarak hırsızlık yapmalarını emretmiştir (Hurûc, 11: 21-22). Tesniye bölümünde Hz. Musa'nın ölümünün ve gömülmesinin anlatılması, ilgili bölümlerin Hz. Musa'nın dışında başkaları tarafından kaleme alındığına delildir. Tevrat'ta peygamberlere günah işlememe anlamındaki ismet sıfatına aykırı düşecek şekilde yakışmayan fiillerin nispet edilmesi de asıl metnin tahrif edildiğinin önemli delilleridir.

Zebur

Zebur, Hz. Davud'a indirilen kutsal kitabın ismidir. Kelime olarak "yazılı şey ve kitap" anlamına gelir. Zebur kutsal kitapların en küçüğüdür ve orijinal dili İbranicedir. İsrailoğullarına peygamber olarak gönderilen Hz. Davud, aynı zamanda sesinin güzelliği ile anılır. Hz. Peygamber Efendimiz bir gün Ebû Musa el-Eş'arî'ye "Şüphesiz Davud'a verilen güzel seslerden bir nağme de sana verilmiştir"¹⁵¹ buyurmuştur. Bunun yansıması olarak Zebur dua, hamd ve övgü sözlerinden oluşur, helaller, haramlar gibi yeni dinî hükümler içermez. Diğer kitaplardan farklı olarak da Zebur'un nağmeli ve kulağa hoş gelen ifadeleri vardır. Bu sebeple Zebur metinleri bugün genellikle dua kitabı olarak kabul edilir ve Batı Kiliselerinde müzik eşliğinde söylenir. Kur'an'da Zebur'un Hz. Davud'a verildiği açıkça belirtildiği için onun aslına inanmak inkâr edilemez bir esastır. Ancak Zebur da aslını koruyamamış ve insanlar tarafından değiştirilmiştir. Zebur "Mezmurlar" adıyla Eski Ahid'de yer almaktadır. Bu kutsal kitap hakkında Rabbimiz şöyle buyurur:

***"Hem Rabbin göklerde ve yerde kim varsa daha iyi bilir. Andolsun, peygamberlerin bir kısmını bir kısmına üstün kıldık. Dâvûd'a da Zebûr'u verdik."*¹⁵²**

İncil

İncil İsrailoğullarına peygamber olarak gönderilen Hz. İsa'ya indirilmiş kutsal kitabın adıdır. Kelime olarak "müjde ve öğreti" anlamına gelir. Tevrat'tan sonra gönderildiği için Ahd-i Cedîd (Yeni Antlaşma) olarak da isimlendirilir. İncil diğer kitaplar gibi Allah tarafından ve Tevrat'ı doğrulayıcı olarak gönderilmiştir. Kur'an'da İncil hakkında şu şekilde bilgi verilir:

***"O peygamberlerin izleri üzere Meryem oğlu İsa'yı, önündeki Tevrat'ı doğrulayıcı olarak gönderdik. Ona, içerisinde hidayet ve nur bulunan, önündeki Tevrat'ı doğrulayan, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için doğru yolailetici ve bir öğüt olarak İnci' verdik."*¹⁵³**

¹⁵¹ Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân, 31.

¹⁵² İsrâ 17/55.

¹⁵³ Mâide 5/46.

Ancak bugün İncil de Tevrat ve Zebur gibi aslını muhafaza edememiş, insan eliyle değişikliğe uğratılmıştır. İncil'in orijinal dili Aramice olması gerekirken en eski nüshası Grekçe kaleme alınmıştır. Bu da İncil'in aslını koruyamadığının önemli bir delilidir. Nitekim tarihi kanıtlar İncil'in belli aşamalardan geçerek son halini aldığını gösterir.

Yüce Allah, indirdiği vahyi, gönderdiği peygamberin ana dili veya o peygamberin konuştuğu dilde indirmiştir. Hristiyanların da kabul ettiği üzere, Hz. İsa'nın yaşadığı bölge İbranice konuşan Yahudilerden oluşmaktaydı ve Hz. İsa da bu topluluğa mensuptu. Ancak, o dönemde bölgede yaygın olarak kullanılan dil Aramiceydi. Bugün elimizde bulunan en eski İncil nüshalarının ise Grekçe olması, Hz. İsa'nın ana dili olan İbranice'nin veya o dönemde yaygın olarak konuşulan Aramice'nin kullanılmadığını göstermektedir. Bu durum, mevcut en eski İncil metninin orijinal bir metin olmayıp, Grekçe'ye çevrilmiş bir tercüme olduğunu ortaya koymaktadır.

Hiçbir kitabın tercümesi, asıl metnin yerini tutamayacağından, günümüzde mevcut İnciller ikincil bir kaynak niteliği taşımaktadır. Zira bir metin tercüme edilirken anlam kayıpları veya eklemeler meydana gelebilir. Ayrıca, İncil'in tahrif edildiği, son ilahi kitap olan Kur'an ile karşılaştırıldığında kolayca anlaşılabilir. İlahi kitaplar, birbirini doğrulayan ve destekleyen metinler olduğundan, aralarında çelişkilerin bulunmaması gerekmektedir. Asıl metnin mevcut olmaması, tahrifatın ne düzeyde gerçekleştiğini tespit etmeyi zorlaştırırsa da son ilahi kelâm olan Kur'an bu konuda aydınlatıcı bilgiler ve deliller sunmaktadır.

Hristiyanların çoğu Hz. İsa'nın İncili yazmadığına, sadece öğretilerini tebliğ edip havarilerinden de bu öğretileri yaymalarını istediğine inanırlar. Bunun üzerine Havariler Hz. İsa'nın öğretilerini dört bir tarafta yaymaya başlamıştır. Ancak zamanla Hz. İsa'yı görenler azalmaya başlayıp Hristiyanlık yayılınca İncil'in yazılma ihtiyacı doğmuştur. Diğer taraftan Hz. İsa'nın öğretilerini duyan herkes kendi yorumlarıyla birlikte İncil'i kaleme alınca birbirinden farklı pek çok İncil kitabı ortaya çıkmıştır. Böylece Hristiyan dünyasında her topluluğun kendine ait İncilleri var olmuş, bir topluluk diğer topluluğun elinde olan İncili kabul etmemiştir. Bu durumu çözüme kavuşturmak isteyen Bizans İmparatoru Konstantin, 325 yılında Bursa'nın İznik ilçesinde bini aşkın insanın katıldığı bir toplantı düzenlemiştir. Bu toplantıda bugünkü mevcut olan İnciller resmen kabul edilmiş, bunun dışında kalan İnciller ise yasaklanmıştır.

Günümüz Hristiyanları tarafından geçerli sayılan dört İncil **Matta, Markos, Luka ve Yuhanna**'nın İncilidir. Buna ilaveten Resullerin İşleri, Pavlus, Petrus, Yuhanna, Yahuda gibi azizlerin mektuplarını içeren kısımlar da İncil'in içerisinde yer almıştır. Bu kitaplar Hz. İsa'dan sonraki dönemleri anlatan metinleri içerir. Bugün İncil metninin merkezinde Hristiyan akidesinin temelini oluşturan **teslis inancı** hâkimdir. Teslis inancına göre Tanrı'nın baba, oğul ve kutsal ruh olmak üzere üç ezeli unsurdan (uknum) oluştuğu kabul edilir. Hristiyanların dahi anlamakta zorlandığı bu anlayışa Kutsal teslis veya Kutsal üçleme ismi verilir. Bu üç ezeli unsur birbirinden ayrılmaz ve tek bir Tanrı'nın farklı yansımaları olarak düşünülür.

İncil'de ezeli bir varlık olan Hz. İsa'nın insanların içerisinde yaşayıp acı çekmesi ve çektiği acının bütün insanlığı Hz. Âdem'in işlemiş olduğu aslı günahı kurtardığı (kefâret) düşüncesi

hâkimdir. Ancak Kur'ân-ı Kerîm, Allah'ın için biri kabul edilip Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olarak görülmesini, Hz. İsa ve Hz. Meryem'e ilahlık atfedilmesini şirk olarak değerlendirmiştir.¹⁵⁴ İncil metinlerinde yer alan ve tevhit düşüncesine aykırı olan bu inanç, Allah tarafından gönderilmiş kutsal kitaplarda bulunmaması gereken dogmatik inanışlardır, eleştiriye kapalıdır. Dolayısıyla bu husus bile tek başına İncil'in tahrif edildiğinin önemli bir delilidir. Yine İslâm dinine göre Hz. Âdem yaptığı hatanın farkına vararak tövbe etmiş, Rabbimiz de onun tövbesini kabul etmiştir. Zaten hiçbir bir kimse başkasının günahını yüklenmez. Bu sebeple dünyaya gelen hiç kimse günahkâr değildir. Tam tersine doğan her bir birey İslâm fıtratıyla ve şerefli varlık olarak dünyaya gelmektedir.

İnsanlığa Sonsuz Mesaj: Kur'ân-ı Kerim

Kur'ân sözlükte "okumak, toplamak ve bir araya getirmek" anlamına gelir. Kur'ân'ın meşhur tanımı şu şekildedir: "Hz. Peygamber'e Yüce Allah tarafından indirilen, mushaflarda yazılı, Hz. Peygamber'den bize kadar mütevatir olarak ulaşmış, okunmasıyla ibadet edilen, insanların benzerini getirmekten aciz kaldığı ilahî kelâmdır."

Kur'ân'ın tevatürle nakledilmesi demek, onun her dönemde yalan üzere birleşmeleri aklın mümkün olmayan topluluk tarafından nakledildiğini ve her asırda bu şekilde devam ettiğini gösterir. Okunması ile ibadet edilmesinden kastedilen, ibadet dilinin Arapça olmasıdır. İnsanların benzerini getirmekten aciz kalması, çağlara meydan okuyacak şekilde mucize olduğuna işaret eder.

Kur'ân kutsal kitapların sonuncusudur. "Kur'ân" ismi bizzat Allah tarafından verilmiştir. Diğer kutsal kitaplardan farklı olarak bütün insanlığa gönderilmiş olup evrenseldir, hükümleri kıyamete kadar geçerlidir. Kur'ân Hz. Peygamber'e Arapça olarak indirilmiş, hiçbir değişikliğe uğramadan, bir harfi bile değiştirilmeden günümüze kadar sağlam yollarla ulaşmıştır. Şimdiye kadar Kur'ân'ın nüshaları arasında en ufak bir farklılık bulunmamıştır. Şayet bu nüshalar arasında farklılık olsaydı diğer kutsal kitaplarda olduğu gibi mutlaka ortaya çıkardı. Bugün dünyadaki bütün Müslümanların okudukları Kur'ân nüshası aynıdır.

154 Mâide 5/72; Meryem 19/30-38; Furkân 25/2.

Kur'ân'ın değişmeden günümüze kadar gelmesinin delilleri:

1. Tarihi süreç: Kur'ân, 23 yıl boyunca Hz. Peygamber'e (sas) vahiy yoluyla indirilmiştir. Bu süreçte birçok sahabe Kur'ân'ı ezberlemiş ve yazılı olarak kaydetmiştir. Bu vahiy, sürekli olarak topluluk içinde okunarak metnin korunması sağlanmıştır.

2. Kur'ân'ın Yazılması: Hz. Peygamber (sas) zamanında Kur'ân ayetleri çeşitli şekillerde yazılmış ve vefatından sonra bir araya getirilmiştir.

3. Ezber Geleneği: Sahabenin bir kısmı Kur'ân'ın tamamını ezberlemiş ve bu ezberleme geleneği günümüze kadar ulaşmıştır.

4. Kur'ân'ın cem' edilmesi ve çoğaltılması: Hz. Ebu Bekir döneminde Kur'ân-ı Kerim, mushaf haline getirilmiş ve bu mushaf, vahiy kâtibi ve hafız olan Zeyd ibn Sabit'e verilmiştir. Hz. Osman döneminde ise bu mushaf, oluşturulan komisyon tarafından çoğaltılarak günümüze kadar ulaşmıştır.

Kur'ân kendisinden önce indirilen diğer kutsal kitapları tasdik etmiş, ancak onların hükümlerini ortadan kaldırarak yeni hükümler bildirmiştir. Kur'ân şu âyetle de belirttiği gibi insanları karanlıktan aydınlığa ileten ilahî bir kitaptır. ***"Elif. Lâ. Râ. Bu Kur'ân öyle büyük bir kitaptır ki, insanları Rablerinin izni ile karanlıklardan aydınlığa, her şeye galip ve hamde lâyık olan Allah'ın yoluna çıkarman için onu sana indirdik."***¹⁵⁵

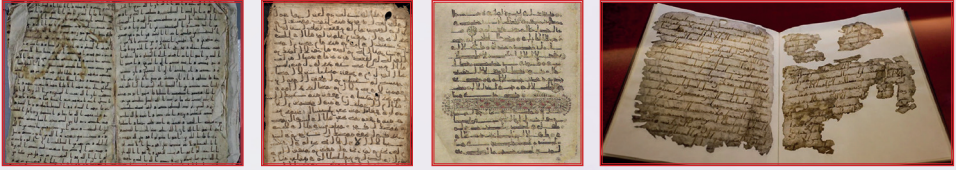
Kur'ân'ın Bazı İsimleri:

Kitâb, Tenzîl, Zikr, Hakk, Nûr, Hablullah...

Kur'ân'da 600 sayfa, 114 sûre, 30 cüz ve 6236 âyet bulunur. İlk sûresi Fa-tihâ, son sûresi ise Nâs'tır. En uzun sûresi 286 âyetle Bakara, en kısa sûresi ise 3 âyetle Kevser'dir. Kur'ân'ın indirilmeye başlandığı geceye **Kadir Gecesi** denilir. Kur'ân'ın ilk emri "oku"dur. Kur'ân'ın kendi dili olan Arapçadan başka bir dile çevrilmesine **meal**, âyetlerin açıklanması ve yorumlanmasına ise **tefsir** denilir. Kur'ân'ı baştan sona ezberleyen kimseye **hâfız**, baştan sona ezbere ya da mushafa bakarak okunmasına da **hatim** ismi verilmiştir.

155 İbrahim 14/1.

Kur'an 23 sene içerisinde gece-gündüz, savaşta-barışta, darlıkta-bollukta parça parça indirildiği için Peygamber Efendimiz hayattayken bazı sahabilerce ezberlenmiş, sonrasında vahiy kâtipleri tarafından yazıya geçirilmiştir. Hz. Muhammed'in (sas) vefat ettiği yılın son Ramazan ayında ise ikişer defa son kez okunmuş, böylece Kur'an tamamlanmış ve günümüze kadar muhafaza edilmiştir. Hz. Peygamber Efendimizin vefatından sonra ortaya çıkan yalancı peygamberle yapılan savaşlarda onu ezbere bilenlerin şehit düşmesi ve böylece hafızların sayısının azalması ile birlikte Hz. Ebû Bekir döneminde ilk defa kitap haline getirilmiş, Hz. Osman zamanında bu nüsha esas alınarak çoğaltılmış ve Müslümanların hâkim olduğu önemli şehirlere gönderilmiştir. Çoğaltılan Kur'an nüshaları bugün İstanbul, Kahire, Taşkent ve Yemen kütüphanelerinde yer almakta olup karşılaştırma imkânları bulunmaktadır.

Kur'an'ın Söyledikleri

Kur'an'da pek çok konuya değinilmekle birlikte ele alınan konular ana hatlarıyla şu şekildedir:

Tevhid: Allah'ın zatında, sıfatlarında ve fiillerinde tek ve eşsiz olduğunu kabul etmektir. Kur'an'ın üzerinde durduğu en önemli konulardan biri tevhittir. Bu sebeple İslâm'a girmenin ilk şartı olan tevhid kelimesi, Allah'tan başka hiçbir bir ilah olmadığını kabul etmeyi içerir. Rabbimiz şirkin bütün amelleri boşa çıkardığını şöyle anlatmaktadır:

"Andolsun, sana ve senden önceki peygamberlere şöyle vahyedildi: Eğer Allah'a ortak koşarsan elbette amelin boşa çıkar ve elbette ziyana uğrayanlardan olursun."¹⁵⁶

İman: Kur'an İslâm'ın temel inanç esasları ve bunlara gönülden inanmanın üzerinde durur. Müslüman bu esasların hepsine birden iman eder, birini diğerinden ayırmaz. Çünkü iman esasları bir bütündür, parçalanamaz. Müslüman bu esasların Allah tarafından hak olarak gönderildiğini kalben onaylar ve bu imanını hayata geçirir. Ayrıca Kur'an, inanılacak esasların gaybî/görünmeyen olduğunu, bu sebeple inanan insanların tercihi inanmaktan yana kullandıkları için üstün olduğunu belirtir. İnanan insanların bu imanına karşı cennette en büyük mükâfatlarla karşılaşılabileceği anlatılır.

"Allah'ın elçisi ve müminler, rabbinden ona indirilene iman ettiler.
Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandılar..."¹⁵⁷

Zekât-İnfâk: Kur'ân'ın üzerinde önemle durduğu bir diğer konu infaktır. Kur'ân'da infak etmek Müslümanların bir özelliği olarak zikredilirken, bu vasıfların tam tersi olan cimrilik, zekât vermemek gibi özellikler ise münafıkların özellikleri içerisinde sayılır. Kur'ân'a göre Müslümanın ihtiyacından fazlasını yoksullara vermesi tavsiye edilir. Nitekim inanan insanların birbirine yardım etmesi İslâm toplumu açısından önemlidir. Zekât dinî ve ahlakî değerleri yüceltir, sosyal yapıyı güçlendirerek ekonomik hayata canlılık getirir.

Ahlak: Ahlak insanın iyi ve kötü davranışlarını ifade eder. Bu sebeple İslâm'da iyi ve kötü ahlak şeklinde bir ayrım vardır. Ahlak "insanda hiç düşünmeden kendiliğinden ortaya çıkan, insana yerleşmiş melekedir." İslâm ahlakının kaynağı Kur'ân ve sünnettir. Kur'ân insanın iyi ahlak sahibi olması için tavsiyelerde bulunur. Bu bağlamda anne ve babaya saygılı olmayı, insanlara karşı yumuşak davranmayı, adaletli, doğru ve ölçülü olmayı, kibir ve cimrilik gibi kötü hasletlerden de uzak durmayı öğretir.

Kur'ân Hz. Peygamber için **"Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin"**¹⁵⁸ buyurarak Hz. Muhammed'in (sas) ahlâkını methetmekte ve Müslümanların ahlakî açıdan ona benzemelerini istemektedir. Çünkü imanlı olmakla ahlaklı olmak birbiriyle bağlantılıdır. Hz. Muhammed'in ahlakı sadece Müslümanlar tarafından değil, düşmanları tarafından da takdir edilmiştir.

Takva: Takva "sakinmak, korunmak" demektir. Kur'ân'da takva Allah'ın emirlerine uyup yasaklarından kaçınarak azabından korunma şeklinde anlatılır. Kur'ân'da takva sahiplerinin gayba inandıkları, namazı dosdoğru kıldıkları, darlık ve bollukta da infak ettikleri, insanları affettikleri, kötülük yaptıkları zaman farkında olup hemen bağışlanma diledikleri ve dünya hayatında sadece iyi kulluk yapmak için uğraştıkları bildirilir.

157 Bakara 2/285.

158 Kalem 68/4.

Hız. Âdem'in oğlu Kabil, kardeşı Habil'i öldürmek istediğı zaman Habil ona **"Andolsun! Sen beni öldürmek için elini bana uzatsan da ben seni öldürmek için sana elimi uzatacak değilim. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım"**¹⁵⁹ şeklinde cevap vererek güzel bir takva örneğı sergilemiştir.

İbadet ve Dua: İbadetler insanın Allah'a karşı sevgi ve bağılılığını gösteren davranışlardır. İbadetlerin yapılmasını Allah ve resulü ister ve insanlar da kendi iradeleriyle Allah'a boyun eğmenin bir simgesi olarak istenilen davranışları yerine getirirler. Allah'ın rızasına ulaşır sevap kazanma arzusu ibadetlerin ortak özelliğidir. İslâm dininde imandan sonra gelen en önemli kısım ibadetlerdir. Nitekim dinin üç boyutu iman, İslâm ve ihsandır. İman inançla alakalı iken İslâm ise ibadetlerle alakalıdır. Kur'ân'da Müslümanlardan yapılması istenen en önemli ibadetler namaz, zekât, hac, oruçtur. Bu ibadetler İslâm'ın şartları kabul edilmiş, özellikle namazın dinin direğı olduğu bildirilmiştir.¹⁶⁰ Rabbimiz ölünceye kadar insanın kendisine kulluk etmesini şu âyetle emretmektedir:

"Rabbini hamd ile an, secde edenlerden ol ve ölünceye kadar Rabbine kulluk et."¹⁶¹

Hız. Peygamber Efen-
dimiz de ibadetlerde sũ-
rekliğın asıl olduğunu şu
sözüyle bildirmiştir: "Allah
katında amellerin en se-
vimlisi az da olsa devamlı
olanıdır."¹⁶²

Dua da insanın bütün
benliğıyle Rabbine yönelerek O'ndan istekte bulunmasıdır. Dua da bir ibadettir. Rabbimiz Kur'ân'da kendisini tanıtırken kullarına çok yakın olduğunu, dua edenlerin duasını kabul ettiğini,¹⁶³ insanları değerli kılan şeyin duaları olduğunu haber vermektedir.¹⁶⁴ Kur'ân'daki dua örneklerinden biri şu şekildedir:

¹⁵⁹ Mâide 5/28.

¹⁶⁰ Tirmizî, İmân, 8.

¹⁶¹ Hicr 15/98-99.

¹⁶² Buhari, İmân, 32.

¹⁶³ Bakara 2/186.

¹⁶⁴ Furkân 25/77.

"Onlardan, 'Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru' diyenler de vardır."¹⁶⁵

Helal-Haram: Kur'an'da helaller ve haramlar önemli bir yer tutar. Haram dinimizin yasak ettiği, helal de dinimizin serbest kıldığı fiillerdir. Helal ve haramlar Kur'an'da "yapınız" veya "yapmayınız" şeklinde geçer ve dinin kurallarını ortaya koyar. Örneğin domuz etini, ölmüş hayvan etini yemek, Allah'ın ismi anılmadan kesilen hayvanları yemek, faiz almak ve vermek, içki içmek, kumar oynamak haramdır.

Kıyamet: Kur'an dünya hayatının elbet bir gün sona ereceğini, insanların bütün yaptıklarını hesabını vermek için yeniden dirileceğini anlatır. Bu sebeple dünya hayatının kısa olduğunu ve insanların aldanmaması gerektiğini tavsiye eder. Kıyamet dört büyük melekten biri olan İsrâfil'in birinci defa sura üflemesiyle gerçekleşecektir. Sonrasında ikinci defa üflemesiyle herkes olduğu yerden dirilecek ve yaşadığı hayatın hesabını vermek için mahşerde toplanacaktır. Peygamberler de insanları kıyamet konusunda uyarmışlardır. Kıyametin ne zaman kopacağı bilgisi ise Allah katındadır.

Peygamberler: Kur'an-ı Kerim 25 peygamberin ismini zikrederek onların hayatlarını, inananlara karşı verdiği mücadeleleri, sabırlarını, her daim Allah'a karşı olan yakınlıklarını anlatır ve örnek dualarını öğretir. Rabbimiz Müslümanların bu mübarek insanların hayatlarından ibretler çıkarmamızı ister.

Şeytan: Kur'an-ı Kerim, şeytanın insanın apaçık düşmanı olduğunu, vesvese vererek, yanlış doğru gibi göstererek insanlara düşmanlık yaptığını, ancak inananlar üzerinde önemli bir etkisinin olmayacağını söyler. Rabbimiz yeryüzündeki helal ve temiz yiyeceklerden yememizi, ancak şeytanın adımlarını takip etmememizi ister. Hz. Âdem ile Hz. Havva'yı örnek olarak gösterir, bizlerin de ilk baba ve annemizin düştüğü hataya düşmememiz konusunda dikkatli olmamızı tavsiye buyurur.

Anlamdan Yaşama: Kur'an'la Yolculuk

Hiz. Peygamber, Allah'tan aldığı vahyi insanlara tebliğ etmeye başladığı andan itibaren bazı kimseler onun bildirdiklerine gönülden inanırken müşrikler ise inanmamakta ısrar etmiştir. Bu kimseler Kur'an'ın Hiz. Muhammed'in kendi sözü olduğunu, Allah'ın vahiy göndermediğini, Hiz. Muhammed'in şair, kâhin, mecnun veya sihirbaz olduğunu ileri sürmüşlerdir. Oysa Kur'an

¹⁶⁵ Bakara 2/201.

müşriklerin asılsız iddialarını reddederek bu yüce kitabın Allah kelâmı olduğunu, insanların ve cinlerin bir araya gelseler dahi Kur'ân'dan benzeri bir âyet veya on âyet bile yazamayacaklarını söyler ve bu konuda insanlara meydan okur.¹⁶⁶ Dolayısıyla yüce kitabımız Kur'ân pek çok açıdan mucizevi özelliklere sahiptir. Örneğin Kur'ân hem dil ve üslup açısından hem de lafız ve mana açısından mucizedir. Kur'ân âyetleri hem akla hem duylara seslenir. Âyetler aynı anda farklı seviyelere hitap eder. Hem geçmiş tarihi olaylar hem de geleceğe dair bilgilerle geleceğe ilişkin haberler verir. Kur'ân'ın içerisinde birbiriyle çelişen hiçbir âyet yoktur.

"Kur'ân'ı inceleyip düşünmüyorlar mı? Eğer Allah'tan başka birinden gelmiş olsaydı onda birçok tutarsızlık ve çelişki bulurlardı!"¹⁶⁷

Kur'ân, bir mucizedir. Kâinata ve insana dair modern bilimin keşfettiği konulara temas eder ve ilmi gelişmelerden de haber verir. Bu yönüyle kıyamete kadar keşfedilmeyi bekler. Dolayısıyla Kur'ân bütün bu yönleri ile mucize kabul edilmiştir. Örneğin; Kur'ân'da embriyo gelişimi hakkında geçen âyetler, birçok bilim insanı tarafından modern embriyoloji ile paralel olarak yorumlanır. **"İnsanı bir nutfeden yarattık"**¹⁶⁸ ifadesi, sperm hücresinin bir embriyo oluşturma sürecini çağrıştırdığı iddia edilmiştir. Aynı şekilde **"Gökleri ve yeri yaratan"**¹⁶⁹ gibi âyetler, evrenin başlangıcıyla ilgili kozmolojik teorilerle ilişkilendirilmiştir.

Kur'ân'ın indirildiği dönemde Arap edebiyatçıları arasında şiir yarışmaları düzenlenir, en çok beğenilen şiirler Kâbe duvarına asılırdı. Böylece şiiri asılan kişi şöhret sahibi olurdu. Bu sebeple Hz. Muhammed'e (sas) kıyamete kadar insanların benzerini getirmekten aciz kalacakları Kur'ân mucizesi bahsedilmiştir. Kur'ân Arap dili ve edebiyatında yer alan bütün anlatım sanatlarını en üst seviyede ortaya koymuş ve bunu insanı derinden etkileyecek lafız ve manalarla anlatmıştır. Kur'ân'ın üslubu nesir ve şiir dışında farklı bir üsluba sahiptir, hiçbir edebî şekle benzemez. Nazmı ve kafiye üslubunun yanında belagat ve fesahat açısından insanüstü oluşu, Kur'ân'ın taklit edilemez bir mucize olduğunu gösterir. Nitekim bu mucizevi özelliğinden dolayı Kur'ân, dinleyenler üzerinde büyük bir tesir bırakmaktadır.

Hz. Muhammed (sas) döneminde Hz. Ömer ve Cübeyr b. Mu'tim gibi şahıslar dinlediği Kur'ân'ın etkisinde kalarak Müslüman olmuş, bazı Mekkeli müşrikler ise Peygamber Efendimizi Kur'ân okurken gizlice dinlemekten kendilerini alıkoyamamışlardı. Hz. Ömer ilk başlarda Müslümanlara düşmanlık eden biriydi. Bir gün alınan karar gereği Peygamber Efendimizi öl-

¹⁶⁶ Tûr 52/32-34; Hûd 11/13-14; Bakara 2/23-24; Yunus 10/37-38.

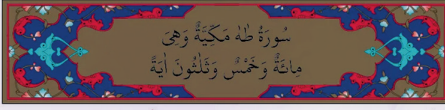
¹⁶⁷ Nisâ 4/82.

¹⁶⁸ İnsan 76/2.

¹⁶⁹ Bakara 2/22.

dürmek için yola çıktı. Yolda Nuaym b. Abdillâh ile karşılaştı ve ondan kız kardeşi ve eşinin müslüman olduğunu öğrendi. Sinirle onların evine yönelen Hz. Ömer, onları Tâhâ suresini okurken buldu ve okuduklarını kendisine vermelerini istedi. Kız kardeşi başta korkudan tereddüt gösterdi, sonrasında ise okuduğu âyetleri abisi Hz. Ömer'e gösterdi. Hz. Ömer eline aldığı âyetlerin belagatine hayran kaldı. Böylece Peygamber Efendimizi öldürmeye giden Ömer, okuduğu Kur'ân âyetlerinin etkisinde kalarak hidâyete ermiştir. Mekkeli müşriklerden Utbe b. Rebîa ise Allah resulünün okuduğu âyetlerden etkilenecek arkadaşlarına daha önce böyle bir söz duymadığını itiraf etmiştir. Bunun üzerine Ebû Süfyan, Ebû Cehil ve Ahnes b. Şerîk birbirlerine duyurmadan, Peygamberimiz (sas)'in geceleyin evinde namaz kılarak okudu-

ğu Kur'ân-ı Kerim'i dinlemek için gidip saklanmışlar ve gece boyunca orada kalmışlardır. Sonrasında yolda birbiriyle karşılaştıklarında ise bir daha Kur'ân'ı dinlemek için gelmemek üzere sözleşmişlerdir. Ancak bu durum üç gece devam etmiştir. Bundan sonra Mekkeli müşrikler insanların Kur'ân'ı dinlemesine engel olmak için her türlü tedbiri almaya başlamışlardır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 طه ﴿١﴾ مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى ﴿٢﴾ إِلَّا تَذَكُّرٌ لِّمَن
 يَخْشَى ﴿٣﴾ تَنزِيلًا مِّنْ خَلْقِ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ الْعُلَى ﴿٤﴾
 الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى ﴿٥﴾ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا

Kur'ân Hz. Âdem'den itibaren önceki milletler ve peygamberlerin kıssaları hakkında bilgiler verir. Dünyanın şeklinin dahi bilinmediği bir dönemde yerin ve göğün yaratılışından, gezegenlerin belli bir yörüngede hareket ettiğinden bahseder. İnsanın anne karnında geçirdiği evreleri tek tek anlatır. Dinî, ahlakî, hukukî ve ilmî bilgilerin hiçbirini, okuma yazma bilmeyen bir peygamberin vahiy almadan haber vermesi mümkün değildir. Rabbimiz şu âyetle Kur'ân'ın insan kelâmı olmadığını hatırlatır: "(Ey Muhammed!) De ki: 'O kitabı göklerin ve yerin sırrını bilen indirmiştir'. Şüphesiz O, bağışlayandır, çok merhamet edendir."¹⁷⁰

En son kutsal kitabın gönderilmesinin sebebi, diğer kutsal kitapların korunamamasından dolayıdır. Kutsal kitapların indirildiği dönemlerde yazının ve kâğıdın yaygın olmaması, savaş, baskın, sürgün gibi nedenlerden dolayı nüshaların kaybolması, din adamları tarafından âyetlerin bilerek saklanması ve değiştirilmesi, ezberlenmemiş olması aslında son kutsal kitabın gönderilmesine zemin hazırlamıştır. Ayrıca diğer kutsal kitaplar daha sınırlı topluluklara hitap etmiş ve belli bir süre sonra toplumun dinî, hukukî ve ilmî yönde gelişen ihtiyaçlarına cevap veremez olmuştur. Tevrat ve İncil zaten 19 asır boyunca gündemde kalmıştır.

Kutsal kitapların tahrif edilmesi sonucunda insanlar iyice dinî öğretilerinden uzaklaşınca kıyamete kadar hükümleri geçerli olacak, bütün insanlığa hitap edecek yeni bir kutsal kitabın gelmesi ihtiyacı doğmuştur. Bütün insanlığa gönderilen bu kitap uzun zaman içerisinde indirildiği için peygamber tarafından açıklanmış ve insanlara uygulamalı olarak anlatılabilmektedir. Bu da kitabın öğretilerinin insanlar içinde iyice yaygınlaşmasına ve bir toplumun değişmesine fırsat vermiştir. Nitekim Rabbimiz **“Kur’ân’ı kesinlikle biz indirdik, elbette onu yine biz koruyacağız”**¹⁷⁰ sözüyle Kur’ân’ı koruma altına aldığını bildirmiştir. Bu sebeple Kur’ân Hz. Muhammed’in (sas) en büyük mucizesidir. Kur’ân artık hakikate ulaşmak için insanlardan akıllarını kullanmasını, âyetler üzerinde düşüncelerini ve gözlem yaparak âleme ibret nazarıyla bakmalarını öğütler. Rabbimiz **“Eğer biz, bu Kur’ân’ı bir dağa indirseydik, elbette sen onu Allah korkusundan başını eğerek parça parça olmuş görürdün. İşte misaller! Biz onları insanlara düşünsünler diye veriyoruz”**¹⁷¹ buyurmuştur. Bu âyet bize Kur’ân’ın mesajının büyük olduğunu, ona muhatap olan insanların büyük sorumluluklarının bulunduğunu hatırlatır. İnsanın sorumluluklarını üstlenmesi son âyette belirtildiği gibi akıl yeteneğini kullanmasına bağlıdır.

DÜŞÜNELİM...BİLELİM...

Allah niçin önceki kitapların bozulmasına izin vermiştir?

İslâm, Hz. Âdem ile birlikte başlamıştır ve tüm peygamberlerin dini İslâm’dır. Peygamberlerin getirdiği dinler, şeriat açısından farklılık gösterse de inanç temelleri açısından ortak bir paydada buluşmaktadır. Sonuç olarak, Allah farklı dinler göndermemiştir; tevhid, ahiret ve nübüvvet inancı aynı olan farklı şeriatler indirmiştir. Zaman ve mekâna bağlı olarak, şeriatlerin değişebileceği gözlemlenmektedir.

Peygamberlerin farklı şeriatlerle gelmesinin amacı, tüm insanlığı terakki ettirerek (ilerleme, yükselme) Hz. Peygamber’e muhatap olabilecek seviyeye ulaştırmaktır. Tıpkı bir öğretmenin öğrenciyi ilkokuldan ortaokula, oradan liseye, ardından üniversiteye hazırlaması gibi, bütün peygamberler de hem maddi hem de manevi olarak insanlığın ilerlemesine katkıda bulunmak için gelmişlerdir. Hayat şartlarının farklı olması nedeniyle, Allah her kavme farklı kitap ve peygamber göndermiştir. Gönderilen semavi kitaplar, kendi dönemlerinde en iyi kitaplar olarak kabul edilmiştir.

Bu bağlamda, önceki kitaplar insanlığın ilerlemesine katkı sağlamak amacıyla indirilmiştir. Vazifeleri sona eren peygamberler ve kitaplar, insanları sonraki peygamberlere ve şeriatlara hazırlamıştır. Hz. Peygamber’den sonra başka bir peygamber gelmeyeceği için,

¹⁷⁰ Hicr 15/9.

¹⁷¹ Haşr 59/21.

yeni bir şeriat de indirilmeyecektir. Bu nedenle, önceki kitaplar hakkında bir koruma ayeti bulunmamakta; yalnızca Kur'ân ile ilgili korunma ayeti bulunmaktadır. Bu da Kur'ân-ı Kerim'in bozulmayacağını göstermektedir.

Kur'ân'da bu kitabın mucize olduğuna işaret eden pek çok âyetler vardır:

"Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir."¹⁷²

"Gerçekten bu Kur'ân en doğru olan yola götürür ve iyi işler yapan mü'minler için büyük bir mükâfat olduğunu ve ahirete inanmayanlar için elem dolu bir azap hazırladığımızı müjdeler."¹⁷³

Hız. Peygamber Efendimiz de hayatı boyunca bu yüce kitabı okuyup anlatmaya ve vahyin emirlerini uzak yakın herkese ulaştırmaya çaba göstermiştir. Her bir ferdin, her kabilenin, her ülkenin Kur'ân'dan nasibini almalarını arzulamış, ulaşamadığı yerlere de mektuplar göndererek hakikati anlatmıştır. Hız. Peygamber **"Sizin en hayırlınız Kur'ân'ı öğrenen ve öğretenlerinizdir"**¹⁷⁴ buyurarak Kur'ân öğrenmeyi ve öğretmeyi teşvik etmiştir.

Şu hadisler de Kur'ân'ın her harfine bir sevap verildiğini, hatta zorlanarak okuyan kişiye daha fazla sevap verileceğini bildirir:

"Kur'ân-ı Kerim'den tek bir harf okuyana bile sevap vardır. Her iyilik on katıyla değerlendirilir. Ben Elif Lâm Mîm bir harf demiyorum. Aksine Elif bir harf, Lâm bir harf, Mîm de bir harftir."¹⁷⁵

"Kur'ân-ı Kerim'i maharetle okuyan bir insan, Kırâmen Kâtibin melekleri seviyesinde olur. Onu o seviyede beceremeyen, fakat halis bir niyet ile okumaya çalışan, okurken de kem küm edip dili dolaşan ve Kur'ân'ı okumak ona zor geldiği halde okuyan insana da iki sevap vardır."¹⁷⁶

Peygamber Efendimiz bütün bu gerçeklere rağmen Kur'ân öğrenmeye yanaşmayan ve onun sesine kulak vermeyen kimseler için şöyle buyurmuştur: **"İlafızasında Kur'ân'dan hiçbir ezber bulunmayan kişi harap olmuş bir ev gibidir."¹⁷⁷**

¹⁷² Bakara 2/2.

¹⁷³ İsrâ 17/9.

¹⁷⁴ Buhârî, Fezâillu'l-Kur'ân, 21.

¹⁷⁵ Tirmizî, Sevabü'l-Kur'ân, 16.

¹⁷⁶ Buhârî, Tevhid, 52; Müslim, Müsafirün, 244.

¹⁷⁷ Tirmizî, Sevâbu'l-Kur'ân, 18.

Kur'ân'ın Rabbimizden insanlığa hidayet olarak gönderildiği düşünülürse, Kur'ân'dan uzak kalmak, insanın hayatında mutsuzluklara ve olumsuzluklara sebep olacaktır.

Kur'ân'a saygı göstermenin şekli unsurları bulunmakla birlikte asıl saygı onun hayatımıza katacağı anlamdan geçer. Nitekim İstiklal Marşı'nın yazarı Mehmet Akif Ersoy şu mısralarıyla Kur'ân'ın hayatımıza tatbik edilmesi gerektiğini öğütler:

*Lafzı muhkem, yalnız anlaşılan, Kur'ân'ın;
Çünkü kaydında değil hiçbirimiz mânânın;
Ya açar Nazm-ı Celil'in, bakarız yaprağına;
Yahut üfler geçeriz bir ölü'nün toprağına.
İnmemiştir hele Kur'ân, bunu hakkıyla bilin;
Ne mezarlıkta okunmak ne de fal bakmak için!*

ÜNİTE İLE İLGİLİ SORU ve CEVAPLAR:

1. Kur'an Bugün Hakkında Bize Ne Söyler?

Cevap İçin Bakınız:

2. Kur'an'ın Değişmediğini Nereden Biliyoruz?

Cevap İçin Bakınız:

3. Yazının İcadından Önce Allah Tarafından Gönderilmiş Olan Kitap Veya Sahifeler Hakkında Bilgi Verir Misiniz?

Cevap İçin Bakınız:

4. Kur'an'ın Bize Gösterdiği Asıl Gaye Nedir?

Cevap İçin Bakınız:

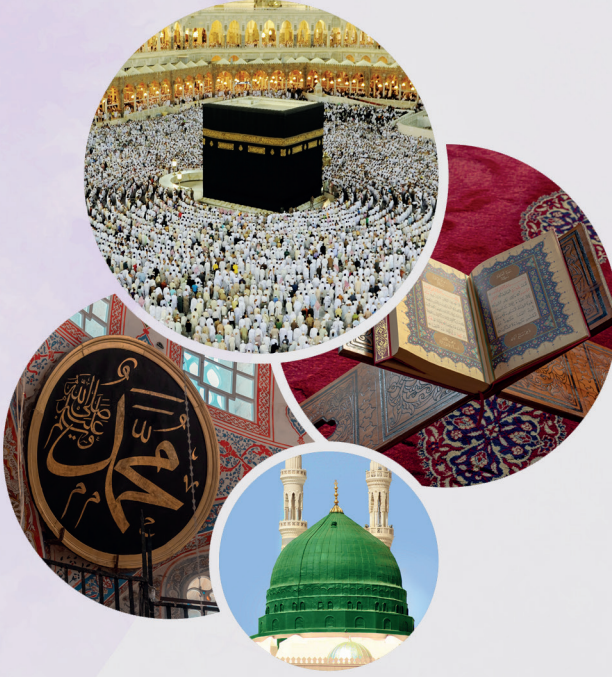
”

**“Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak
peygamberler gönderdik ki, peygamberlerden
sonra insanların Allah’a karşı bir bahaneleri
olmasın. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve
hikmet sahibidir.”**

”

(Nisâ 4/165)

ÜNİTE 6: HAK MÜCADELESİNİN ÖNCÜLERİ: PEYGAMBERLER

İÇİNDEKİLER

Peygamberlere İmanın Anlamı

104

Peygamberlerin Sıfatları

108

Peygamberler Zinciri ve Son Peygamber

112

Hz. Muhammed'in Rehberliği: Sünnet

116

Peygamberlere İmanın Anlamı

Din, Allah Teâlâ tarafından konulan ve peygamberler aracılığıyla insanlara bildirilen ilahî kanundur. Bu bağlamda din, kaynağı açısından Allah'a, tebliğ edilmesi yönünden peygamberlere, yaşanması bakımından da akıl sahibi insanlara nispet edilir. Dolayısıyla peygamberler, dinin kaynağı ile muhatapları arasında bir köprü görevi icra etmeleri bakımından oldukça önemli bir konumda bulunur. Bu önemli konumu sebebiyle bazen dinlerin kendisini tebliğ eden peygamberin adıyla da anıldığı bilinmektedir.

Peygamberlere iman, inanç esaslarından biri olup Kur'ân'da âyetlerle sabit olduğu için inkâr edilemez bir esastır. Bir insanın Müslüman sayılması için kelime-i şehâdete inanması gerekir. Şehâdet kelimesinde önce Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, akabinde Hz. Muhammed'in (sas) Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna inanmanın gerekliliği vurgulanır. Bu söz kalbiyle tasdik edip, diliyle söyleyen kişi Müslüman kabul edilir. Aynı şekilde diğer peygamberlerin de kabul edilmesi gerekir. Çünkü dinin bütün esasları peygamberler aracılığıyla öğrenilir. Bu da bize peygamberlerin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Peygamberlere iman etmek demek, peygamberlikle görevlendirilen kişilerin varlığına inanmak demektir. Cenâb-ı Hakk peygamberlik görevini insanlar içerisinde seçtiği kimselere verir. Bu sebeple peygamberlik çalışarak kazanılan bir görev değildir. Yani kişinin kendi çaba ve isteğiyle elde edilmez. Peygamberler Allah'ın mesajını insanlara ilettiği gibi sözleri ve filleri ile de vahyin uygulanmasını sağlarlar. Yüce Allah bütün peygamberlere inanılmasını ve aralarında ayırım yapılmamasını şu sözlerle emreder:

"Deyin ki: Biz Allah'a, bize indirilene (Kur'ân'a), İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve Yakupoğullarına indirilene, Mûsâ ve İsa'ya verilen (Tevrat ve İncil) ile bütün diğer peygamberlere Rablerinden verilene iman ettik. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz ve biz ona teslim olmuş kimseleriz."¹⁷⁸

Allah'a ve peygamberlerine inanmayan, Allah'a inandığı halde peygamberlerine inanmayan veya aralarında ayırım yapan kimselerin küfre girdiği ve onları büyük bir azabın beklediği şu şekilde belirtilmiştir:

178 Bakara 2/136.

“Şüphesiz, Allah’ı ve peygamberlerini inkâr edenler, Allah’a inanıp peygamberlerine inanmayarak ayrım yapmak isteyenler, ‘(Peygamberlerin) kimine inanırız, kimini inkâr ederiz’ diyenler ve böylece bu ikisinin (imanla küfrün) arasında bir yol tutmak isteyenler var ya; işte onlar gerçekten kâfirlerdir. Biz de kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır.”¹⁷⁹

Türkçede yaygın olarak kullanılan Peygamber, Farsça bir kelime olup “Allah’ın mesajını taşıyan kimse” anlamına gelir. Kur’ân’da peygamber kavramı için bazı âyetlerde **resûl**, bazı âyetlerde **nebi** kelimesi zikredilir. İslâm âlimlerine göre iki kavram arasında ince bir farklılık vardır.

Resûl

Yeni bir kitap ve şariat gönderilen peygamber, **nebi** ise kendisinden önceki bir peygamberin kitabını ve şariatını tebliğ ile görevlendirilen kimsedir.

Tarihin eski zamanlarından beri peygamberlik müessesini inkâr eden fikir akımları ortaya çıkmıştır. Bunlardan bir kısmı nübüvveti tamamen inkâr ederken bir kısmı ise Hz. Muhammed’in (sas) peygamberliğini reddetmiştir. İslâm tarihinde nübüvvetle alakalı sorunlar, Hz. Peygamber Efendimizin vefatından sonra ortaya çıkan yalancı peygamberlerle başlamıştır. Örneğin Hz. Ebû Bekir döneminde Müseylimetü’l-Kezzâb isimli bir kişi, Kur’ân âyetlerini taklit etmeye çalışarak peygamberlik iddiasında bulunmuştur. Hicri ikinci asırda ise bazı inanç grupları nübüvvet müessesini akla ve hikmete aykırı bularak reddetmişlerdir. Çünkü onlara göre peygamberlik akla uygun öğretileri bildiriyorsa akıl zaten iyi ve kötüyü ayırt etmede yeterlidir. Bu durumda peygambere ihtiyaç yoktur. Şayet peygamberler akla uygun olmayan hususları bildiriyorsa, o zaman da akla aykırı olan hususları tebliğ eden kimseye tabi olunmaz. Yahudi ve Hristiyanlar da Hz. Musa ve Hz. İsa gibi önceki peygamberleri kabul ederken Hz. Muhammed’in bütün insanlığa gönderilen bir peygamber olduğunu reddetmiştir.

179 Nisâ 4/150-151.

Günümüzde ise peygamberlerin varlığına dair eleştiriler daha çok deizm adı altında dile getirilir. Batıda 18. ve 19. yüzyılda gelişen modern bilim anlayışı matematiksel bir temele oturmaktadır. Her konuda matematiksel ilişkinin aranması, beraberinde sebep-sonuç ilişkisini gündeme getirmiştir. Evrendeki her şeyin katı bir sebep-sonuç ilişkisine dayandırıldığı bu mekanik sisteme göre kâinat başta Allah tarafından yaratılmıştır. Tanrı evrene kütle çekim ve elektromanyetik gibi temel bazı kuvvet ve kanunları yerleştirdikten sonra evreni kendi işleyişine bırakmıştır. Artık herhangi bir ilahi müdahaleye gerek kalmadan her şey kendi düzeni içerisinde hareket eder. Deizm olarak adlandırılan fikir akımı, tek tanrının varlığını kabul eder ancak evrene müdahalesini reddeder. Bu kimseler dinin ve vahyin değil sadece aklın ispatladığı tanrıya inanır. Oysa peygamberler ve kutsal kitaplar Allah'ın âleme müdahale ettiğinin en önemli göstergesidir. Şu hâlde ilk olarak insanların peygamberlere neden ihtiyacı olduğunun kanıtlanması gerekir.

ARAŞTIRALIM...BULALIM...

Peygamberlere neden ihtiyaç duyarız?

Peygamberlerin gönderilmesi hem insan fıtratı hem de toplumsal açıdan bir ihtiyaçtır. İnsanoğlu akıl ve irade kabiliyetiyle diğer canlılardan ayrılan bir varlıktır. Diğer taraftan insan aklıyla güzeli ve çirkini bilebilse de bazen psikolojik sebeplerle tabiatında barındırdığı saflıktan uzaklaşır, duygularının etkisinde kalır. Bu sebeple Kur'ân insanın bazı zaaflarından ve zayıf yönlerinden bahseder. İnsanın hırslı ve sabırsız olduğunu, kendisine kötülük dokunduğu zaman sızlandığını, bir hayır dokunduğu zaman ise cimrilik ettiğini belirterek insanın bu yönüne işaret eder.¹⁸⁰

İnsan bazen durgun bazen coşkun, bazen inişli bazen çıkışlı psikolojisi içerisinde bir desteğe ve motive edilmeye ihtiyaç duyar. Nereden geldiğini, nereye gideceğini, bu dünyaya niye gönderildiğini idrak edemez. Yaratıcısını bilse de O'na hakkıyla nasıl ibadet edileceğini hesap edemez. Tam bu noktada peygamberler insanın yardımına yetişir. Onlar insanların Rabbine karşı nasıl kulluk edileceğini öğretir. Allah'ın rızasını kazanmak için neler yapılacağını göstermek suretiyle insanlara rehberlik ederler, ahlakî vasıflarıyla da insanlara rol model olurlar. İnsanlara iki dünyada mutlu olma yollarını öğretirler. Şayet Rabbinin peygamberler aracılığıyla sunduğu desteği olmasaydı kuşkusuz insan bu dünyada şaşkınlık ve çaresizlik içerisinde kalırdı.

Diğer taraftan peygamberliğe ihtiyaç duyulmasının bir diğer sebebi de toplumsal zorunluluktur. Toplumda yaşayan insanlar bazen dinî bazen de dünyevî konularda fikir ayrılığına düşerler. Her kesime hitap eden bir liderin yönlendirmesine ihtiyaç duyarlar. Nitekim Kur'ân

180 Meâric 70/19-21.

insanların başlangıçta tek bir ümmet olduklarını sonra dinî ve dünyevî konularda fikir ayrılığına düştüklerini, peygamber ve kutsal kitaplarla bu fikir ayrılıklarının giderildiğini bildirir.¹⁸¹

Peygamberler insanların ihtilaf ettiği noktalarda çözümler sunar, bunun yanında toplumlara bir arada yaşama sanatını öğretirler. Örneğin Hz. Muhammed (sas) döneminde insanlar kan davaları sebebiyle birbirleriyle sürekli çatışma halindeydi. Bir gün Hacerü'l-esved'in Kâbe'ye tekrar konulacağı sırada bu taşın kim tarafından tutulup yerleştirileceği tartışma konusu olmuş, kabile temsilcileri savaş başlatma hazırlığına girmişlerdi. O esnada gelen Hz. Muhammed (sas) taşı bir örtünün içerisine yerleştirmiş, hepsine bir ucundan tutturarak akılcı bir çözümle aralarını bulmuştur. İşte bu noktada peygamberler farklı zekâ ve kültür düzeyine sahip her türden insanlara hitap edebilir. Onlara iki dünyada mutluluğun kurallarını öğretirler. Çünkü peygamberler **beşîr-mübeşşir** ve **nezîr-münzîr** özelliğiyle insanların aralarında ihtilaf ettiği hususları aydınlığa kavuşturur.¹⁸² Bu bağlamda Allah Teâlâ kendisine itaat eden müminleri peygamberler aracılığıyla müjdeleyen, isyan edip emrine karşı çıkanları ise yine onlar vasıtasıyla uyarır. Peygamberler hem müjdeleyici hem de uyarıcıdır. Bu ihtiyaçtan dolayı Rabbimiz kendilerine peygamber gelmemiş hiçbir topluluğun olmadığını, bir topluluğa peygamber göndermedikçe azap etmeyeceğini bildirmiştir.¹⁸³

Beşîr

Hız. Peygamber için kullanılan isim veya sıfatlardan biri olan "Beşîr" kavramı 'müjdelemek yani iyi bir haber vermek, sevindirici bir sonucu bildirmek' mânasına gelmektedir.

Nezîr

İlâhî emirlere uymayanları kötü bir sonucun beklediğini haber verip onları uyarmak manasına gelmektedir.

Diğer taraftan peygamberlik, insanların Allah'a herhangi bir mazeretinin kalmaması açısından da bir ihtiyaçtır. **"Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdik ki, peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir"**¹⁸⁴ âyetinde buyrulduğu gibi peygamberler gönderilmeseydi insanların Rabbine karşı bir bahanesi olurdu. Ancak bugün hiç kimse "bize peygamber gönderilmediği için doğru yolu görme imkânımız olmadı" şeklinde bir mazeret ileri süremez.

¹⁸¹ Bakara 2/213.

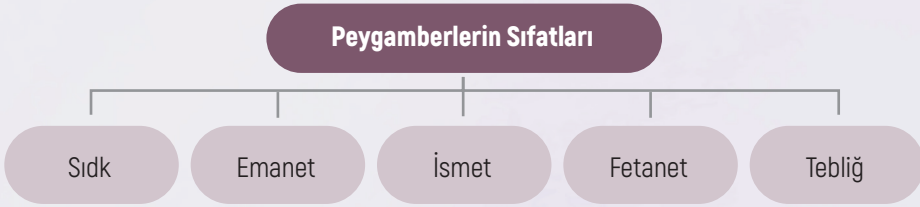
¹⁸² Bakara 2/213; Fâtır 35/25.

¹⁸³ İsrâ 17/15.

¹⁸⁴ Nisâ 4/165.

Ayrıca peygamberler göndermek Allah'ın rahmet, irade, kelâm ve bî'set (Peygamber gönderen) sıfatlarının bir tecellisidir. "Rabbimizin kelam sıfatı vardır. bunun bir tezahürü olarak emrederek, yasaklayarak yahut haber vererek kullarıyla bir nevi konuşmuş olur." Peygamber göndermesi Rabbimizin hikmeti gereği evreni başıboş bırakmadığını gösterir. Çünkü Allah Teâlâ her an eylemde bulunan bir varlık olduğunu Kur'ân'da açıkça bildirir.¹⁸⁵

Peygamberlerin Sıfatları

Zorunlu Sıfatlar

Allah Teâlâ'nın insanlar içerisinde seçip peygamberlikle görevlendirdiği kişilerde sahip olması gereken bazı zorunlu sıfatlar vardır. Bu sıfatlar şunlardır:

Sıdk (Doğru Sözlü Olma)

Peygamberlerin doğru sözlü olmaları demektir. Sıdk sıfatının zıddı ise yalancılıktır. Peygamberler Allah'tan aldıkları vahyi insanlara tebliğ ettikleri için asla yalan söylemezler. Şayet peygamberler görevini yerine getirirken yalan söyleyecek olsalardı insanların peygamberlere olan güven duygusu sarsılırdı. Çünkü bir defa yalan söyleyenin başka zamanlarda da yalan söyleyebileceği ihtimal dâhilindedir. Bütün peygamberler tebliğ göreviyle yükümlü oldukları için asla yalan söylemezler.

Hz. Muhammed (sas) peygamberliğini duyurmaya başladığı andan itibaren bazı müşrikler kendisinin cinlendiğini veya mecnun olduğunu, bu sebeple tuhaf şeyler söylemeye başladığını düşünmüşler, ancak hiçbir zaman onu yalancılıkla suçlamamışlardır. Çünkü hayatları boyunca Hz. Muhammed'in (sas) yalan söylediğine şahitlik etmemişlerdir.

¹⁸⁵ Rahmân 55/29.

Emanet (Güvenilir Olma)

Emanet dilimizde güvenilir olmak demektir. Bu sıfat kendi sorumluluğuna verilen maddi veya manevi bir değeri koruyup saklamak, bir görev ya da yetkiyi gerektiği gibi yerine getirmek ve zamanı geldiğinde sahibine iade etmek, yaptığı işin hesabını verebilmek gibi anlamları kapsar. Peygamberler aynı zamanda güvenilir insanlardır. Kur'ân'da emaneti sahibine vermenin Müslümanın bir özelliği olduğu belirtilir.¹⁸⁶ Hz. Muhammed (sas) de emanete hıyanet etmenin münafıklığın alametlerinden biri olduğunu söylemiştir.

Hz. Muhammed (sas) gençliğinde Mekke'de güvenilirliği sebebiyle **Muhammedü'l-emin** lakabıyla adlandırılmıştır. Onun peygamberlik öncesi öne çıkan en önemli vasfı budur. Peygamberlik görevi sırasında da hem inananlar hem de diğer inanç grupları içerisinde dürüstlük ve güvenilirlik özelliğiyle anılmaya devam etmiştir.

İsmet (Günah İşlemekten Korunma)

Peygamberlerin günah işlemekten korundukları manasına gelir. Onlar insanlara örnek olduklarından dolayı Allah'ın emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınmakla mesuldürler. Bununla birlikte nadiren de olsa sosyal hayatlarında zelle denilen bazı küçük yanlışlar yapmaları mümkündür. Ancak Allah'ın uyarısının ardından yaptığı hatanın farkına varır ve hemen hatalarından dönerler.

Fetânet (Zeki Olma)

Fetânet "üstün zekâ gücüne sahip olmak" demektir. Peygamberler her sosyal seviyeden insanlara hitap ettikleri için akıl yönünden zekidir. Aldığı kararlar ve insanların problemlerine karşı çözüm yöntemleriyle toplumun önünde giderler. Peygamberler Allah'tan aldıkları vahyi insanlara bildirirken çok çeşitli problemle karşılaşmışlardır. Ancak onlar sahip oldukları zekâ ve liderliğiyle bu tür zorlukların üstesinden gelmeyi başarmışlardır.

Tebliğ

Peygamberler kendi döneminde Allah'tan aldıkları vahyi eksiksiz şekilde sorumlu olduğu topluluğa ulaştırırlar. Tebliğin zıddı gizlemektir. Peygamberler Allah'tan aldıkları vahyi insanlara bildirmedikleri taktirde elçilik görevini tam anlamıyla yerine getirmemiş olurlar.¹⁸⁷

¹⁸⁶ Nisâ 4/58.

¹⁸⁷ Mâide 5/67.

Kur'ân'da ismi geçen peygamberler kavmi tarafından yalanlanınca kendilerinin yalancı olmadıklarını, ancak âlemlerin Rabbinden gelen vahyi tebliğ eden güvenilir nasihatçiler olduklarını söylemişlerdir.¹⁸⁸ Diğer taraftan peygamberler insanlara ilahî emirleri tebliğ ettikten sonra kimseyi zorlamaz, insanları iyi ve kötüyü seçme konusunda serbest bırakırlar.

Mümkün Sıfatlar

Peygamberler mucize gösteren ve Allah'tan vahiy alan kimseler olmakla birlikte uluhiyyet vasıfları taşımazlar. Zorunlu sıfatları dışında insan olmanın bir gereği olarak bazı davranışlar Peygamberler hakkında mümkündür. Çünkü onlar da vahiy alma dışında diğer insanlar gibidir. Peygamberler aile içerisinde bir baba, eş, ordunun başında bir komutandır, arkadaş ve komşudur. Bu anlamda diğer insanların yaşadığı sorunları yaşayabilir, çeşitli musibetlere maruz kalabilirler. Üzülür ve gözyaşı dökerler, kırılır ve öfkelenebilirler. Hastalanabilir ve her insan gibi sonunda ölürlər. Hatta Allah bildirmedikçe geleceği bilemezler. Nitekim Hz. Nuh'un kavmi kendisine **“Biz seni sadece bizim gibi bir insan olarak görüyoruz. Bizden, basit görüşle hareket eden alt tabakamızdan başkasının sana uyduğunu görmüyoruz. Ve sizin bize karşı bir üstünlüğünüzü de görmüyoruz”** şeklinde itiraz edince Hz. Nuh onlara **“Size ben, 'Allah'ın hazineleri yanımdadır', demiyorum; gaybı da bilmem. 'Ben bir meleğim' de demiyorum. Sizin hor gördüğünüz kimseler için, 'Allah, onlara asla hiçbir hayır vermez' de diyemem. Allah, onların içlerindeki daha iyi bilir. Böyle bir şey söylersem, o zaman ben gerçekten zalimlerden olurum”**¹⁸⁹ şeklinde cevap vermiş ve geleceği bilemeyeceğini açıkça dile getirmiştir.

Bu özellikler onlar için kusur değil, insanlarla iletişim kurabilmeleri ve rehber olmaları açısından daha uygundur. Bu sebeple Allah Teâlâ insanlara rehberlik edecek peygamberi meleklerden değil, insanlar içerisinden seçmiştir. Kur'ân'ın bildirdiğine göre müşrikler peygamberlerin insanlar tarafından seçilmesine dair şu şekilde itiraz etmişlerdir: **“Şöyle dediler: 'Bu ne biçim peygamber ki yemek yer, sokaklarda gezer? Ona, beraberinde bulunup uyaran bir melek indirilseydi ya! Yahut kendisine bir hazine verilseydi veya besleneceği bir bahçe olsaydı ya! Bu zalimler, inananlara: 'Siz sadece büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz.'”**¹⁹⁰ Oysa peygamberlerin insanların arasından seçilmesi dinî emir ve yasakların anlaşılmasında kolaylık sağlar. Peygamberler aile hayatıyla, davranışlarıyla, ticarî ilişkileriyle yani hayatın her alanında insanlar için canlı örnek olmuşlardır. Bu sebeple diğer insanların yaşadığı acıları çekmişler, zorluklara karşı sabır göstermişlerdir. Örneğin Hz. Eyyüp (a.s.) pek çok insanın başına gelebilecek hastalıklara yakalanmış, malını, ardından sağlığını kaybetmiştir.

188 Arâf 7/59-68.

189 Hüd 11/27, 31.

190 Furkân 25/7-8.

Hız. Zekerıyya kavmı tarafından bir ağaç kovuğunda hunharca katledilmiştir. Dolayısıyla bu kutlu insanları diğer insanlardan farklı kılan onların vahye muhatap olmalarıdır. Herkes gibi insani özelliklere sahip olmak ve dünya hayatının sıkıntılarıyla yüzleşmek bakımından diğer insanlardan farklı değildir. Bu sebeple hiç kimse peygamberleri insanlıktan çıkarıp onların olağanüstü güçlere sahip tanrısal varlıklar olduğunu iddia edemez. Veya kendisinin peygamber olmadığı için dini emirleri yerine getiremeyeceğini düşünemez.

Hız. Muhammed (sas) hayattayken çocuklarını toprağı gömmüş, üzüntüsünden gözyaşı dökmüştür. İslamiyet'in ilk zamanlarında ashabıyla birlikte zorluklar çekmiş, onlarla birlikte aç gezdiiği günler olmuştur. Rabbimiz hicret esnasında Hız. Muhammed (sas) ve Hız. Ebû Bekir'i Mekke'den alıp Medine'ye bir anda bırakmamış, ikisi çöllerde günlerce yolculuk yaparak zorluk yaşamışlardır.

O halde Kur'ân'a göre;

- ✓ Peygamberlik Allah tarafından verilir.¹⁹¹
- ✓ Peygamberler de birer insandır.¹⁹²
- ✓ Her peygamber kendi kavminin diliyle gönderilmiştir.¹⁹³
- ✓ Peygamberler de sorumlu ve mükelleftirler.¹⁹⁴
- ✓ Her topluluğı peygamber gönderilmiştir.¹⁹⁵
- ✓ Sorumlu olmak için peygamberler şarttır.¹⁹⁶

Peygamberler Zinciri ve Son Peygamber

Bütün peygamberler insanları tek bir Allah'a inanmaya çağırılmışlardır. Bu uğurda canı pahasına mücadele eden bu kutlu insanlar hak, adalet ve özgürlük mücadelesinin öncüleri olmuş, bütün tehdit ve engellemelere rağmen davalarını yaymaya devam etmişlerdir.

¹⁹¹ Bakara 2/285.

¹⁹² Cuma 62/4.

¹⁹³ Kehf 18/110.

¹⁹⁴ Enbiya 21/8.

¹⁹⁵ A'râf 7/6.

¹⁹⁶ Yunus 10/47.

OKUMA PARÇASI

”

Hız. Muhammed (sas) etrafındaki insanlara tebliğ görevine başlayınca, Mekkeli müşrikler buna şiddetle karşı çıkıp onu bu davasından vazgeçirmek için her türlü işkenceyi yapıyorlardı. Sonunda Mekkeli Müşrikler, Efendimizin amcası Ebû Talib'le konuşmaya karar verdiler. Ondan yeğenine bu davetten vazgeçmesi için baskı yapmasını ve onu bu davada yalnız bırakmasını istediler. Çünkü Hız. Muhammed (sas) şimdiye kadar müşriklerin tapmış oldukları putları bırakıp tek bir Allah'a inanmalarını istiyordu. Ebû Talib de çaresiz kalarak durumu Peygamber Efendimize anlattı. Bu istek üzerine Hız. Peygamberimiz tarihe geçecek şu cümleleri söylemiştir: **“Bir elime güneşi bir elime ayı verseniz yine de bu davadan vazgeçmem. Ya Allah bu dini hâkim kılar ya da ben bu yolda yok olur giderim.”** diyerek Allah'ın kendisine emanet ettiği peygamberlik görevinden asla geri adım atmayacağını bildirmiştir. Hız. Muhammed (sas) bu dava uğruna sekiz yaşından beri yanında kaldığı amcasının himayesinden bile vazgeçmeyi göze almış, Rabbine sığınmıştır. Onun bu kararlılığından etkilenen amcası Ebû Talib de **“Yeğenim, git ve istediğini söyle. Vallahi, hiçbir şey karşılığında seni onlara asla teslim etmeyeceğim”** diyerek bu davada peygamberimizle beraber olacağını söylemiştir.

”

Kur'ân'da peygamberlerin tebliğ esnasında pek çok zorluklara göğüs gerdiği, hatta Hız. Nuh örneğinde olduğu gibi bazen ailesinden en yakınlarının bile kendisine karşı çıktıkları anlatılır ve 25 peygamberin ismi zikredilir. Peygamberlerin bazıları hakkında ayrıntılı bilgiler verilirken bazılarının ise hayatlarına kısaca değinilir.

Kur'ân'da ismi zikredilen 25 peygamber şunlardır

Âdem	İdris	Nûh	Hûd	Sâlih
Lût	İbrahim	İsmail	İshak	Yakup
Yusuf	Şuayb	Hârûn	Musa	Dâvûd
Süleyman	Eyyûb	Zülkifl	Yunus	İlyâs
Elyesa	Zekeriyyâ	Yahya	İsa	Hız. Muhammed (sas)

* Bu isimlerin dışında Kur'ân'da adı geçen salih kimseler olan Üzeyir, Lokman ve Zülkarneyn'in peygamber olup olmadığı ihtilâfıdır.

Hak davasının öncüleri olan bu isimler nübüvvet silsilesinin birer halkasıdır. Bu halka Hz. Peygamber Efendimizle tamamlanmıştır. Hz. Muhammed (sas) ile birlikte peygamberlik müessesesinin sona ermesi **hatm-i nübüvvet** kavramı ile ifade edilir. Âyet-i kerimde şöyle zikredilir: **“Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Resûlü ve nebîlerin sonuncusudur. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.”**¹⁹⁷

Hz. Peygamber Efendimiz de **“Benimle benden önceki diğer peygamberlerin durumu mükemmel ve güzel bir ev yapan fakat sadece köşelerinin birinde bir tuğlalık yeri boş bırakan bir adama benzer. Halk, evi hayran hayran dolaşmaya başlar ve o eksikliği görüp ‘Bu boşluğa bir tuğla konulmayacak mı?’ der. İşte ben bu tuğlayım, ben peygamberlerin sonuncusuyum”**¹⁹⁸ sözüyle kendisiyle birlikte peygamberlik müessesinin kemâle geldiğini haber vermiştir. Dolayısıyla artık kendisinden sonra bir peygamber gelmeyecektir.

Kur’ân’da peygamberler arasında ayırım yapılmadan hepsine inanılması gerektiği belirtilir. Çünkü peygamberlerin hepsi tevhid ilkesini yerleştirmek için mücadele eden, her türlü zorluklara rağmen davalarını yaymaya çalışan kimselerdir. Ancak Kur’ân’da peygamberlerin derecelerinin birbirinden farklı olduğu, bazı peygamberlere diğerlerine verilmeyen vasıflar verildiği bildirilir.¹⁹⁹

Ulû'l-azm nedir? Kimler için kullanılır?

İslâm âlimleri Kur’ân’da en çok ismi zikredilen ve hayatlarından örnek verilen beş peygambere görev ve sorumluluklar karşısında azim ve sebat sahibi anlamında **ulû'l-azm** ismini vermişlerdir. Bunlar Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed olmak üzere beş peygamberdir.

Hiz. Nuh 950 sene kavminin gerçekleri görmesi için mücadele etmiş, tevhid ilkesini insanlara anlatmıştır. Nuh tufanında kendisine inanan çok az insanla kurtuluşa ermiş, inananlar helak olmuştur. Hz. İbrahim babası ve kavminin reddettiği bir isimdir. Nemrut tarafından ateşe atılmış, ateş onu yakmamıştır. Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed semavi dinlerin temsilcileri, kutsal kitap sahipleridir. Hz. Musa küçük yaşlardan itibaren Firavun'un sarayında yetişmiş, İsrailoğullarını Firavun'un zulmünden kurtarmış, pek çok mucize göstermesine rağmen kendisine çok az insan inanmıştır. Hz. İsa ise babasız dünyaya gelmiş ve genç yaşta peygamber olmuştur. Hz. Muhammed (sas) kötülüklerin hâkim olduğu bir zaman diliminde putlara

¹⁹⁷ Ahzâb 33/40.

¹⁹⁸ Buhârî, Menâkıb, 18.

¹⁹⁹ İsrâ 17/55.

tapan bir toplumun doğru yolu bulması için her türlü mücadeleyi vermiş, hem insanlara hem de cinlere peygamber olarak gönderilmiştir. Ayrıca ulû'l-azm kavramı Kur'ân-ı Kerîm'de “(Ey Muhammed!) **0 hâlde, yüksek azim sahibi (ulû'l-azm) peygamberlerin sabretmesi gibi sabret**”²⁰⁰ âyetinde buyrulduğu gibi Peygamberimiz için ayrıca kullanılmıştır. İsmi zikredilen bu peygamberler işkence, alay edilme gibi kötülüklerle karşılaştığı zaman sabır, metanet ve kararlılıkla başlarına gelenlere karşı güçlü durmuşlardır. Büyük topluluklarla mücadele etmek, sabırlı olmak bu peygamberlerin ortak özelliğidir.

Mucize

Aciz bırakmak anlamındaki “ac” den türeyen mucize, başkalarını benzerini yapmaktan alıkoyan şey demektir. Günlük dilde kullandığımız hârikulâde kelimesi de mucize ile eş anlamlıdır. Terim olarak ise “Allah'ın peygamber olarak gönderdiği kimselerin peygamberliğini doğrulamak ve desteklemek için diğer insanların benzerini getirmekten aciz kaldıkları olağanüstü olaylardır.” Olağanüstü sözü ile kastedilen Allah'ın tabiata yerleştirdiği kanunları geçici bir süre durdurmak demektir. Bu sebeple mucizeler pozitif bilimlerle açıklanamaz. Mucizenin tanımında dikkatimizi çeken bazı özellikler vardır. Buna göre mucizeler gerçekte Allah'ın fiilleridir. Peygamberlerin eliyle gerçekleşir. Dolayısıyla mucizeler sadece peygamberlere mahsustur. Mucizeler peygamberlik iddiası ile birlikte gerçekleşen olağanüstü olaylardır. Peygamberlerin isteğine uygun olarak gerçekleşir ve tekrarı olmaz.

Mucize peygamberlerin peygamberliğini ispatlayan en önemli delil olarak kabul edilir. Bu anlamda her peygamberin mucizeye ihtiyacı vardır. Çünkü Rabbimiz elçilerini peygamberlik gibi zor bir görevi yerine getirirken onlara, mucizelerle destek olmuştur. Allah Teâlâ peygamber olan kişiyi dönemine ve toplumun yapısına uygun mucizelerle destekler. Örneğin Hz. Musa zamanında sihir yaygın olduğu için Hz. Musa'nın mucizesi sihir yönünde, Hz. İsa zamanında ise tıp ilerlediği için onun mucizesi de ölüleri diriltmek ve hastalıkları iyileştirmek yönünde gerçekleşmiştir. Hz. Muhammed'in (sas) en büyük mucizesi ise Kur'ân'dır. Diğer peygamberlerin mucizeleri kendi dönemlerinde ortaya çıktığı için sadece o dönemde yaşayan insanlar tarafından görülüp hissedilmiştir. Kur'ân'ın mucizeliği ise kıyamete kadar sürecek olup bütün dönemleri kapsar. Mucizelerin bazıları duyu organlarına hitap eden **hissî mucize** iken bazıları insanın aklına hitap eden **aklî mucizedir**. Örneğin Kur'ân muhteva ve üslubuyla akıllara hitap ettiği için aklî bir mucizedir. Bazı mucizeler ise geleceğe dair haberler içerir.

200 Ahkâf 46/35.

Kur'ân'da bahsi geçen bazı mucize örnekleri nelerdir?

- ✓ Hz. Nuh'a inanmayanlar tufanda helak olmuş²⁰¹
- ✓ Nemrud'un ateşi Hz. İbrahim'i yakmamış²⁰²
- ✓ Hz. Musa'nın yere attığı asa yılanı dönüşerek sihirbazların atasını ve so-palarını yutmuş, denize asasıyla vurduğunda deniz ikiye ayrılmış, Firavun ve ordusunun geçeceği sırada da tekrar kapanarak onların tamamı de-nizde boğulmuş²⁰³
- ✓ Hz. İsa, havarilerin isteği üzerine gökten bir sofrayı indirmiş,²⁰⁴ Allah'ın mü-saadesiyle çamurdan bir kuş yapıp ona üflediğinde kuşu canlandırmış, kör ve cüzzam hastalarını iyileştirmiş²⁰⁵
- ✓ Hz. Yakup oğlu Yusuf'u kaybettiğinde üzüntüsünden yıllarca ağlamış ve görme yeteneğini kaybetmiş, Hz. Yusuf kardeşlerini bulunca gömleğini babasına göndermiş, babası da bu gömleği gözüne sürdüğünde şifa bul-muş ve gözleri açılmış²⁰⁶
- ✓ Hz. Süleyman da askerleriyle yolculuk yaparken karıncaların kendi arala-rındaki konuşmalarını işitip anlamış²⁰⁷
- ✓ Hz. Peygamber Efendimiz bir gece Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya gitmiş, oradan da miraca yükselmiş²⁰⁸

İrhâs: Peygamberlerin göstermiş olduğu mucizeler dışında peygamber olmayanlardan da olağanüstü olaylar meydana gelebilmektedir. Örneğin Peygamber olacak kişiler Allah'ın izni-y-le henüz peygamber olmadan da olağanüstü olaylar gösterebilir. Buna irhâs denilir. Mesela irhâsin en meşhur örneği Hz. İsa'nın beşikte iken konuşmasıdır. İrhâs bir nevi o kişinin ileride peygamber olacağını müjdeler.

Keramet: Bazen de Allah'ın rızasını kazanmak için gayret gösteren Allah dostu ve mümin kullarda olağanüstü olaylar gerçekleşir. Buna keramet denir. Peygamberler mucizeleriyle meydan okurken veliler ise kerametle meydan okumaz.

İstidrâc: Bazen de Allah kâfir kimselerin küfrünü artırmak için onların İnkârcıların tadrîcî olarak felâkete yaklaştırılırken geçici bazı başarılar kazanması anlamına gelen olağanüstü olayları ifade eden bir kavramdır. müsaade eder. Bu da istidrâc olarak isimlendirilir.

201 Furkân 25/37.

202 Enbiyâ 21/67-69.

203 A'râf 7/106-107; Tâ-Hâ 20/65-70; Şuarâ 26/61-66.

204 Mâide 5/110.

205 Âl-i İmrân 3/48-49; Mâide 5/110.

206 Yusuf 12/92-96.

207 Neml 27/18-19.

208 İsrâ 17/1.

H. Muhammed'in Rehberliği: Sünnet

Sözlükte "izlenen yol, yöntem, örnek alınan uygulama, örf ve gelenek" gibi anlamlara gelen sünnet, H. Muhammed'in (sas) Kur'an'ı açıklayan söz, fiil ve onaylarının ortak ismidir. Dolayısıyla sünnet H. Muhammed'in (sas) sözleri, eylemleri ve onaylayıcı tavırları olmak üzere üç kısma ayrılır. Sünnetin sözle ifade edilmiş şekline de **hadis** denilir. Cenâb-ı Hakk tarafından bütün insanlığa elçi olarak gönderilen H. Peygamber Efendimiz (sas) yirmi üç yıl devam eden peygamberliği boyunca Kur'an'ı söz ve davranışlarıyla açıklayıp uygulamıştır. Bu sebeple sünnet Kur'an'dan sonra dinin ikinci temel kaynağı kabul edilir. Nitekim Rabbimiz bizlere H. Peygamber'e Kur'an'ı açıklama görevi verildiğini şu âyetle bildirmektedir: **"Sana gönderileni insanlara açıklayasın diye Kur'an'ı indirdik."**²⁰⁹ H. Peygamber Efendimiz bazen Kur'an'daki bir hükmü teyit ederken, bazen kapalı bir hükmü açıklamış, bazen de hükmü bulunmayan meseleler hakkında hüküm getirmiştir. Örneğin beş vakit namazın nasıl kılınacağı, abdestin nasıl alınacağı, haccın nasıl yerine getirileceğı gibi özellikle belli şekle sahip olan ibadetleri peygamber aracılığı ile öğreniriz. Bu konuda Rabbimiz şöyle buyurur: **"(O peygamberleri) apaçık belgeler ve kitaplarla gönderdik. İnsanlara, kendilerine indirenin açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik."**²¹⁰ Dolayısıyla H. Muhammed'in (s.a.v.) sünneti olmadan Kur'an'ı anlamak ve uygulamak mümkün değildir.

Rabbimiz **"Resulullah sizin için en güzel örnektir..."**²¹¹ buyurarak peygamber olmanızın dinin anlaşılamayacağını belirtmiştir. Bu sebeple H. Muhammed'e uymak zorunludur. Ona uymak ise onun sünnetine bağlılık göstermekle mümkündür. Kur'an'daki pek çok âyet de H. Muhammed'e (sas) tabi olmayı, onun yasakladığı şeylerden sakınılmasını şu şekilde emreder:

"Peygamber size ne vermişse onu alın ve size neyi yasaklamışsa ondan kaçın. Allah'a karşı saygısızlık etmekten sakının."²¹²

"De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."²¹³

H. Muhammed (sas) de sünnetinin önemini şu sözleriyle anlatmıştır.

"Size iki şey bıraktım, tutduğunuz sürece sapmazsınız: Allah'ın kitabı ve peygamberinin sünneti."²¹⁴

"Sünnetimden yüz çeviren benden değildir."²¹⁵

"Bana ancak mümin olan kimse muhabbet eder ve benden de ancak münafık olan kimse nefret eder."²¹⁶

209 Nahl 16/44.

210 Nahl 16/44.

211 Ahzâb 33/21.

212 Haşr 59/7.

213 Âl-i İmrân 3/31.

214 Malik, Muvatta, Kader, 3.

215 Buhârî, Nikâh, 1; Müslim, Nikâh, 5.

216 Nesâî, İman, 20.

ÜNİTE İLE İLGİLİ SORU ve CEVAPLAR:

1. Son Peygamberi Nasıl Anlamalıyız?

Cevap İçin Bakınız:

2. Her Topluluğa Peygamber Gönderilmiş Midir Ve Peygamberlerin Sayısı Kaçtır?

Cevap İçin Bakınız:

3. Önceki Semâvî Dinler İslâm Diye Adlandırılabilir Mi?

Cevap İçin Bakınız:

4. Hz. Peygamber'den Sonra Allah'ın Özel Olarak Seçtiği Veya Görevlendirdiği Kişi Ya Da Grup Var Mıdır?

Cevap İçin Bakınız:

5. Mucize Nedir Ve Çeşitleri Nelerdir? Hz. Peygamber'in Ne Tür Mucizeleri Vardır?

Cevap İçin Bakınız:

”

**“Yine onlar, sana indirilene de senden önce
indirilene de iman ederler; âhiret gününe de
kesinlikle inanırlar”**

”

(Bakara 2/4)

ÜNİTE 7: DÜNYADA ŞEKİLLENEN VE DÜNYAYI ŞEKİLLENDİREN HAYAT: ÂHİRET

İÇİNDEKİLER

Hayatın Anlamı: Âhirete İman

Âhiret Bilinci ile Yaşamak

Ölüm ve Ötesi

Ölüm Sonrası Yanlış İnanışlar

121

125

126

133

İman esaslarından biri de âhirete inanmaktır. Âhiret "ilk" anlamındaki "evvel" kelimesinin karşılığı olup **son** anlamına gelir. Mekke'li müşrikler öldükten sonra dirilmeyi inkâr ettikleri için Kur'ân'da âhiret inancına ayrı bir önem verilmiş, 110 yerde âhiret kavramı zikredilmiştir. İlgili âyetlerde insanlara sorumluluk duygusu kazandırılarak dünya ile âhiret hayatının birbirinden uzak olmadığı anlatılır. Âhiretin varlığı duyu organlarımızla veya pozitif bilimle ispatlanabilecek bir husus değildir. Orada gerçekleşecek halleri Hz. Muhammed'in (sas) Allah'tan aldığı ve bizlere bildirdiği vahiy yoluyla öğreniriz. Dolayısıyla âhirete inanmak Allah'a ve peygamberlerine inanmanın bir gereğidir. Onu inkâr etmek ise Allah'ı ve peygamberini inkâr etmek anlamına gelir. Âhirete inanmanın gerekliliği ile ilgili âyetlerden bazıları şu şekildedir:

**"İyilik, yüzlerinizi doğru ve batı tarafına çevirmeniz değildir.
Asıl iyilik Allah'a, âhiret gününe, meleklerle, kitaplara, peygamberlere
iman edenlerindir..."²¹⁷**

**"Yine onlar, sana indirilene de senden önce indirilene de iman ederler;
âhiret gününe de kesinlikle inanırlar."²¹⁸**

Âhiret "dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek hayat" şeklinde tanımlandığı gibi, "İsrâfil'in birinci defa sura üflemesiyle başlayıp, ikinci defa üflemesinden sonra cennetliklerin cennete cehennemliklerin cehenneme girmesine kadar devam edecek olan zaman" şeklinde de tarif edilebilir. Bu tanımlardan âhiretin ölümden sonra gerçekleşecek halleri içerdiğini anlarız. Bu haller kıyamet, sura üfürülmesi, insanların yeniden dirilmesi, herkeşe amel defterlerinin verilmesi, hesap, sırat, cennet ve cehennem gibi aşamaları içine alır.

Kur'ân'da âhiret gününü anlatmak için kullanılan kavramlar:

Yevmü'l-cem: insanların ve diğer canlıların bir araya toplanacağı gün²¹⁹

Yevmü'l-hurûc: diriliş için herkesin kabirlerinden çıkacağı gün²²⁰

Yevmü'l-hasre: kâfirlerin yeniden dünyaya dönmeyi arzu edecekleri gün²²¹

Yevmü'd-dîn: amellere karşılık verileceği gün²²²

²¹⁷ Bakara 2/177.

²¹⁸ Bakara 2/4.

²¹⁹ Tegâbün 64/9.

²²⁰ Kâf 50/42.

²²¹ Meryem 19/39.

²²² Fâtihâ 1/14.

Hayatın Anlamı: Âhirete İman

İnsan düşünmeye başladığı andan itibaren “ben nereden geldim ve nereye gidiyorum” sorusunu sorar ve cevabını bulmaya çalışır. Bu sebeple ölüm duygusu, pek çok ilim dalının araştırma konusu olmuştur. Hatta insanların ölüm olgusuna karşı yükledikleri anlam dünyada yaşam biçiminin şekillenmesine yol açar. Ölümün bir yokluk olduğunu düşünen birey ve toplumlar onu bir felaket olarak kabul eder ve hayatı değersiz görür. Çoğu kültür ve medeniyetlerde ise tanrının varlığına bağlı olarak ruhun ölümsüzlüğü ve öldükten sonra yaşamın devam ettiği inancı vardır. Örneğin Mısırlılarda ölümsüzlük düşüncesi, dünyanın yedi harikasından biri olan piramitler gibi muhteşem mimari yapıların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Çünkü Mısırlılar ölümden sonra ruhların yerin altında ölü ruhlarla buluşacağına inanmışlar, bu sebeple krallarını mumyalayıp görkemli mezarlar inşa etmişlerdir. Urartu ve Asurlular gibi bazı medeniyetlerde de dünyadaki yaşamın öbür dünyada devam edeceğine inanıldığı için mezarlara insanların yemesi ve içmesi gereken yiyecekler bırakılması adet haline gelmiştir. Tarih sahnesindeki bu örnekler çoğu kültür ve medeniyetlerde öldükten sonraki hayatın devam edeceği inancının var olduğunu gösterir.

İnsan, ölüm ve yaşamın anlamını ararken, birçok kültürde olduğu gibi İslam'da da ruhun ölümsüzlüğü ve ölümden sonraki hayat inancı, yaşamın değerini artırarak bireylere umut ve sorumluluk kazandırmaktadır.

İslâm dininde ise âhiretin varlığına inanmak altı iman esasından birisidir. Kur'ân ölümün yokluk ve son olmadığını, onun başka hayata açılan bir kapı olduğunu vurgular. **“Her nefis ölümü tadacaktır. Bir deneme olarak sizi iyilikle de kötülüklerle de imtihan ederiz. Ve siz, ancak bize döndürüleceksiniz”**²²³ âyeti, peygamberler de dahil hiç kimsenin ölümsüz olmadığını söyler.

Gerçek hayat burası değil, öldükten sonra başlayacak olan âhiret yurtdur.

223 Enbiyâ 21/35.

Huzur ve rahat sadece ölümsüz âlemedir.²²⁴ Çünkü âhiret adeta insanın geldiği yere dönüşüdür. Bu sebeple Kur'an âyetlerinde ölüm ve âhiret, sevdiğine kavuşmak anlamındaki **lika** kelimesiyle ifade edilmektedir. İşte bu noktada ölüme ve ölüm sonrasına hazırlık yapmalıyız. Her gecenin bir gündüzü, her yazın bir kışı olması gibi bir gün öleceğimizi unutmamalı, ölüm gelmeden önce ölüme hazırlıklı olmalıyız. Bu sebeple Resûl-i Ekrem bir gün Abdullah b. Ömer'in omzuna elini koyarak şu nasihatte bulunmuştur: **"Dünyada gurbette imiş veya yolculukta bulunuyormuş gibi ol! Kendini mezarlıktakilerden say...İlastalanmadan önce sağlığını, ölümünden önce hayatından faydalan! Çünkü sen yarın adının, sanının ne olacağını bilemezsin ey Abdullah!"**²²⁵

DÜŞÜNELİM...

İnsan nerede ve nasıl ölürsa ölsün, ister yakılsın, isterse denizde kaybolsun, isterse cesedi ortada olmasın öldükten sonra çağrıldığı zaman kendisini yaratan Rabbini bilip O'na dönecektir. Kur'an yeniden dirilmeyi de Allah'a dönüş olarak nitelendirir.

Nitekim Rabbimiz şöyle der:

"Sizi boşuna yarattığımızı ve bize tekrar döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?"²²⁶, "Onlar, Rablerine kavuşacaklarını ve gerçekten O'na döneceklerini çok iyi bilirler."²²⁷

Kur'an'a göre dünya hayatı, insanlar öldükten sonra dirildiklerinde içinde sadece bir ya da bir günden daha az kaldığını zannedecekleri kadar kısadır.²²⁸ Nitekim şu ana kadar yaşadığımız hatıralarımızı canlandırsak bir film şeridi gibi çok kısa zaman diliminde gözümüzün önünden akıp geçer. Bu sebeple Kur'an insanın dünya hayatına bağlanmaması gerektiğini şu sözlerle hatırlatır: **"Bilin ki, dünya hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda karşılıklı bir övünme, çok mal ve evlat sahibi olma yarışından ibarettir. (Nihayet hepsi yok olur gider). Tıpkı şöyle: Bir yağmur ki, bitirdiği bitki çiftçilerin hoşuna gider. Son-**

²²⁴ Ankebut 29/64; Mü'min 43/39.

²²⁵ Tirmizi, Zühd, 17.

²²⁶ Mü'minün 23/112-115.

²²⁷ Bakara 2/46.

²²⁸ Mü'minün 23/112-114.

ra kurumaya yüz tutar da sen onu sararmış olarak görürsün. Sonra da çer çöp olur. Âhirette ise (dünyadaki amele göre ya) çetin bir azap ve (ya) Allah'ın mağfiret ve rızası vardır. Dünya hayatı, aldatıcı bir yararlanmadan başka bir şey değildir.”²²⁹ O halde âhiret, bu dünyanın karşılığının alınacağı, insanın öldükten sonra varacağı kalıcı yurdun adıdır.

Benzer şekilde Kur'ân'da Kehf sûresinde anlatılan **Ashâb-ı kehf** (Mağara Arkadaşları) olayı da öldükten sonra dirilmeye güzel bir örnek teşkil eder.

OKUMA PARÇASI

”

Bir zamanlar putperest bir toplumda yaşayan birkaç genç, Allah'ın varlığına ve birliğine olan inançlarını cesurca dile getirdiler. Bu durum, onları büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bıraktı; ya taşlanarak öldürüleceklerdi ya da zorla dinlerini değiştirmek zorunda kalacaklardı. Bunun üzerine, yanlarındaki sadık köpekleriyle birlikte bir mağaraya sığındılar. Orada derin bir uykuya daldılar ve 309 yıl boyunca uyudular. Uyandıklarında, sadece “bir gün kadar” uyuduklarını zannediyorlardı. Ancak yiyecek almak için şehre indikleri zaman, paralarının geçersiz olduğunu görünce gerçekleri anladılar. Rabbimiz bu inançlı gençlerin uyurken rahatsız olmamaları için güneşin doğduğu zaman onların sağ tarafından dolandığını, battığı zaman da sol tarafından geçtiğini, hatta uyudukları esnada yanlarına yatıp zarar görmemeleri maksadıyla sağa sola çevrildiklerini bildirir.²³⁰ Allah şöyle der: **“Böylece biz, (insanları) onların hâlerinden haberdar ettik ki, Allah'ın va'dinin hak olduğunu ve kıyametin gerçekleşmesinde de hiçbir şüphe olmadığını bilsinler.”**²³¹ Bu kıssa ile inananların zulme uğrasa bile hakkın her zaman galip geldiği ve Allah'ın öldükten sonra diriltmeye kadir olduğu öğütlenir.

”

Kur'ân'ın haber verdiği bu delillerin yanında günümüzdeki bilimsel gelişmeler de evrenin yavaş yavaş sona doğru gittiğini ve bir gün her şeyin son bulacağını göstermektedir. Allah Teâlâ evreni irade ve kudret sıfatıyla sonradan yaratmıştır. Bu sebeple evrenin zamanda bir başlangıcı vardır. Zamanda başlangıcı olan her şeyin elbette bir sonu da vardır. Nitekim genişleyen dünyamız bir gün sona erecek, dünya için hayat kaynağı olan güneşin enerjisi de sonunda sönecektir. Rabbimiz **“Sen Allah ile beraber başka bir ilâha ibadet etme. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O'nun zatından başka her şey yok olacaktır”**²³² sözüyle her şeyin bir gün yok olacağını haber vermektedir.

229 Hadid 57/20.

230 Kehf 18/17-18.

231 Kehf 18/21.

232 Kasas 28/88.

Öldükten sonra dirilmenin gerçekleşeceğini günlük hayatta karşılaştığımız birtakım şeylere bakıp anlamamız da mümkündür. Örneğin sonbahar ve kış mevsimi geldiği zaman ağaçlar yapraklarını döker, dallar sararıp solar. Yeryüzünde adeta hazan mevsimi yaşanır. Kış bitip bahar ve yaz geldiğinde ise sararıp solan dallar tekrar hayata döner. Adeta hayat öldükten sonra dirilme gibi yeniden başlar. Uyku hali de öldükten sonra dirilmenin mümkün olduğunu gösterir. Çünkü uyku esnasında vücut ısısı iyice düşer. Kalp atışı, kan dolaşımı ve solunum yavaşlar. Kişi neredeyse yarı ölüm halindedir. Rüyalar görür, rüyasında farklı yerlere gider, insan uykuda olduğunun farkında bile değildir. Şayet uyanmayacak olsa o hayatı gerçek zanneder. Ancak sabah olduğunda uyanır ve yavaşlayan her şey tekrar eski halini alır. Dolayısıyla bu örnekler bize öldükten sonra dirilmenin mümkün olduğunu gösterir.

Öldükten sonra dirilmenin gerçekleşeceğini imkânsız gören Mekkeli müşrikler, çürümüş kemiklerin bir araya getirilip tekrar diriltileceğine akıl erdirememişlerdir. Bu sebeple Rabbimiz onların **“bu çürümüş kemikleri kim diriltecek”** sorusunu yönelttiklerini söyler ve onlara karşı şu cevabı verir: **“De ki: Onları ilk defa yaratan tekrar diriltecektir. O her türlü yaratmayı bilendir.”**²³³ Bu âyetten yola çıkan İslâm âlimleri Rabbimizin müşriklere karşı sunduğu bu akıl yürütme biçimini âhireti inkâr eden gruplara karşı bir yöntem olarak kullanırlar. Buna göre aklen zor olan bir şeyi yapan kimse için ondan daha kolay olanı yapması beklenir. Dolayısıyla yeri, göğü ve içindekilerini yoktan yaratan Allah'ın canlıları öldükten sonra ikinci defa yaratması daha kolaydır. Elbette Rabbimiz için kolaylık veya zorluk diye bir şey söz konusu değildir. Ancak akıl açısından ilk yaratılışı gerçekleştiren öldükten sonraki dirilişi daha kolay gerçekleştirecektir.

Bir başka âyette ise Rabbimiz kuruyan toprağı yağmurla canlandırıp yeniden diriltmesini şöyle anlatır: **“Allah'ın varlığının delillerinden biri de şudur: Sen yeryüzünü boynu bükük (küpuru) görürsün. Onun üzerine yağmuru indirdiğimiz zaman kıpırdar kabarır. Şüphesiz ki, onu dirilten, elbette ölüleri de diriltir. Şüphesiz O, her şeye gücü hakkıyla yetendir.”**²³⁴ Allah burada toprağın hayat bulmasıyla ölümden sonraki diriliş arasında benzerlik kurmamızı ister. Böylece akıl, toprağa canlılık veren yaratıcının başka bir şeyi yeniden diriltileceğini anlar.

Öldükten sonra çürüyüp dağılan bedenin âhirette nasıl yeniden diriltileceği sorusuna cevap bulmaya çalışan İslâm âlimleri, dirilmenin **acbü'z-zeneb** (kuyruk sokumu) ile mümkün olacağını söylemişlerdir.

233 Yâsin 30/77-79.

234 Fussilet 41/39.

Acbū'z-zeneb nedir?

İnsanın ilk yaratılışında ve öldükten sonraki dirilişinde acbū'z-zeneb denilen ve insanın bedeninin özünü oluşturan bir madde bulunmaktadır. İnsanın bedende omurga kemiğinin son parçasını oluşturan ve kuyruk sokumuna karşılık gelen bu madde, bir anlamda insan bedeninin çekirdeği olarak kabul edilir ve çürümeden kalabildiği düşünülür. Bu maddenin insanda çürüyen en son kısım olduğunu ve toprakta çürümeden kalabildiğini gören din bilginleri, yeniden dirilmenin buradan gerçekleşeceğini kabul etmişlerdir. İnsanın nasıl diriltileceğini öngörmemiz mümkün olmasa bile bugün modern bilim ışığında DNA adı verilen genetik kod sistemi sayesinde yok olan bir canlının beden ve kişilik özelliklerini yeniden inşa etmenin hiç de zor olmadığı bilinmektedir.

Âhiret Bilinci ile Yaşamak

Sağlıklı düşünen her insan, kendisinde bulunan sorumluluk, adalet ve sonsuzluk duygusu ile insanın başıboş yaratılmadığından hareket ederek âhiret hayatının varlığını anlayabilir. İnsan düşünen, canlı ve ölümlü bir varlıktır. Düşünme, canlılık ve ölüm yoksa zaten insan da var olamaz. Diğer taraftan insan ölümlü olmasına rağmen ölümsüz olmayı arzu eder, hep yaşamak hiç ölmek ister. Bu sebeple ölümlü yok olacağını düşünür ve ölümden korkar. Nitekim şeytan, babamız Hz. Âdem ve annemiz Hz. Havva'yı yasak ağaçtan yediği takdirde ebedî olacaklarını söyleyerek tuzağa düşürmüştür.²³⁵ **Ancak ölümsüzlük, içinde yaşadığımız dünyada değil, öldükten sonraki hayattadır. Çünkü içinde yaşadığımız dünyada değişmezlik ve süreklilik yoktur.**

Bugün bazı akımlar bu dünyada ölümsüzlüğe ulaşmak için çaba harcamaktadır. İnsanın yaşlanma ve hastalanma gibi istenmeyen yönlerini ortadan kaldırmak amacıyla bilimden ve teknolojiyen faydalanılması gerektiğini düşünürler. Bu amaçla acziyet gibi gördüğü yaşlılığa ve ölüme meydan okurlar. Yaşlılığı bir eksiklik olarak gören bu akımlar ise birtakım ameliyatlara insanı genç görmeye zorlar ve tabiatına savaş açar. Oysa âhirete inanan kişi ölümün son olmadığını, ölümsüzlüğün öldükten sonra başlayacağını bilir ve ölümlü barışık yaşar. Yaşlılığı acziyet değil, insanlığın tecrübesi olarak kabul eder. Bazı hastalıkların tedavisiyle ertelense bile, ölümün ortadan kaldırılamayacağını farkındadır. Bu sebeple ölüme değil, sonrasına odaklanır. Öte dünya için hazırlık yapar.

²³⁵ A'raf 7/20.

İlahi adaletin gerçekleşmesi için de âhiretin varlığı zorunludur. Nitekim insanoğlu iyilik ve kötülüklerin karşılığını bu dünyada tam olarak alamaz. Dünyanın farklı yerinde haksızlığa uğramış pek çok insan vardır. Bu kimseler uğradıkları haksızlığın hesabını soramadan ve haklarını tam olarak alamadan ölüp gitmişlerdir. Dolayısıyla mutlak bir ilahi adaletin gerçekleşebilmesi için bu dünyadan başka bir hayatın bulunması ve herkesin yaptığı için karşılığını göreceği bir hesaplaşmanın yapılması gerekir.

Âhirete inanma duygusu hem bireylerin hayatında hem de toplumlarda bu sebeple önemlidir. Âhiret inancı insanlarda sorumluluk ve adalet düşüncesinin gelişmesine yardımcı olur. Çünkü âhiret insanların amellerinin karşılığını göreceği yerdir. Dünya hayatının imtihan olduğunu hatırlarsak bu imtihanın bir sonucu olmalıdır. İyilik yapıp sabredenler, adaletten ayrılmayanlar mükafatı hak ettiği gibi kötülüğün peşinde koşanlar da cezayı hak etmektedir. Adaletin gerçek anlamda gerçekleşeceği yer ise âhirettir. O gün adalet terazileri kurulacak, hiç kimseye haksızlık yapılmayacak, herkes dünyada ne ektiye onu biçecektir.²³⁶ Dünyada iken sağımızda ve solumuzda bulunan Kirâmen Kâtibin melekleri kayıtlı defterimizi önümüze serecek, bütün organlarımız yapıp ettiklerimize şahitlik edecektir. Böylece hesap verme duygusu insanı ve toplumları kötülüklerden ve zulümden engelleyen en önemli etkidir.

Her insanın başına bir polis ve askerin, her sokağa kameranın yerleştirilmesi imkânsız olduğuna göre Allah ve ahiret inancını içselleştirmiş vicdan sahibi insanlar olduğumuzda toplum huzur bulacaktır.

Diğer taraftan âhirete inanmak dünyadan el etek çekerek yaşamayı da gerektirmez. İnsan hiç ölmeyecekmiş gibi bu dünya için, yarın ölecekmiş gibi âhiret için çalışır. Müslüman korku ve ümit arasında olur ve denge içerisinde yaşar.

Mevlâna Celaleddin-i Rûmî, dünya karşısında insanın konumunu suda yüzen bir testiye benzetir. Testi boş olduğunda suya batmadan suyun yüzeyinde yüzmeye devam eder. Ancak testinin içi suyla dolarsa suya batar. İnsan da dünya nimetlerinden faydalanmalı ancak dünya sevgisi içine yerleşmemelidir. İnsan âhireti unutacak derecede dünyaya meylerse o zaman testinin su ile dolup batması gibi dengeyi yitirir ve âhiretini kaybeder.

Ölüm ve Ötesi

İnsan ruh ve bedenden oluşan bir varlıktır. Bu sebeple ölüm dediğimiz şey ölüm meleğinin insanın ruhunu teslim almasıyla gerçekleşir. Yani ölüm ruhun bedenden ayrılmasıdır. Ardından da

²³⁶ Enbiyâ 21/47.

insan için kabir hayatı dediğimiz **berzah âlemi** başlar. Kabirde neler yaşanacağına dair açık âyet yoktur. Ancak İslâm âlimleri bazı âyetlerin kabir azabına işaret ettiğini belirtmişlerdir. Kur'an'da Firavun ve ona tabi olanların sabah akşam ateşe atılacağı, kıyamet gününde de en şiddetli azaba uğrayacakları,²³⁷ Hz. Nuh'un kavminin de suda boğulmasının ardından ateşe atıldığını bildiren âyetler,²³⁸ bu toplulukların iki defa azap göreceğinden bahseder. O halde birinci azap kabirde gerçekleşiyor olmalıdır. Rabbimiz **"Gökten de bereketli bir su indirip onunla kullar için rızık olarak bahçeler ve biçilecek taneler (ekinler), birbirine girmiş kat kat tomurcukları olan yüksek hurma ağaçları bitirdik ve böylece onunla ölü bir beldeye hayat verdik. İşte (dirilip kabirlerden) çıkış da böyledir"**²³⁹ âyetiyle de insanların kabirlerinden kalkarak yeniden diriltileceğini bildirmektedir. Kabir hayatının muhtevası ile ilgili bilgiler daha çok Hz. Peygamber Efendimizden nakledilmiştir. Hz. Muhammed (sas) bir gün kabristandan geçerken oradakilerin azap sesini işitmiş ve kabir azabından Allah'a sığınmıştır.²⁴⁰ Cenaze namazını kıldırıldığı bir ölüyü kabir azabından koruması için Allah'a dua etmiş²⁴¹ ve **"Kabir ya cennet bahçelerinden bir bahçe ya da cehennem çukurlarından bir çukurdur"**²⁴² buyurmak suretiyle de kabir hayatının varlığına dikkati çekmiştir.

Ölen kişinin ölümle başlayıp mahşerde dirileceği güne kadar geçirdiği süre, **kabir hayatını** ifade eder. Kabir "ölünün gömüldüğü yer" anlamına gelir.

Çiçek tohumunu toprağa ektiğimizde onun karanlıkta kaldığını, nefes alamadığını ve çürüdüğünü düşünürüz. Oysa aradan belli bir zaman geçince topraktan filizin çıktığını ve türlü türlü çiçek açtığını görürüz. Bizim için ilk bakışta yokluk gibi gözüken şeyler sonrasında güzel sonuçlara dönebilir. Kabir hayatını da buna benzetmek mümkündür. Ölen kişiyi toprağın altına gömüldüğünü gören kişi onun yok olduğunu düşünür, üzülür. Oysa kabir yeni ve daha güzel hayata açılan bir kapı gibidir.

237 Mü'min 40/46.

238 Nuh 71/25.

239 Kâf 50/9-11.

240 Müsned, 3/296; Müslim, Cennet, 67.

241 Müslim, Cenâiz, 86.

242 Tirmizi, Kıyamet, 26.

İslâm dinine göre ölen kişi ne şekilde ölürsün, bedeni ister toprağa defnedilsin isterse bir okyanusta kaybolup gitsin, kabir hayatında olduğu kabul edilir. Dışarıdan bakıldığında ölen kimsenin fiziki olarak nimet içerisinde veya azap içerisinde olup olmadığı anlaşılmaz. Ancak Hz. Muhammed'in (sas) bu konudaki sözleri, ölünün kabrinin ya cennet bahçelerinden bir bahçe ya da cehennem çukurlarından bir çukur olduğunu gösterir. Buna göre insan kabre girdiği zaman münker ve nekir ismindeki melekler tarafından sorguya çekilir, bu sorgulamaya göre kabirde kıyamete kadar devam edecek olan hayatı şekillenir. Bu sorgunun sonucunu belirleyen şey ise kişinin Allah'a imanı ve Peygambere olan bağlılığıdır.

Kabirdeki azap ve nimetin ruhen mi yoksa bedenlen mi gerçekleştiği konusunda iki farklı görüş vardır. Bazı din bilginlerine göre kabirdeki ödül ve ceza hem ruha hem bedene yöneliktir. Buna göre Allah Teâlâ ölünün bedeninde azap veya nimeti hissedecek kadar bir hayat yaratır ve bunu hissetmesi için de ruhu bedene iade eder. Çoğunluğa göre ise kabirde gerçekleşen olaylar tıpkı uyku esnasında görülen rüya örneğinde olduğu gibi ruhen hissedilir. Uyuyan bir kimse rüyasında gördükleri sebebiyle sevinir veya elem duyar. Yanında olan hiç kimse de olanlardan haberdar değildir. Tıpkı bunun gibi kişi kabre konulduğu zaman manevî azap veya nimetle karşılaşır. Kabirdeki ölümler bu şekilde kıyamet günü İsrail'in **sûra** üfürmesine kadar geçen süreyi yerinde bekleyecektir.

Kıyamet "ayağa kalkmak" ve "doğrulamak" anlamına gelir. Terim olarak evrenin düzeninin bozulması ve dünyanın bağlı olduğu kozmik sistemin değişmesinin ardından ölümlerin diriltilmesiyle yeni bir sürecin başlaması demektir. Kıyametin ne zaman kopacağı bilgisi Allah katında gizlidir. Ancak onun öncesinde bu sürecin yaklaştığını gösteren alamet ve belirtilerin ortaya çıkacağını bildiren bazı âyet ve hadisler mevcuttur. İlgili rivayetlerde bu alametlerin bazısının küçük, bazısının da büyük alametler olduğu ifade edilir.

Kıyamet yaklaştıkça meydana gelecek olaylar nelerdir?

- ✓ Namaz kılınmayacak,
- ✓ Emanetler ehline teslim edilmeyecek,
- ✓ Faiz helal sayılacak,
- ✓ Zina ve içki kullanımı artacak,
- ✓ Çocuklar ebeveynlerine karşı gelmeye başlayacak,
- ✓ Kadınlar erkeklere, erkekler de kadınlara benzemeye çalışacak,
- ✓ Çok katlı binalar çoğalacak,
- ✓ Ani ölümler ve cahillik artacaktır.²⁴³

²⁴³ Buhârî, Talâk, 25, Rikâk, 39; Müslim, Fiten, 132-135.

Yakın alametler olarak da;

- ✓ Deccalin ortaya çıkışı,²⁴⁴
- ✓ Hz. İsa'nın gökten inışı,²⁴⁵
- ✓ Ye'cüc ve Me'cüc²⁴⁶ ile Dabbetü'l-arz'ın orta çıkışı²⁴⁷ güneşin batıdan doğması ve yeryüzünde büyük bir ateşin çıkması sayılmaktadır.

Kur'ân kıyametin yürekleri kopartacak şekilde ansızın ve büyük bir gürültüyle geleceğini, kıyamet anında insanların her biri bir tarafa uçuşan kelebekler gibi dağılacağını,²⁴⁸ göğün yarıp yıldızların dökülüp saçılacağını, yeryüzü ve dağların kaldırılıp birbiriyle çarpışacağını ve darmadağın edileceğini haber verir.²⁴⁹ Bu gerçekleşecek olaylar evrenin bağlı olduğu sistemin ve düzeninin bozulacağına işaret etmektedir.

İsrafil sûra üflediği zaman yer ve göklerde bulunanların hepsi ölecek, ikinci defa üfürdüğünde ise insanlar oldukları yerlerden bedenleriyle kalkacak ve Rablerine koşacaktır.²⁵⁰ Sonrasında da herkes hesabını vermek için **mahşerde** toplanacaktır. Hesap sırasında insanın dili, elleri ve ayakları şahitlik yapacaktır.²⁵¹ İşte o günün zorluğundan olsa gerek herkesin derdi kendine yetecek, kimse kimseyi görmek istemeyecektir. O gün birtakım yüzler pırl pırl parlarken birtakım yüzler üzüntüden kapkara kesilecektir.²⁵² Çünkü o gün sual ve hesap günüdür. İnsanlara ömrünü ve gençliğini nerede ve nasıl geçirdiği, malını nerde kazanıp nereye harcadığı ve bildikleriyle amel edip etmediği sorulacaktır. İnsanlara toplandıkları bu sırada küçük büyük her şeyin yazılı olduğu **amel defterleri** verilecek,²⁵³ defterini sağdan alanlar cennete, soldan alanlar ise cehenneme gireceklerdir. Amel defterini sol tarafından alanlar üzüntüsünden yok olmayı isteyeceklerdir.²⁵⁴ Amel defterleri tartılacak, sevapları ağır gelenler kurtuluşa erecek, sevapları hafif gelenler ise ebedi cehennemde kalacaklardır.²⁵⁵ Hadislerde

244 Buhârî, Fiten, 26-27; Müslim, Fiten, 100-110.

245 İbn Mâce, Fiten, 33.

246 Enbiyâ 21/96-97.

247 Neml 27/82.

248 Kâria 101/1-5.

249 Hâkka 69/13-16.

250 Yâsîn 36/51.

251 Nûr 24/24-25.

252 Abese 80/34-42.

253 Kehf 18/49.

254 İnşikâk 84/6-45.

255 Mü'minûn 23/102-103.

cehennemin üzerinde bulunan ve herkesin geçmeye mecbur kalacağı **sırat** isimli bir köprü veya yoldan bahsedilir. Cennete gidecek olanlar bu yoldan hızlıca geçecekler, kâfirler ise bu yoldan geçemeyip ayakları sürgecek ve ateşe düşeceklerdir.²⁵⁶

Bütün bu aşamalardan sonra imtihan biter ve herkes Kur'ân'da kendisine ne vaad edil-diye onun gerçekleştiğini görür. O gün cennetlikler cehennemliklere **“Biz Rabbimizin va-dettiğini gerçek bulduk. Siz de Rabbinizin vadettiğini gerçek buldunuz mu?”** diye ses-lenirler. Onlar **“evet”** derler.²⁵⁷ Dolayısıyla cennet ve cehennem insanların dünyada yaptıkları işlerinin karşılığını görecekleri yerin adıdır.

Kâfirler üzüntüsünden dünyaya bir daha dönmek, son bir kez daha fırsat verilmesini is-ter. Dünyada iyilerden olmadığına, hakkı ve adaleti gözetmediğine pişmanlık duyarlar. Ancak artık çok geç kalmışlardır. Kendilerine yeterince ömür verildiği, uyarıcılar gönderildiği, bu sebeple artık herhangi bir yardımın olmayacağı hatırlatılır.²⁵⁸ Böyle kimselerin varacağı yer cehennemdir.

Bu sebeple cehennem tehdit veya zulüm değil, adaletin tecellisidir.

Cehennem kâfirler için uğultusu ve kaynaması işitilen derin bir kuyudur, her tarafı ateştir. İçine girenler ateşten elbise giyerler. İçindekiler azabı iyice tatsın diye derileri değiştirilir,²⁵⁹ oraya giren topluluklar birbirlerini suçlarlar.²⁶⁰ O gün ahirete inanmayanlar cehennemi görün-ce ahiretin hak olduğunu, putlara tapanlar da taptıkları hiçbir şeyin yardım edemeyeceğini anlarlar. Bu sebeple Rabbimiz **“Ey İman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taş olan cehennem ateşinden koruyunuz”** buyurarak insanların kendilerinin dışında onlara emanet edilen aile bireylerinin ahlaki davranışlarından da sorumlu olduğunu bildirmektedir.²⁶¹

Rabbimiz cehenneme girecek insanların karşılaşacağı azabı şu sözlerle özetler: **“Onlar dinlerini oyun ve eğlence edinmişler ve dünya hayatı da kendilerini aldatmıştı. İşte onlar bu günlerine kavuşacaklarını nasıl unuttular ve âyetlerimizi nasıl inkâr edip dur-dularsa, biz de onları bugün öyle unutturuz.”**²⁶²

²⁵⁶ Buhârî, Rikâk, 48-52; Müslim, İmân, 81.

²⁵⁷ A'râf 7/44.

²⁵⁸ Fâtır 35/37.

²⁵⁹ Nisâ 4/56.

²⁶⁰ A'râf 7/38.

²⁶¹ Tahrîm 66/6.

²⁶² A'râf 7/51.

Cennet ise müminlerin içerisinde ebedi kalacakları, çeşit çeşit nimetlerin bulunduğu bir bahçe gibidir. Cennet, içerisinde tadı bozulmayan temiz su ırmaklarının aktığı, misk kokularının etrafı sardığı, türlü meyvelerin, ağaçların ve salkımların bulunduğu yerin adıdır. Orada bulunanlara yorgunluk, üzüntü ve korku, boş ve yalan söz yoktur. Kalplerinde kin namına ne varsa sökölüp atılmıştır.²⁶³ Oradan çıkartılmazlar. Cennette üst üste kurulmuş konaklar,²⁶⁴ meyveleri kolayca toplanan ağaçlar, hurma, kiraz, muz gibi ağaç ve bitkiler, tükenmeyecek nimetler vardır. Ayrıca Müslümanlar nimetlerin en büyüğü olan Allah'ı görmekle (rü'yetullah) şerefleendirileceklerdir. Nitekim Hz. Peygamber Efendimizin sağlığında müminlerin kıyamet günü on dördüncü gece ayı gördükleri gibi Rablerini göreceklerini bildirmiştir.²⁶⁵ Hz. Peygamber Efendimiz, Allah Teâlâ'dan şöyle buyurmuştur: **"Salih kullarım için ben, cennette hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insan gönlünün hatırlamadığı birtakım nimetler hazırladım."**²⁶⁶

Cennet müminlerin görmediği kadar güzel, cehennem ise insanların hayal edemeyeceği kadar üzücüdür. Dolayısıyla Kur'ân'da zikredilen cennet ve cehennem tasvirleri hakikatte insan algısının çok ötesindedir.

Allah, insanları imtihana tabi tutmadan hepsini cennete koyabilirdi. Ancak, O'nun ilmi ve hikmeti, imtihan yapmayı murat etmiştir. **"Eğer dileydik herkese hidayetini verirdik. Fakat benim. "Andolsun, cehennemini hem cinlerden hem de insanlardan dolduracağım" sözüm gerçekleşecektir"**²⁶⁷ ayeti bu gerçeği vurgulamaktadır. Bu durum, Allah'ın iradesinin ve hikmetinin bir yansımasıdır; insanlara, kendi iradeleriyle doğru yolu seçme fırsatı vermesi, imtihanın anlamını ortaya koymaktadır.

Allah, sonsuz hikmeti doğrultusunda bazı canlıları, nefis unsurlarından arınmış olan ve her zaman O'na itaat eden melekler gibi yaratmıştır. Diğer bir grup ise yalnızca nefsani dürtülere sahip hayvanlardır. Bu iki sınıf varlık, imtihana tabi tutulmamış ve sorumluluk taşımamaktadır; çünkü adil bir imtihanın gerçekleşmesi için hem kaybetme hem de kazanma fırsatlarının bulunması gerekir. Oysa meleklerin kaybetme, hayvanların ise kazanma imkânı yoktur.

İşte bu nedenle, Allah insanı imtihana tabi tutulacak bir varlık olarak yaratmıştır; insan, hem aklıyla melek gibi düşünme kapasitesine sahiptir, hem de hayvan gibi nefsani yönleri vardır. Bu durum, Allah'ın affetme, mükâfatlandırma ve cezalandırma gibi isim ve sıfatlarının tecelli edebilmesi için bir imtihanın açılmasını gerektirir.

263 A'râf 7/43.

264 Zümer 39/20.

265 Buhârî, Tevhid, 24.

266 Müslim, Cennet, 1.

267 Secde 32/13.

İnsan, ahsen-i takvim²⁶⁸de yaratılmış ve esfel-i safilin (aşağıların en aşağısı) seviyesine kayabilme potansiyeline sahip bir varlık olduğundan, bu özelliği onu Allah'a muhatap olma seviyesine yükseltmiştir.

Allah, sorumlu tuttuğu insanlara iyi ve kötüyü, güzel ve çirkin, doğru ve yanlış ayırt edebilecek kabiliyetler vermiştir. Bu özgür iradeyi, cehaletten, kötülükten ve çirkinlikten yana mı yoksa ilimden, iyilikten ve güzellikten yana mı kullanacaklarını görmek istemesindendir. Bu durum, bir imtihanı zorunlu kılar. Çünkü bu imtihan sayesinde, sadakat ve doğruluğun zirvesinde bulunan Ebubekir gibi kişiler ile yalancılığın zirvesindeki Müseylimetü'l-Kezzâb gibi insanlar ayırt edilebilir. "Herkesi imtihansız toptan sınıfı geçirmek" büyük bir haksızlık olur; bu, tembelleri çalışanlarla, bilenleri bilmeyenlerle, iyileri kötülerle eşitlemek anlamına gelir.

Ancak, unutulmamalıdır ki Allah'ın iradesi, sebepsiz ve gerekçesiz bir tercihte bulunduğu, buna teslim olmaktan başka bir seçenek yoktur. **"Allah, yaptığından sorumlu tutulamaz; onlar ise sorguya çekileceklerdir."**²⁶⁹ ayetinde belirtildiği gibi, Allah'ın iradesi devreye girdiğinde insanların iradesi susmalıdır.

Ölüm Sonrası Yanlış İnanışlar

Reenkarnasyon (Ruh Göçü)

Arapçada **tenasüh** olarak da isimlendirilen ruh göçü veya reenkarnasyon, ölümlerin ruhlarının bu dünyada başka bedenlere geçerek yaşamaya devam etmesi inancıdır. Reenkarnasyon ile tenasühün birbirinden farklı olduğu söylene de aslında iki kavram aynı öğretinin farklı ifade şekilleridir. Tenasüh inancı özellikle Mısır, Yunan ve Roma kültüründe Hint dinlerinde, Orta Doğuda Nusayrilik ve Dürzilik gibi aşırı Şii fırkaları içerisinde benimsenmiştir. Günümüzde ise deizm ve materyalizm gibi fikir akımlarının yayılmasıyla birlikte ortaya çıkan manevi boşluk, ruh göçü inancıyla doldurulmaya çalışılmaktadır. Daha çok Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da gençler arasında bu anlayışın yayıldığı dikkati çekmektedir. Reenkarnasyon inancına göre ruh, dünya hayatında işlediği iyilik ve kötülöklere göre bir dahaki hayatında daha üst veya daha alt varlıkların bedenine girer. Bu durum ruh kemale erinceye kadar devam eder, ruhun sürekli beden değıştirmesi onun olgunlaşmamış olduğunu gösterir.

Reenkarnasyon inancının özellikle kast sisteminin hâkim olduğu Hint bölgesinde bu sistemi aşamayan insanlar tarafından bir teselli ve çözüm yolu olarak kullanıldığı görölmektedir. Çünkü kast sisteminde insanlar sosyal tabakalara göre ayrılır ve bu tabakalar arasında geçiş yapmak imkansızdır. Herkes kendi içerisinde bulunduğu sosyal tabaka kurallarına uymakla mükelleftir. İnsanlar kendi sınıfındaki insanlarla yiyip içmekte, ancak kendi sınıfından insanlarla evlenebilmektedir. Böylece ruhların başka bedenlerde geri gelme ihtimali, üst tabakalara yükselme imkanını beraberinde getirir.

268 İnsana Allah tarafından verilen en güzel ve en mükemmel biçim.

269 Enbiya 21/23.

Tenasüh anlayışına sahip olan din ve kültürlerde âhiret inancının olmaması da tesadüf değildir. Bu sebeple âhiret inancı olmayan dinlerde âhiret inancının sağladığı ruhun ölümsüzlüğü, sorumluluk ve adalet duygusu boşluğunu tenasüh anlayışının doldurduğu dikkati çeker.

Tenasüh düşüncesi İslâm dininin âhiret inancıyla asla uyumsuz. Nitekim âyetlerde ruhların geri dönemeyeceği açıkça sabittir. Örneğin **“Nihayet onlardan birine ölüm gelince, ‘Rabbim! Beni dünyaya geri gönder ki, terk ettiğim dünyada salih bir amel yapayım’ der. Hayır! Bu, sadece onun söylediği (boş) bir sözden ibarettir. Onların arkasında, tekrar dirilecekleri güne kadar (devam edecek, dönmelerine engel) bir perde (berzah) vardır.”**²⁷⁰ Bu âyete göre ruhlar öldükten sonra tekrar dünyaya dönmek isteyecekler, ancak onlara izin verilmeyecektir. Ayrıca tenasüh fikri öldükten sonra dirilmeyi inkâr ettiği gibi cennet ve cehennem inancını da dışlamaktadır.

ARAŞTIRALIM...BULALIM...

Tenasüh düşüncesinin İslâm inancına aykırı olduğuna dair delillerimiz nelerdir?

Tenasüh inancının içine düştüğü çelişkilerden hareket ederek akli açıdan doğru olmadığını kanıtlamak mümkündür. **İlk olarak** bu inanışta ruhlar bir bedenden başka bir bedene taşınmaya devam eder. Oysa insan ruhunun hayvan bedenine, hayvan ruhunun insan bedenine, kadın ruhunun erkeğin bedenine, erkeğin ruhunun kadının bedenine taşınması mümkün değildir. Bu insanlarda cinsel ve duygusal karmaşıklığa yol açar.

İkinci olarak reenkarnasyon ruhların kemale erinceye kadar başka bedenlerde dirileceği fikrini kabul ederek dünyanın daha iyiye ve daha mükemmele doğru gittiğini savunur. Oysa bugün dünyaya daha çok adaletsizlik ve eşitsizlik hakimdir. Dolayısıyla ruhlar olgunlaşma yolunda ilerlerken dünyada adalet neden bir türlü gerçekleşmemektedir?

Üçüncü olarak da mükemmelleşme yolunda ilerleyen insan zihninin bir önceki hayatını hatırlaması, hangi davranışlarda bulunduğunu bilmesi gerekir. Oysa bu inanışta insanlar geçmişe dair hiçbir şey hatırlayamamaktadır. Hangi bedende nasıl bir hayat sürdüğünü hatırlamayan ruhlar nasıl mükemmelleşecektir?

270 Mü'minûn 23/99-100.

Dördüncü olarak tenasüh inancı insanda sorumluluk ve adalet duygusunun geciktirilmesine sebep olabilir. Çünkü kişi ben bu dünyada istediğim gibi davranayım, istediğim gibi bir kötülük yapayım. Bir sonraki hayatımda nasıl olsa bunu telafi eder cezamı da çekerim, deme imkânına sahiptir.

Son olarak da tenasüh inancı günümüzdeki modern bilimin ortaya koyduğu verilere aykırı düşer. Çünkü genetik bilimi her çocuğun, vücudumuzun şifrelerini taşıyan DNA'sının yarısını annesinden yarısını babasından aldığını söyler. Saç, göz ve ten rengi başta olmak üzere hastalıklar bile kalıtsal olarak anne-babasından çocuğuna miras kalır. Buna göre sadece birbirleriyle akraba bağı bulunan anne, baba ve çocuklar ortak DNA dizilerine sahiptir. Bir testle bunu belirlemek çok kolaydır. Dolayısıyla dünyaya gelen bir çocuğun başka bir yaşamdan ve başkasının bedeninden geldiğini iddia etmek bu verilere ters düşer. Bu soruların cevabının olmadığı tenasüh inancı, her açıdan çelişkiler barındırmakta ve İslâm anlayışıyla uyuşmamaktadır.

ÜNİTE İLE İLGİLİ SORU ve CEVAPLAR

1. Ahireti Nasıl Anlayabilirim?

Cevap İçin Bakınız:

2. Allah Ölümü Neden Var Etti Sevdiklerimizden Ayrılmak Çok Zor Değil Mi?

Cevap İçin Bakınız:

3. Âhir Zaman" Ne Demektir? Biz Âhir Zamanda Mı Yaşıyoruz?

Cevap İçin Bakınız:

4. Kabir Azabı Var Mıdır?

Cevap İçin Bakınız:

5. Salgın Hastalıklar Kıyamet Alameti Midir?

Cevap İçin Bakınız:

”

“Biz her şeyi bir ölçüye göre yarattık”

”

(Kamer 54/49)

ÜNİTE 8:

ALLAH'IN DEĞİŞMEZ ÖLÇÜSÜ:

KAZA VE KADER

İÇİNDEKİLER

Allah'ın İradesi, Yaratması ve Bilmesi

140

İnsanın İradesi ve Sorumluluğu

143

Kader İnancı ile Hayata Bakış

146

Tarihi Süreçte Kaderle İlgili Yanlış Anlayışlar

148

Kader konusu tarihin en eski dönemlerinden beri insanoğlunun zihnini meşgul eden bir problem olmuştur. Kader Allah'ın ezeli planı ile alakalı olduğundan insan düşünmeye başladığı andan itibaren bu planın neresinde durduğunu ve planın hayatını nasıl etkileyeceğini merak eder. İnsanın geleceğine yönelik merak duygusu ise toplumlarda medyumluk, büyücülük, ruhçuluk, fal ve astroloji gibi geleceği gördüğünü iddia eden akımların güç kazanmasına fırsat vermiştir. Günümüzde insanların en çok aldatıldığı alan da burasıdır. Dolayısıyla günümüz gençlerinin kader ve kazayı doğru anlaması, hayatını buna göre şekillendirmesi çok önemlidir.

Kur'an'da kader inancı müstakil bir iman esası olarak yer almazken pek çok hadis rivayetinde beş esastan sonra **kader ve kazaya iman**, altıncı esas olarak zikredilmiştir. Örneğin Cibril hadisinde rivayet edildiğine göre Cebrail (a.s.) insan kılığına girerek mescitte ashabıyla sohbet eden Hz. Peygamber Efendimize **"iman nedir"** diye sormuş, o da: **"Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, hayır ve şerriyle kadere inanmandır"** cevabını vermiştir.²⁷¹

Peygamber Efendimizin kadere imanı inanç esasları içerisinde zikrettiği sözlerinin ardından ashâb-ı kirâm ve sonraki Müslümanlar kaza ve kadere inanmayı iman esaslarından biri olarak benimsemiş, ardından bu ilke akâid kitaplarımızda iman esası olarak yerini almıştır. Kur'an'ın muhtevası dikkate alındığında da Kur'an'ın bütününden bir kader inancına ulaşmak mümkündür. Çünkü kader inancı Allah'ın ilim (her şeyi bilen), irade (her şeyi irade eden), kudret (gücü yeten üstün bir varlık oluşunun) ve yaratma sıfatının doğal sonucudur. Kur'an'da bu sıfatlarla alakalı çok sayıda âyet vardır. Dolayısıyla Allah'ın sıfatlarına iman etmenin bir gereği olarak kadere de iman edilmesi gerekir.

Kader sözlükte "gücü yetmek, planlamak ve ölçü ile yapmak" manasına gelir. Terim olarak ise Cenâb-ı Hakk'ın evrende meydana gelecek bütün nesne ve olayları ezeli ilmiyle bilmesi demektir. "Hükmetmek, sağlam yapmak ve emretmek" gibi anlamlara gelen **kaza** ise Allah'ın nesne ve olaylara ilişkin ezeli planını gerçekleştirme şeklinde tanımlanır. **"Sizin yerinize benzerlerinizi getirmek ve sizi bilemeyeceğiniz bir şekilde yeniden yaratmak üzere aranızda ölümü biz takdir ettik. (Bu konuda) bizim önümüze geçilmez"**²⁷² âyeti bir örnektir.

"De ki: "Allah bize ne yazmışsa başımıza ancak o gelir,
O bizim mevlâmızdır." Müminler yalnız Allah'a
güvenip dayansınlar."²⁷³

271 Müslim, İmân, 1; Ebû Dâvud, Sünnet, 15; İbn Mâce, Mukaddime, 9.

272 Vâkıa 56/60.

273 Tevbe 9/51.

Kader kelimesi Kur'ân'da bu anlamların dışında "ölçü ve miktar" manasında da kullanılır. Buna göre kaderden kastedilen Allah'ın her şeyi bir ölçü ve plan içerisinde yaratmasıdır. Örneğin **"Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. O bir çocuk edinmemiştir, mülkünde ortağı yoktur. Her şeyi yaratmış, ona ölçü, biçim ve düzen vermiştir"**²⁷⁴ âyeti bağlamında kader, Allah'ın yarattıklarında kaosu değil eşsiz bir düzen ve ölçünün var olduğunu anlatır.

Hız. Muhammed (s.a.v.) döneminde zaman zaman sahabe arasında kader tartışmaları yaşanmış, ancak Efendimiz bu tartışmalardan pek hoşnut olmamıştır. İslâm dünyasında kader tartışmalarının bir inanç problemi haline dönüşmesi ise Emeviler dönemiyle birlikte başlamıştır. Bu dönemde hilafetin saltanata dönüşmesinin de etkisiyle bazı insanlar kaderi Allah'a atfederek insanın davranışlarının tümüyle O'nun tarafından belirlendiğini savunmuştur. **Cebriyye** şeklinde isimlendirilen bu fikir akımına göre insan rüzgârın önünde savrulan bir yapraktan farksızdır. İnsanın işlemiş olduğu fiiller Allah tarafından belirlendiği için seçme hürriyeti yoktur. Cebriyye'nin kader hakkındaki bu görüşleri, Kur'ân'ın muhtevasına aykırı görüldüğü için Müslüman düşünürler tarafından eleştirilmiştir. Çünkü insanların kendi yaptığı davranışlarında bir irade ve gücü olmasaydı, bu fiilleri yüzünden sorumlu tutulamaz, sevap ve cezayı kendi iradesiyle hak etmiş olmazdı. Allah'ın insanların davranışlarını zorla yaptırıp sonra da hesaba çekmesi adaletine aykırı olurdu.

Bazı bilginler ise determinist²⁷⁵ bir yaklaşımla insan fiillerinin belirlenmesi anlamındaki kaderi tamamen insana atfederek Allah'ın güç ve kudretini yok saymıştır. Kaderiyye adı verilen bu akıma göre insanın davranışları tamamen kendi iradesi, gücü ve yaratması neticesinde meydana gelir. İnsan fiillerinin yaratılmasında Allah'ın hiçbir müdahalesi yoktur. Bu görüş sahipleri de Allah'ın ilim, irade ve kudret sıfatını zayıflatmış ve "Allah'ın her şeyi yarattığı" ilkesine insan fiillerini dahil etmedikleri için eleştirilmiştir.

Müslümanların çoğunluğu ise bir taraftan Allah'ın sıfatlarını kabul eden diğer taraftan da insanlara özgürlük bahşeden bir yöntemle söz konusu görüşler arasında orta yollu bir kader anlayışı benimsemişlerdir. Buna göre insan, Allah'ın kaderine tabi olmakla birlikte yaratıcı tarafından insana irade, güç ve kudret verilmiştir. Bu anlayışa göre insan kendi özgür irade ve gücüyle fiillerini kazanır, bu fiiller Allah'ın isteği ve yaratması ile gerçekleşir.

Her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten Allah'a iman eden bir Müslüman, O'nun mutlak kudretini ve ilminin her şeyi kapsadığını da bilir. Her şeyin Allah'tan geldiği bilincinde olan insan, O'na tam bir teslimiyetle yönelir ve yalnızca O'ndan yardım diler. Bu derin inançla, Allah'ın iradesi dışında hiçbir şeyin kendisine zarar veremeyeceğini anlayarak, ruhunda bir sükûnet hisseder.

Hayra ve şerre hükmeden, her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten Allah'ın varlığı, insan psikolojisi üzerinde rahatlatıcı bir etki yaratmakta ve zorluklarla mücadele etme gücü sağ-

274 Furkân 25/2.

275 Kâinatta olup biten her hadisenin maddî veya mânevî sebeplerin zorunlu sonucu olduğunu ileri süren felsefî bir akımdır.

lamaktadır. İnsan, elinden geleni yaptıktan sonra, her şeye gücü yeten bir varlığa sığınmanın getirdiği huzurdan başka bir teselli bulamaz. Doğal felaketler veya kayıplar karşısında, Allah'ın takdirinin ötesinde bir teselli sağlamak mümkün değildir. Birey, çeşitli sorunların üstesinden gelmek için çaba gösterirken, gücünün yetmediği alanlarda kendi sınırlarının farkına varır ve bu noktada her şeye gücü yeten Allah'a yönelir. Allah'ın her zaman insanın yanında olduğu ve yardımda bulunduğunu bilmek, bireyi hayata bağlar; ona mücadele azmi verir ve yaşamı daha anlamlı kılar.

Kadere inanan bir Müslüman, hiçbir zorluk veya felaket karşısında sarsılmaz. Bu imana sahip Müslüman, her daim ayakta kalma gücünü kendinde bulur. Zira, her durumda sıkıntılarını dile getirebileceği, yanılmayan, adil ve her şeye gücü yeten bir Allah'ın varlığı, ona manevi bir güvence sunar.

Allah'ın İradesi, Yaratması ve Bilmesi

Kader ve kazaya inanmak, Allah'ın her şeyi ezeli ilmiyle bilip dilemesi, güç yetirmesi ve yaratması anlamındaki ilim, irade, kudret ve tekvin sıfatının var olduğuna inanmak anlamına gelir. Çünkü Kur'an'ın bildirdiğine göre Rabbimiz bütün nesne ve olayları ezeli **bilgisiyle** bilir, sonra bildiği hususların gerçekleşmesini **irade eder (ister)**, irade ettiği şeyleri de **yaratır**. Bunların hepsi Allah hakkında üstünlük ve kemal bildiren, Allah'ın kendisiyle vasıflandırılması gereken zorunlu sıfatlardır.

Kader inancında ilk olarak ilim sıfatı gelir. İlim sıfatının kader anlayışındaki yeri ve önemi anlaşırsa kader hakkında doğru bilgi sahibi olmamız mümkündür. Allah'ın ilmi gerek duyular âlemine gerekse duyu ötesine ait bütün nesne ve olayları içine alır. İnsanların ilmi zaman kavramıyla bağlantılı olduğu için insanın zamanı geçmiş, şimdiki ve gelecek kavramıyla kuşatılmıştır. İnsan geçmiş ve şimdiki zamanı bilirken geleceği ise henüz yaşamadığından dolayı bilemez, ancak tahmin edebilir. Hatta gelecek hakkında planlar yaptığı halde elinde olmayan şartlardan dolayı her şey planladığı gibi gitmez. Oysa Allah katında zaman kavramı yoktur. Çünkü zaman evrenin yaratılmasıyla sonradan var olmuştur. Evren yaratılmadan önce zaman da yoktur. Allah her şeyi ve her olayı görmüşçesine bilir. Geçmiş ve şu anda olanı bildiği gibi gelecek olanı da bilir. Bu sebeple Allah hakkında geçmişten haber vermekle gelecek hakkında haber vermek, olmuş ve bitmiş bir şeyi bilmesiyle olacak bir şeyi bilmesi arasında hiçbir fark yoktur.

ARAŞTIRALIM...BULALIM...

İnsan. kaderinde olanı bilebilir mi?

Kader, insanın bilgi kapasitesini aşan bir durumdur. Her olayın en ince ayrıntısına kadar bilinmesi ve planlanması yalnızca Allah'a mahsustur. İnsanların kaderinde yazılı olanı bilmesi, dolaylı olarak Allah'ın sınırsız bilgisini kavrayabilmesi anlamına gelir ki bu, imkansızdır. Zira Allah'ın bilgisi sınırsızken, insanın bilgisi sınırlıdır. Sınırlı bir bilinç yapısına sahip olan insan, sonsuz bir bilgi alanını anlayamaz. Bu bağlamda, kaderin derinliklerini ve ilahi hikmeti kavramak, insanoğlunun yetki ve kapasitesinin ötesinde bir arayıştır.

Aynı şekilde Allah katında olup biten bu durumdan insanın hiçbir şekilde haberi yoktur. İnsan bütün bu olanlar hakkında hiçbir bilgiye sahip değildir. Bu sebeple insan kendi işlerini planlar ama kaderinden haberi olmaz. Kader Allah'ın her şeyi bilmesidir. Bunu daha da somutlaştırsak gelecekte bizi nelerin beklediği, ne zaman öleceğimiz, öldükten sonra cennete mi cehenneme mi gireceğimiz bilgimiz dahilinde değildir. Oysa Allah zaman üstü olan bilgiyle insanın neyi tercih edeceğini, nasıl bir yaşam süreceğini bilir. Çünkü her şeyi bilmek Allah'ın ezeli bir sıfatıdır. Bu bağlamda evreni en ince noktalarına kadar bütün ayrıntılarıyla bilen, yaptığı her fiili düzenli ve hikmetli olan Rabbimizin insanın hayatını bilmemesi mümkün değildir.

Burada dikkat etmemiz gereken husus ise Allah'ın bu bilgisinin insanın özgürlüğünü kısıtlayan, insan davranışlarını zorlayan bir ilim olmadığıdır. Çünkü O'nun bilmesi "şöyle şöyle olsun" şeklinde değil, "şöyle şöyle olacak" şeklindedir. Yani biz Allah bildiği için iyiyi tercih etmeyiz veya Allah bildiği için cenneti hak etmeyiz, tam tersi bizim yapıp ettiklerimizle cennete gideceğimizi Rabbimiz bilir ve bu bilgisi zamanla ortaya çıkar. İnsan sorumluluklarıyla ilgili tüm fiillerini kendi irade ve seçimiyle gerçekleştirir ve sonucuna da katlanır.

DÜŞÜNELİM...BİLELİM...

Allah her şeyi biliyorsa bizi neden imtihan ediyor? Şayet Allah bizim cehenneme gideceğimizi takdir ettiyse neden ibadet etmeye devam etmeliyiz?

Allah, her şeyi bilmektedir; O'nun bilgisi dışında hiçbir şey yoktur. Bilmemek, bir eksiklik; oysa Allah, tüm eksikliklerden münezzehtir. O, bütün sıfatlara en mükemmel biçimde sahiptir. İnsanları yaratan O'dur ve dolayısıyla, yarattığı insanları tüm boyutlarıyla en iyi şekilde bilen de yine O'dur. Bu, ilahi bilginin sınırsız ve kapsamlı olduğunu ortaya koyar.

İnsan, yaratılış itibarıyla diğer canlıların en üstünüdür; zira akıl ve irade gibi benzersiz donanımlara sahiptir. Bu özellikler, insanı insan yapan temel unsurlardır. Akıl ve iradesi sayesinde insan, iyiyi kötünden, faydalıyı zararlısından ayırt edebilir. İyiyi seçen kazanır; kötüyü seçen ise kaybeder. Bu bağlamda, insanın diğer canlılardan farklı olması, birtakım zorluklarla başa çıkmasını gerektirir.

Tercihini iyiden yana kullanan, ebedi mutluluğa ulaşır. Örneğin, bir öğretmen tüm öğrencilerini tanıdığı için hepsine tam puan vermez; onları imtihan eder, sınar. Çalışan ve başarılı olan tam puan alırken, çalışmayan kaybeder. Böylece, çalışan ile çalışmayan arasındaki fark belirginleşir. Benzer şekilde, Allah da kullarını tanıır ve yaptıkları her şeyi bilir. Ancak O, kimin iyi kimin kötü olduğunu görmek ister; bu nedenle kullarını imtihan eder. İnsan, iyi ile kötü arasında dilediği seçimi yapma özgürlüğüne sahiptir. Allah'ın tüm bu bilgisi, imtihanı gereksiz kılmaz; bir öğretmenin "seni tanıyorum" diyerek bir öğrencisine düşük not vermesi adil bir durum değildir. Bu nedenle, imtihanın anlamı ve önemi, insanın özgür iradesiyle yaptığı seçimlerde yatar.

Bu tür soruları, Allah'ın **ilim** sıfatına göre düşünmeliyiz. Allah'ın her şeyi önceden bildiğini, ancak fiillerimizde özgür olduğumuzu unutmamalıyız. Nitekim Rabbimiz bizim ne zaman öleceğimizi de bilmektedir. Ancak hiçbirimiz Allah bizim öleceğimiz zamanı nasıl olsa biliyor diye hayatımıza son vermeyiz. Aksine yaşam süremiz belli olsa da sağlığınıza dikkat eder, uzun yaşamaya çalışırız. Dolayısıyla biz dünya hayatında elimizden geldiği kadar çabalamak ve Rabbimizin rızasını kazanmak zorundayız.

Allah Teâlâ'nın ilmi **kudret** ve **iradesinin** bildiği şeye tesir etmesini gerektirir. Kudret bir şeye güç yetirmek anlamına gelirken irade ise bir şeyi yapıp yapmama konusunda özgür ve hür olmaktır. Yeryüzünde ister hayır ister şer türünden olsun her şey Allah'ın iradesiyle gerçekleşir. Yani yeryüzünde Allah'ın dilemediği hiçbir şey meydana gelmez. Çünkü ilahî iradenin her şeyi kapsadığına dair açık âyetler vardır. Örneğin;

"Rabbin dileseydi yeryüzündekilerin hepsi elbette iman ederdi. O halde sen, inanmaları için insanları zorlayacak mısın?"²⁷⁶

Cenâb-ı Hakkın nesne ve olaylara ilişkin ezeli planını gerçekleştirmesi ise onu **yaratması** (kaza) şeklinde gerçekleşir. İslâm alimlerine göre bütün varlık ve olaylar Allah tarafından yaratılır. Allah'ın yaratması **adetullah** denilen tabiat kanunları çerçevesinde gerçekleşir. Ya-

276 Yunus 10/99.

ratmaya iman-küfür, hidâyet-dalâlet gibi hayır (iyi) şer (kötü) bütün fiiller dahildir. Çünkü âyetler Allah'ın her şeyin yaratıcısı olduğunu belirtir.²⁷⁷ Yeryüzünde Allah'ın yaratmadığı hiçbir şey meydana gelemez. Bu sebeple kader ve kazaya iman etmek aynı zamanda hayrın ve şer-rin Allah'tan olduğuna inanmak demektir. Çoğu İslâm âlimine göre Allah'ın yaratmasına **insan fiilleri** de dahildir. Ancak ilim ve irade sıfatında olduğu gibi Allah'ın her şeyi yaratıyor olması insan davranışlarının zorlama altında gerçekleştiğini göstermez. Çünkü Rabbimiz insanlara dilediğini yapabilecek irade, güç ve kudret vermiştir. İnsanlar bu irade sebebiyle fiillerinden sorumludur. İnsanı meleklerden ayıran da iki şey arasında seçme imkânı sunan iradesidir.

İnsanın İradesi ve Sorumluluğu

Kaza ve kadere inanmak hiçbir zaman insanı sorumlu bir varlık olmaktan çıkarmaz. Çünkü Rabbimiz insana iyi ve kötüyü ayırabileceği akıl ve özgür irade vermiştir. İnsan kendisine verilen akıl ve sınırsız iradesiyle davranışlarını kendisi gerçekleştirir. İnsanın iradesinin üzerinde hiçbir şey zorlayıcı tesirde bulunamaz. Diğer taraftan da bütün her şey ilahî iradenin süzgecinden geçtikten sonra belirlenir. Dolayısıyla kaza ve kader bir anlamda her şeyin Allah'ın izni ve kontrolü altında gerçekleşmesi demektir. O halde insanların davranışlarını onların iradeleri doğrultusunda yaratan Allah'tır. Allah'ın insan fiillerini yaratması, fiilin insana ait olmasına engel değildir. Bu sebeple kader inancı insanın sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Hatta Cenâb-ı Hakk, insanları inançlı veya inançsız olarak yaratmaz. Bütün insanları fıtratı üzerine yaratır, ancak insanlar kendi iradesiyle inancını seçer. İnanıp inanmamak insanın kendi tercihiyle dayalıdır.

Kur'ân'da pek çok âyet insanın iradesi olduğunu ve iradesiyle istediğini seçmekte hür olduğunu gösterir:

“Şüphesiz biz ona doğru yolu gösterdik. İster şükredici olsun ister nankör.”²⁷⁸

“Kim iyi bir iş yaparsa kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa kendi aleyhinedir. Rabbin, kullara (zerre kadar) zulmedici değildir.”²⁷⁹

“De ki: “İlak, Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin.”²⁸⁰

²⁷⁷ Zümer 39/62.

²⁷⁸ İnsân 76/3.

²⁷⁹ Fussilet 41/46.

²⁸⁰ Kehf 18/29.

OKUMA PARÇASI

”

Hız. Ömer ordusu ile birlikte Şam'a gitmek üzere yola çıkar. Ancak bu bölgede veba salgını olduğunu öğrenince oraya gitmekten vazgeçer. Bunu duyan bazı kimseler Hız. Ömer'in bu davranışına anlam veremez ve "Allah'ın kaderinden mi kaçırırsun" diyerek şaşkınlıklarını dile getirirler. Hız. Ömer ise "Allah'ın bir kaderinden başka bir kaderine kaçıyorum" diyerek insanın her türlü tedbiri aldıktan sonra Allah'a sığınılması gerektiği dersini verir. Dolayısıyla insanlar Allah'ın kaderinden kaçamazlar, ancak hastalıklardan korunmak suretiyle hastalığa yakalanma riskini azaltırlar. O halde her türlü tedbirimizi aldıktan sonra işlerimizi Allah'a havale etmemiz gerektiğini unutmamalıyız.

“

Tabiatta meydana gelen doğal afetler imtihan mıdır?

?

Günümüzde ateistlerin Allah'a inanmama gerekçesi olarak en çok ileri sürdüğü itiraz, dünyada var olan kötülüklerin Allah tarafından engellenmediğidir. Buna cevap vermek için kötülüğü doğal kötülük ve ahlaki kötülük olmak üzere ikiye ayırmamız gerekir. Doğal kötülükler deprem, fırtına, yanardağ patlaması gibi insanın fiillerinden bağımsız olarak doğada meydana gelen üzüntü verici olaylardır. Doğada kötülüğün meydana gelmesinde farklı sebepler vardır. İlk olarak Rabbimiz **"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele"**²⁸¹ buyurmak suretiyle herkesin dünya hayatında farklı şekillerde imtihan edileceğini bildirmektedir. Dolayısıyla imtihan olarak başımıza kötü şeyler gelebilir. Ancak insanlar dünyada çektiği acıların ve gösterdiği sabrının karşılığını âhirette en güzel şekilde alacaktır.

Bazı durumlarda da tabiatta meydana gelen doğal kötülükler mutlak kötülük değildir. Örneğin bir ülkede yanardağın patlaması, çevresinde oturan insanlar olmasından dolayı kötülük gibi algılanırken insanlar olmadığı zaman ise doğa harikası olarak karşılanmaktadır. Hatta yanardağın sebep olduğu lav akıntılarının uzun sürede yeryüzünün en bereketli ve besince en zengin toprakların oluşmasını sağladığı bilinmektedir. Bu sebeple dünya nüfusunun yüzde onu bütün tehlikelerine rağmen yanardağ çevresindeki arazileri, toprakları elverişli olması sebebiyle

281 Bakara 2/155.

le yerleşim alanı olarak seçmektedirler. Yine deprem, çevresindeki zayıf yapıların yıkımına yol açarken bir taraftan da maden ve kaynak sularının, ılıcaların, bor madeninin ortaya çıkmasına etki etmektedir. Bütün bu örnekler dünyadaki her şeyin iyi ve kötü tarafı olduğu fikrini güçlendirmektedir. Bazı durumlarda da kötülük insanın tabiata müdahalesinden kaynaklanır. Bazen de insana kötü gibi gözüken şeyler uzun vadede insanın yararına neticeler doğurabilmektedir.

Görünürde kötü olan ve hoşlanılmayan bir şey bizim için hayırlı kılınmış olabilir. Bu sebeple insan acele etmeden işlerin sonucunu beklemeye tahammül etmelidir. Diğer taraftan insanlar kötülüklerle karşı mücadele ederken hayatını kolaylaştıran pek çok teknolojik buluşa imza atar. Bu yönüyle kötülükler bize nasıl sakınmamız gerektiğini öğretir.

Ahlakî kötülük ise insanların iyi ve kötüyü seçebilecek iradeye sahip olmaları sebebiyle insanın davranışları neticesinde meydana gelen kötülüklerdir. Allah hikmet sıfatıyla her şeyi yerli yerinde yaratmıştır. Ancak Allah insana akıl ve irade vermiş, fiilleri seçme konusunda onları serbest bırakmıştır. Rabbimiz insanların hayırlı işler yapmasını, kötülüklerden uzak durmasını ister. İnsanların Müslüman olmasını, namaz kılmasını ister ve emreder. İyilik yapanlara mükafatlar, kötülük yapanlara karşılığını göreceği cezayı vadeder. Ancak kimseyi zorlamaz. Çünkü insanın iradesi vardır, irade insana seçim hakkı verir. Bu sebeple insanların iradelerini kötüye kullanmaları, kötü olanı tercih etmeleri dünyada kötülüklerin yaşanmasına sebep olur. Dolayısıyla karşılaştığımız kötülüklerin çoğunda birinci derecede insanın kendisi rol oynamaktadır. Dünya imtihan yeri olduğuna göre adaletin tam anlamıyla gerçekleşmesi için imtihanın eşit olması lazımdır. Rabbimiz elbette insandan kaynaklanan kötülüklerle müdahale edebilirdi. Ancak böyle bir durumda imtihana müdahale ederek adalet ilkesine aykırı davranmış olurdu. Nitekim insanlar Allah'ın verdiği iradeyi iyi yönde kullanırsa dünyada iyilik var olur.

Bazı ateistlerin söylediği gibi olup bitenden Allah'ı sorumlu tutmak insanın kendi sorumsuzluğunun bir örneğidir. Dolayısıyla insanlar kötülükleri bahane ederek Allah'ı inkâr etmek yerine bu kötülükleri ortadan kaldırmak için çaba harcamalıdır. Çünkü kötülüklerle sebep olan kimselerle mücadele etmek, yeryüzüne halife olarak gönderilen insanların bir sorumluluğudur. Dünya hayatının bir imtihan oluşunun anlamı da esasen bundan ibarettir. Nitekim Peygamber Efendimiz bu konuda şöyle buyurur: "Kim bir kötülük görürse, onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse, diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse, kalbiyle düzeltme cihetine gitsin ki bu imanın en zayıf derecesidir."²⁸²

282 Müslim, İmân, 78; Tirmizî, Fiten, 11; Nesâî, İmân, 17.

Dünyada Neden kötülükler Meydana Gelmektedir?

Cevap İçin Bakınız:

DÜŞÜNELİM...BİLELİM...

Kahpe felek vb. eleştirilerde bulunmak sakıncalı mıdır?

Bir gökbilim terimi olan "felek" yıldızların yörüngelerini ifade etmek amacıyla kullanılmıştır; bu nedenle felek kavramının hangi amaçla kullanıldığı büyük bir önem taşımaktadır. Eğer burada kastedilen, Allah'ın ilmi, takdiri ve yaratmasıyla ilgili olan kader ise, bu konu üzerine yapılacak eleştiriler ve çirkin sözler, inanç açısından ciddi bir risk oluşturmaktadır. Bir Müslümanın bu tür söylemlerden kaçınması en uygun davranıştır. Müslümana düşen, her işin sonucunu Allah'a havale ederek O'nun takdirine rıza göstermektir.

Kader İnancı ile Hayata Bakış

Kadere inanan insan kâinatta meydana gelen her şeyin Allah'ın dilemesi ve yaratması ile meydana geldiğini bilir ve bu güç karşısında kendisini emin hisseder. Diğer taraftan da Allah'ın kendisine istediğini yapabilmek için irade ve güç verdiğinin farkındadır. Bir işi yapabilmek için elinden gelen her türlü gayreti göstermekle, çaba harcamakla mükellef olduğunun idrakinde olur, hiçbir şeyden yılmaz. Çünkü elinden geldiğince çalıştığı sürece Allah'ın kendisini başarıya ulaştıracağına inanır.

İnsan bazen her türlü tedbiri alır, ancak işler planladığı gibi gerçekleşmeyebilir. İşte bu noktada insan elinden geleni yaptığını, ancak kendisinin Allah'ın kaderiyle kuşatıldığını anlar. Her işte bir hayır olduğunu hatırlar. Allah'ın kendisi hakkında verdiği hükme razı olur, boyun eğerek ve sabreder. Hayra da şerre de hükmeden, her şeyi hakkıyla bilen bir yaratıcısının olması insana güç verir. İnsan bu duyguyla huzur duyar. Çünkü insanın elinden geleni yaptıktan sonra her şeye gücü yeten Yüce Yaratıcıya sığınmaktan başka yapabilecek hiçbir şeyi yoktur. İslâm inancında bu ruh haline **tevekkül** adı verilir. Örneğin her türlü tedbiri almasına rağmen, doğal bir afet veya hastalık sebebiyle yakınlarını kaybeden bir insanı Allah'ın takdirinden daha fazla kimse teselli edemez. İnsan her şeyini kaybetse bile yerin ve göğün hazinelerinin gerçek sahibinin Allah olduğunu bilir. Allah'ın vereceği nimetlerinin sınırının olmadığını, nimetlerini kısıtladığında kendisine O'ndan başka nimet verecek kimsenin bulunmadığını unutmaz. Bu duygu insan için olağanüstü bir ümit ve tesellidir.

Bu duyguları barındıran ve Allah'ın kaderine boyun eğen bir insan asla hayatın zorlukları karşısında yılmaz. Herhangi bir felaket onu yıkamaz. Dolayısıyla kader inancı insanı sıkıntıdan kurtaran, ona yalnız olmadığını hissettiren önemli bir güçtür. Dünyada mutluluk üzerine yapılan son araştırmalarda en mutlu insanların bir dine mensup oldukları, en mutsuz insanların ise ateist ve agnostik çevreler içerisinde bulunduğu tespit edilmiştir. Çünkü beynin mutluluğu, huzurlu bir zihin ve gönül ferahlığı ile gerçekleşir. Allah'a inanmayan bir insan ölümü yok oluş kabul eder. İsteyip de ulaşamadığı bir şey olduğu zaman hayat boyu onun üzüntüsünü çeker. Sıkıntılı anlarında sığınacak bir dayanağı yoktur, bu sebeple kendini çoğu kez güçsüz ve yalnız hisseder. Sonuçta huzursuz ve mutsuz bir hayat sürer.

Kur'an'da Allah'ın hükmüne boyun eğip kaderine rıza gösteren peygamberlerin hayat hikayelerine yer verilir. Örneğin Hz. Yakup, oğlu Yusuf'un onu kıskanan kardeşleri tarafından başına bir haller getirileceğini sezmış ve onu korumak için elinden gelen gayreti göstermiştir. Ancak kardeşleri Hz. Yusuf'u kuyuya atınca bu haberi duyan Hz. Yakup, Allah'ın kaderine boyun eğmiş ve şöyle demiştir:

"Bir de üzerine, sahte bir kan bulaştırılmış gömleğini getirdiler. Yakup dedi ki: "Hayır! Nefisleriniz sizi aldatıp böyle bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah'tır."283

Hz. Yusuf da Mısır'a vezir olduktan sonra kendilerinden yardım isteyen kardeşlerini tanımış ve çok sevdiği kardeşi Bünyamin'i yanında alıkoyup diğer kardeşlerinden bunu babalarına haber vermelerini istemiştir. Bu oğlunu da kaybettiğini düşünen Hz. Yakup aynı tavırla ikinci defa şu sözleri dile getirir: **"Nefisleriniz sizi bir iş yapmaya sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Umulur ki, Allah onların hepsini bana getirir. Çünkü O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."**284

Bu davranış, kadere teslimiyettir. Hz. Yakup her durumda Allah'ın kendisi hakkında verdiği hükme boyun eğmiş, Allah'tan başka kimsenin kendisine yardımcı olamayacağını düşünmüştür. O'nun sıkıntılarını hafifleten kadere imanı ve sabrı olmuştur. Hz. Yusuf da benzer şekilde kuyuya atılmasına, Mısır'da iftiraya uğrayıp hapse girmesine kadar bütün sıkıntıların üstesinden Rabbinin hükmüne boyun eğerek, kaderine razı olarak kurtulmuştur. Bu sabrı sonucu da Mısır'a vezir olmuştur.

283 Yusuf 12/18.

284 Yusuf 12/83.

Erzurumlu İbrahim Hakkı bu duyguları mısralarında ne güzel anlatmıştır:

*İlâk şerleri hayr eyler
Zannetme ki gayr eyler
Arif anı seyr eyler
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler*

*Sen İlâk'a tevekkül kıl
Teslim ol ve rahat bul
İler işine razı ol
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler*

Tarihi Süreçte Kaderle İlgili Yanlış Anlayışlar

Kader anlayışının doğru anlaşılması için Allah'ın sıfatlarıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştik. Bu sebeple sıfatlarla düşünüldüğü zaman kader, Allah'ın her şeyi ezeli ilmiyle bilip planlaması, kaza ise Allah'ın nesne ve olaylara ilişkin ezeli planını gerçekleştirme şeklinde tanımlanır. Kaderin halk içerisinde bu tanımların tam tersine Allah'ın insan hakkındaki **alinyazısı** gibi görülmesi, insanların Allah'ın yazdığı bu **kaderin mahkumuymuş** gibi anlaşılması doğru değildir.

Kaderle ilgili yanlış inanışların başında **tevekkül** anlayışı gelir. Tevekkül "bir kimsenin kendini Allah'a teslim etmesi, rızıkında ve işlerinde Allah'ı kefil bilip sadece O'na güvenmesi" şeklinde tanımlanır. Tevekkül, insanın elinden geleni yaptıktan sonra işi Allah'a havale etmesi ve O'na dayanıp güvenmesidir. Kur'an'da ve hadislerde tevekkül sahibi olmak müminlerin önemli bir sıfatı olarak zikredilir. Çoğu kez insanlar tevekkülü çalışma ve tedbir almayı terk etme, işi daha en başında Allah'a bırakma biçiminde anlama eğilimindedir. Oysa Rabbimiz **"Bir işe karar verdiğin zaman Allah'a dayanıp güven. Şüphesiz Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever"**²⁸⁵ buyurmuştur. Çünkü insan kendi emek ve gayretinin neticesinden başka bir şey elde edemez.²⁸⁶

Hiz. Muhammed de (sas) bir gün "Devemi bağladıktan sonra mı tevekkül edeyim yoksa bağlamadan mı?" diye soran birine, "Önce bağla, sonra tevekkül et"²⁸⁷ şeklindeki cevabıyla tevekkülden önce tedbir almanın önemini vurgulamıştır.

²⁸⁵ Âl-i İmrân 3/159.

²⁸⁶ Necm 53/39.

²⁸⁷ Tirmizî, Kıyâme, 60.

Tevekkülü, hiçbir eylemde bulunmadan durumu Allah'a havale etmek olarak değerlendirmek hem yanlışır hem de Kur'an'ın insana sorumluluk yükleyen ve çalışmayı teşvik eden ayetleriyle çelişmektedir.

Bu çerçevede Allah'ın bütün insanlar için belirlediği **ecel** vardır ve bu vakit değişmez. Ecel vaktini tayin eden Allah'tır. Ecelin nerede nasıl geleceğini kimse bilemez. Ecel vakti geldiği zaman ne bir an geriye alınır ne de bir an olsun ileriye gider.²⁸⁸ Ancak insan tedbir almakla yükümlüdür. Kaliteli yaşamak, sağlıklı olmak, evini sağlam malzemelerle ve sağlam bir şekilde inşa etmek insanın elindedir.

Örneğin günümüzde sigara sebebiyle her 6 saniyede 1 kişinin hayatını kaybettiği bilinmektedir. Bir insanın benim önceden tayin olan ecelim nasıl olsa değişmeyecek diyerek kötü alışkanlıklarını sürdürmesi, uçurumdan düşmek üzere olan bir kimsenin tutunduğu dalı bırakmasına benzer. Halbuki beden ve sağlık Allah'ın insana vermiş olduğu iki emanettir. İnsan yaşadığı sürece bu emanete iyi bakmakla görevlidir. Hz. Peygamber Efendimiz de hastalıklardan kurtulmak için tedavi olmamız gerektiğini şöyle ifade eder: **"Ey Allah'ın kulları, tedavi olunuz: çünkü Allah yarattığı her hastalık için mutlaka bir şifa yaratmıştır."**²⁸⁹

Kader ve kaza bağlamında **rızık veren** de Allah'tır. Rızık Rabbimizin yiyip içmek ve yararlanmak üzere verdiği her türlü nimetin adıdır. Örneğin yiyecek-içecek, çocuk, para, ilim ve evlat gibi her şey insan için nimettir. Allah dışında rızık veren yoktur. Allah insanların, hayvanların ve diğer bütün canlıların rızıkını ayrı ayrı verir, insan Allah tarafından kendisine ne kadar rızık verildiğini bilemez. Ancak insan helalinden rızıkını kazanmak için bütün tedbirleri alır, gerekli çalışmaları yapar ve sonucu Allah'tan bekler. Gayret insandan tevfik ve yardım Allah'tandır.

Şöyle bir örnek verebiliriz: Bir çiftçi mevsimi geldiği zaman elindeki tohumları toprağa eker. Tohumların en iyi şekilde çıkıp büyümesi için elinden geleni yapar. Bu aşamadan sonra Allah'a dayanıp teslim olur. Çünkü her şey yolunda giderken şiddetli yağın yağmur veya fırtına sonucu ürünü hasar görebilir. Ürünü ekmeden işin sonucunu Allah'a havale edemez. Şüphesiz yüce Allah, rızık ya da ilim verirken kulunun gayretini, sabır ve ısrarını dikkate alır. O, kullarına karşı daima adildir.

Hidâyet ve dalâletin Allah'tan olması hususu da bunun aynısıdır. Cenâb-ı Hakk, Kur'an'da istediğini saptırdığını, istediğini de doğru yola ilettiğini söyler. Örneğin Kur'an'da şöyle buyrulur: **"Allah'ın saptırdıklarını doğru yola getirmek mi istiyorsunuz? Allah'ın saptırdıkları için asla doğruya yol bulamazsın."**²⁹⁰ Ancak burada bir keyfilik olduğu düşünülmemeli, ka-

288 A'râf 7/34.

289 Buhârî, Tıb, 1; Müslim, Tıb, 2.

290 Nisâ 4/88.

der kelimesinin ölçü ve düzen anlamına geldiği unutulmamalıdır. Dolayısıyla hidâyet konusunda belirleyici olan insanın onu hak etmesidir. Çünkü Yüce Allah sadece inkarda ısrar edenleri, doğru yola girmek istemeyenleri saptırır. Doğru yolu bulmak isteyenlere ise yardımcı olur. Şu hâlde Allah, iradesini iyi yönde kullananlar için hidâyeti, kötü yönde kullananlar için de dalaleti yaratır. Burada **doğru yola ileten ya da saptıran Allah, O'nun kime nasıl davranacağını belirleyen ise insanın özgür iradesiyle yaptığı tercihlerdir.**

Son olarak kaza ve kader konusunda unutmamamız gereken iki önemli husus vardır. İlk olarak Yüce Allah'ın bütün fiilleri hikmetlidir. O, hiçbir şeyi boş ve anlamsız yaratmaz. Ancak biz ilk bakışta karşımıza çıkan şeyin fayda ve değerini göremeyebiliriz. İkinci olarak da Allah Teâlâ sadece adaletle davranmaz, aynı zamanda kullarına karşı çok şefkatli ve merhametlidir.

DÜŞÜNELİM...BULALIM...

Kader değişir mi?

İnsan, kaderinin ne olduğunu bilmemektedir. Dolayısıyla insana düşen Allah'ın verdiği akıl, irade ve imkânlar çerçevesinde görevini en iyi şekilde yapma şevki ve gayreti içinde olmasıdır. Allah, ezelî ilmiyle her şeyi bildiği için O'nun ilminde bir değişiklik olmaz. Kaderin değişmesinden bahsettiğimizde insanın kendi iradî fiillerini tercih ve yönlendirilmesini ifade etmiş oluruz. İnsan kaderini bilmediği için ve eylemlerini kendi irade ve tercihi ile gerçekleştirdiğinden dolayı kaderi de böylece şekillendirmiş olur. Sadakanın belayı defedeceğini, sıra-i rahim yapmanın ömrü uzatacağını belirten hadisler işte bu anlamı ifade etmektedir. Bu durumda dahi Allah'ın ezelî ilminde bir değişiklik olmamaktadır.

ÜNİTE İLE İLGİLİ SORU ve CEVAPLAR

1. Kader Alın Yazısı Mıdır?

Cevap İçin Bakınız:

2. İnsan Kendi Kaderini Kendi Mi Yazar?

Cevap İçin Bakınız:

3. Kendi Kaderimi Kendim Mi Çizerim?

Cevap İçin Bakınız:

4. Kader (Var Olmayı Ben Seçmedim Ki...)

Cevap İçin Bakınız:

5. Tevekkül Nedir?

Cevap İçin Bakınız:

KAYNAKÇA

1. Abduh, Muhammed. *Tevhîd Risâlesi*. (çev. Mustafa Behçet b. Muhammed Sâlim. haz. M. Mücahid Dündar-Habib Kartaloğlu). Ankara: Fecr Yayınevi, 2021.
2. Adam, Baki. *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*. İstanbul: Pınar Yayınları, 2001.
3. Adam, Baki. "Tevrat". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/40-45. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
4. Algül, Hüseyin. "Mescid-i Dırâr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/272-273. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
5. Alper, Hülya. "Münafık". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/564-566. Ankara: TDV Yayınları, 2021.
6. Alper, Hülya. *Bir Kelam Problemi Olarak İmanın Psikolojik Yapısı*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2002.
7. Ardoğan, Recep. *Delillerden Temellere Sistemik Kelam ve Güncel İnanç Soruları*. İstanbul: Klm Yayın, 2016.
8. Arslan, Hulusi- Bozkurt, Mustafa. *Sistemik Kelâm*. Malatya: TDV Matbaacılık, 2018.
9. Ay, Mahmut. "Ahirete İman". *İslâm İnanç Esasları El Kitabı*. ed. Şaban Ali Düzgün. 221-260. Ankara: Grafiker Yayınları, 2018.
10. Aydar, Hidayet. "Muavvizeteyn". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/334-335. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
11. Bayram, Fatma. *En Güzel İsimler 99 Esmâ Sonsuz Mana*. Ankara: DİB Yayınları, 2021.
12. Bilmen, Ömer. *Muvazzah İlm-i Kelâm Dersleri: Ehl-i Sünnet İtikadı*. İstanbul: Ravza Yayınları, 2017.
13. Bulğen, Mehmet-Baloğlu, Adnan Bülent. "Tenasüh". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/443-446. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
14. Çağrı, Mustafa. "Tevekkül". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/1-2. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
15. Çelebi, İlyas. *Kitaplara İman*. Ankara: DİB Yayınları, 2018.
16. Çelebi, İlyas. "Kelime-i Şehâdet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. EK-2/36-37. Ankara: TDV Yayınları, 2019.
17. Çelebi, İlyas. "Ruh Çağırma". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35/201-203. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.

18. Çelebi, İlyas. "Sıfat". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/100-106. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
19. Çelebi, İlyas. "Sihir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/170-172. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
20. Çelik, Ali. *İslâm'ın Kabul ve Reddettiği Halk İnanışları*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2020.
21. Durmuş, Alpaslan v.d.. *Dinim İSLAM Temel Bilgiler*. Ankara: DİB Yayınları, 2019.
22. Ebû Hanîfe, Nu'mân b. Sâbit. "el-Fıkhu'l-Ekber". *İmam-ı Azam'ın Beş Eseri*. çev. Mustafa Öz. 55-59. İstanbul: MÜİFVY, 1992.
23. Erbaş, Ali. *Melekler Alemi: İlahi Dinlerde Melek İnancı*. İstanbul: 2012.
24. Erdemci, Cemalettin v.d.. *İslâm İnanç Esasları* (ed. Mahmut Çınar- Fadıl Ayğan). İstanbul: Beyan Yayınları, 2021.
25. Erdil, Kemalettin. *Yaşayan Hurafeler*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2019.
26. Ekşi, Ahmet v.dğr. *Ailemizde 52 Derste İnanç Esasları*, İstanbul: Ensar Yayınevi, 2018.
27. Eş'arî, Ebû'l-Hasan. *el-Lüma' fi'r-red alâ Ehli'z-zeyğ ve'l-bida': Eş'arî Kelâmı* (çev. Kılıç Aslan Mavil - Hikmet Yağlı Mavil). İstanbul: İz Yayıncılık, 2016.
28. Gazzâlî, Ebû Hâmid. *Makâsıdu'l-Esnâ fi Şerhi Esmâillahi'l-Hüsna: Esmâü'l-Hüsna Şerhi*. çev. M. Feriât. İstanbul: Merve Yayınları, ts.
29. Gölcük, Şerafettin- Toprak, Süleyman. *Kelâm*. Konya: tekin Kitabevi, 1996.
30. Güç, Ahmet. *Satanizm: Şeytana Tapmanın Yeni Adı*. Ankara: DİB Yayınları, 2004.
31. Güç, Ahmet. "Ruh Çağırma". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35/200-201. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.
32. Güllüce, Veysel. *Kur'ân Işığında Reenkarnasyon*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2004.
33. Güneş, Kamil. *Meleklerle İman*. Ankara: DİB yayınları, 2018.
34. Gürkan, Salime Leyla. "Zebur". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/171-173. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
35. Harman, Ömer Faruk. "İncil". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/270-276. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
36. Harman, Ömer Faruk. "On Emir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/440-443. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

37. İzmirli, İsmail Hakkı. *Yeni İlmî Kelâm*. sad. Sabri Hizmetli. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2013.
38. Karadaş, Çağfer. *Kadere İman*. Ankara: DİB yayınları, 2018.
39. Karadaş, Çağfer. *İslâm'ın İnanç Yapısı -Ana Esaslar-*. Bursa: Emin Yayınları, 2013.
40. Kelpetin Arpaguş, Hatice. "Kelime-i Tevhîd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25/214-215. Ankara: TDV Yayınları, 2022.
41. Kılavuz, A. Saim. *Ana Hatlarıyla İslâm Akâidi ve Kelâm'a Giriş*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016.
42. Kılavuz, A. Saim. "Cin". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/8-10. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
43. Kılavuz, Ulvi Murat. *Allah'a İman*. Ankara: DİB Yayınları, 2018.
44. *Kitabı Mukaddes*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2003.
45. Koçoğlu, Kıyasettin. *21. Yüzyıl Türkiye'sinde Hurafeler*. Ankara: DİB Yayınları, 2008.
46. Mâtürîdî, Ebû Mansûr. *Kitâbü't-Tevhîd Tercümesi* (çev. Bekir Topaloğlu). Ankara: İSAM Yayınları, 2002.
47. Öz, Mustafa. "Ezlâm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 12/67. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
48. Özervarlı, M. Sait. "Melek". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/40-42. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
49. Özdemir, Metin. *İslâm İnanç Esasları*, Ankara: Bilay Yayınları, 2017.
50. Özdemir, Metin. *İlahi Adalet ve Rahmet Açısından Kötülük ve Musibetler*. Ankara: DİB Yayınları, 2020.
51. Özdemir, Metin. "Çağdaş Ateizm Argümanlarının Kitiği". *İslâm Düşüncesinde Ateizm Eleştirisi* (ed. Cemalettin Erdemci- Fadıl Ayğın- Seyithan Can- Mustafa Sancar). 529-545. Ankara: Elis Yayınları, 2019.
52. Sinanoğlu, Mustafa. *Peygamberlere İman*. Ankara: DİB Yayınları, 2018.
53. Sinanoğlu Mustafa. "Küfür". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/533-536. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
54. Şahin, Süreyya. "Cin". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/5-8. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

55. Topaloğlu, Aydın. *Ateizm ve Eleştirisi*. Ankara: DİB Yayınları, 2000.
56. Tanyu, Hikmet. "Büyü". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/501-506. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
57. Tatlısu, Ali Osman. *Esmâ'ül-Hüsnâ Şerhi*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2011.
58. Topaloğlu, Bekir. "Âhiret". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/543-548. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
59. Topaloğlu, Bekir. "Allah". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/471-498. İstanbul: TDV Yayınları, 1989).
60. Topaloğlu, Bekir - Yavuz, Yusuf Şevki - Çelebi, İlyas. *İslâm'da İman Esasları*. Ankara: DİB Yayınları, 2018.
61. Toprak, Süleyman. *Âhirete İman*. Ankara: DİB Yayınları, 2018.
62. Toprak, Süleyman. "Münker ve Nekir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/14-15. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
63. Üzümlü, İlyas. "Kirâmen Kâtibîn". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/59-60. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
64. Yağlı Mavil, Hikmet. "Esmâ ve Sıfat Allah'ın İsimleri ve Sıfatları". *İslâm İnanç Esasları*. ed. Vechi Sönmez- Hilmi Karaağaç. 65-95. İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2021.
65. Yavuz, Yusuf Şevki. "Vahiy". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 33/374-350. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
66. Yavuz, Yusuf Şevki. "Acbü'z-zeneb". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/319-320. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
67. Yavuz, Yusuf Şevki. "Kader". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/58-63. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
68. Yeşilyurt, Temel. *Çağdaş İnanç Problemleri*. Ankara: DİB Yayınları, 2020.
69. Yeşilyurt, Temel. *Yeni Yüzyılda Nasıl İnanmalı? İslâm İnanç Esasları Akla Takılan Sorular*. İstanbul: Server Yayınları, 2022.
70. Yeşilyurt, Temel. "Kitaplara İman". *İslâm İnanç Esasları El Kitabı*. ed. Şaban Ali Düzgün. 149-159. Ankara: Grafiker Yayınları, 2018.
71. Yurdağür, Metin. *Esmâ-i Hüsnâyı Anlama Kılavuzu*. İstanbul: MÜİFAV Yayınları, 2021.
72. Yörük, Yusuf Ziya. *Türklerin Müslüman Olmadan Evvel Benimsediği Dinler ve Şamanizmin Bu Dinler Üzerinde Görülen Tesirleri*. İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2016